

875 a 7

Errata sunt sic corrigenda

IN Versibus Græcis, v. 63. leg. xlv
v. 80. leg. γ. leg. π. v. 86. leg. π.
Pag. 25. linea 19. leg. eant. pag. 53. l.
leg. illac. l. 22. leg. præstent. l. 29.
hac. leg. illac. P. 55. l. 15. leg. Ed
l. 23. leg. contentus. P. 61. l. 24.
velit. P. 62. l. 26. leg. conspiciet
P. 63. l. 7. leg. exhilaret. P. 64.
leg. inesse. P. 75. l. 22. post (sit)
Comma. P. 109. l. 20. leg. sapient
P. 118. l. 28. del. modo. P. 127. l.
fundatur. P. 129. l. 23. leg. aut. P.
l. 7. leg. conformare. l. 16. leg. qu
P. 145. l. 7. leg. conformassent.

*Multa sunt alia, non
ta dicam, sed Portenta
graphica, quæ Lectori com
do emendanda relinquo*

875 a 7

Errata sunt sic corrigenda

IN Versibus Græcis, v. 63. leg. xlv
v. 80. leg. γ. leg. π. v. 86. leg. π.
Pag. 25. linea 19. leg. eant. pag. 53. l.
leg. illac. l. 22. leg. præstent. l. 29.
hac. leg. illac. P. 55. l. 15. leg. Ed
l. 23. leg. contentus. P. 61. l. 24.
velit. P. 62. l. 26. leg. conspiciet
P. 63. l. 7. leg. exhilaret. P. 64.
leg. inesse. P. 75. l. 22. post (sit)
Comma. P. 109. l. 20. leg. sapient
P. 118. l. 28. del. modo. P. 127. l.
fundatur. P. 129. l. 23. leg. aut. P.
l. 7. leg. conformare. l. 16. leg. qu
P. 145. l. 7. leg. conformassent.

*Multa sunt alia, non
ta dicam, sed Portenta
graphica, quæ Lectori com
do emendanda relinquo*

N. Lukin (H. J. M.)
Lucrum Hominis Præcipuum:

S I V E, D E

RELIGIONE

TRACTATUS,

ilucide demonstrans Præceptorum
Evangelicorum Æquitatem, & quod
multum conducatur debita eorundem
observatio ad Salutem & Felicitatem
tam Societatum Publicarum, quam
Privatorum Hominum.

Librum hunc annis abhinc aliquot *Anglice*
scripsit *H. Lukin*; nunc vero eundem, *Se-*
cundo Editum, in usum præcipue *Exteriorum*,
lingua *Latina* donavit **SIMON PRIEST**,
M. *Ecclesie Bisleianæ*, in Comitatu, & Dico-
ce, *Glocestrensi*, Vicarius.

time me paulisper, ut ostendam tibi; nam
sunt adhuc pro Deo Sermones, *Job. 36. 2.*
am ego quid sentiam; dicent forte meliora
lectiones. *Augustin. contra Faustum.*

O X O N I Æ,

apud *Lichfieldianis*, An. Dom. M DCC V.

IMPRIMATUR,

GUL. DELAUNE

Vice-Canc. Oxon.

14. Apr. 1705.

Viro cum primis Reverendo

THOMÆ BAYLEY,

Sacra Theologia Doctori.

Regiique Magdalenensis, Oxoniæ,

Præsidi Dignissimo,

IMON PRIEST

Πατριστασίου.

LIBRUM hunc ad *Spe-*
ciem exiguum; Res
tem *maximi Momenti*
s docentem, a me qui-
m non compositum, sed
Latina Versione donatum,
eorum hoc genus labo-
m *Primitias*, animique

a 2

Tibi

DEDICATIO.

Tibi multis de causis
votissimi *Monumentum*
Humanitati Tuæ, *Vir*
natissime, humiliter
dico, dedico: Quem si
boni consulas, & Pat
cinio Tuo digneris, fu
rum est ut, his stimu
incitatus, novum aliqu
in lucem emittat

Virtutum Tuarum

cultor observantissim

SIMON PRI

A D

LECTOREM,

et quicunque & Extraneum,

Præfatio.

Audebis, *Lector*, en! offertur
tibi, quod omnes captant,
rum, & id sane maximum.
consulitur hic felicitati tuæ, cum
senti, tum futuræ; & eris om-
no beatissimus, si pius fueris.
modo fidem iis & obedientiam
istes quæ *Religio Christiana* do-
ac præcipit, & *Famam* conser-
is illibatam & integram; *Di-*
is fruire, si non amplis, ad vi-
tamen tuendam idoneis; *Vo-*

®
Ad Lectorem Peregrinum, &c.

*luptatibus licitis & honestis permu-
cebere, nec extrema gaudii, quo
permittit ac probat Deus, occu-
pabit luctus; verum post hæc om-
nia corpus habebis firmum & mor-
tuum liberum; renovatam Animam, &
formam pristinam restitutam. Tran-
quillam mentem; Conscientiam om-
ni culpa & terrore vacuum, quæ
valde felicem reddent in hac vita
& in futura felicissimum: Siqui-
dem in Coelis maximos Pietatis
tuæ fructus percipies; Corporis glo-
riam; felicitatem Animæ, visionem
Dei beatificam; & communionem cum
sanctis omnibus perpetuam. Ad quam
perfectam & consummatam felici-
tatem tuam si quid (quod impendimus
volumus & speramus) conducit
hic Libellus, Deo & Authori debitas
gratias ages, pro me vero, miser
peccatore, cujus studio & industria
Thesaurus iste tibi, Lingua Angli-*

62

Ad Lectorem Peregrinum, &c.

ana rudi & ignaro fruendus prodit,
(quod ut aliquando fieret, *Lucinus*
ipse in Præfatione sua proxime se-
quenti voluisse videtur) Divinam
Clementiam & Misericordiam pre-
cibus tuis sollicitabis.

4 AU.

AUTHORIS
AD
LECTOREM
Præfatio.

CUM tanta sit ubique & tam
fastidiosa Librorum copia, ut
oneri potius quam usui esse vide-
deantur, facile quis speraret, neminem
ratione idonea non prius reddita, minus
plures obtrusurum; nisi forte sapien-
tiam illam, qua Job olim inclaruit, affe-
cutus sit, adeo ut sibi auscultantes ex-
pectent, & conticescant ad consilium
suum; Expectantes ipsum tanquam
pluviam, & distendentes os suum
ad pluviam ferotinam, cap. 29. 21, 22.
Qui istiusmodi sunt, Apologia non in-
digent qua labores suos aliis gratos & ac-
ceptos reddant; verum in illis habendum
esse me, minime censeo, haud equidem
tal

Authoris ad Lectorem Præfatio.

me dignor honore: & tamen non
sum non fateri, parum esse quod in
tensionem meam proferendum habeo.
ortatus Amicorum, quod credant Li-
s quos in lucem emittimus commodo
blico inservituros, Apologia est adeo
ta & vulgaris, ut omnibus nauseam
fastidium pariat. Quod si dicam,
fuisse observatum, scribere doctos
doctosque, adeo ut nihil novi acciderit,
parum eruditi volumina conscribant,
rito reponi potest, valde iniquum
, ut mundus, ab istorum scriptis
& tam gravia jam olim per-
tus, ab illis plura pateretur. Nec
nea esset Excusatio, si dicam, tan-
n paucula quædam scripsisse me,
ue ita Lectorem nec grandi pretio,
magno temporis dispendio læsurum,
ista paucula quid commodi mundo
tura videantur. At vero, per Dei
edictionem, hoc ita futurum minime
fido. Si ab errore viæ suæ peccator è
ltis unus per ea quæ scripsi aversus
rit, id laboris mei pie suscepti fru-
m uberrimum, amplissimumque præ-
am existimarem: quod si rebelles ad
dentiam justorum convertere neque-

Ⓟ

Authoris ad Lectorem Præfatio

am, spero tamen me sapientiæ filios confirmaturum, & ad integritatem suam retinendam incitaturum esse, nec in iis instructurum præsiidiis, quibus obtemperare faciant imprudentium hominum ignorantiam. Non, si bonos Angelos colore nigro, & malos albo depingant Æthiopes, quod ipsi sint nigerissimi & de corvino suo nigrore, tanquam summa præstantissima, gloriantur, ideo damnamus corporis nostri constitutionem nec, quo fiamus ipsis similes, atramentum nostrum perlinimus. Et quamvis sint quorum gloria est ad ignominiam suam, qui se Diabolo similes sibi laudi & honori ducunt, qui detestantur vitæ sanctimoniam, qua Dei speciem imaginem maxime referimus, quem modum de Basilisco dicitur, quod hominem eo odio prosequitur ut in effigie ejus præcipiti furore invollet, hoc tamen ad discenda eorum opera nos omnino moveat; revertantur isti ad nos, nos autem revertamur nos ad eos, Jerem. 15. 19. Si Librum in nos scriptum adversarius noster, (ut Jobi verbis utar, cap. 31. 35, &c.) convitiis & sapientia plenum, annectamus ipsum nobis per
D

Authoris ad Lectorem Præfatio.

Ademate, & cum Davide dicamus, Sam. 6. 22. abjiciemus nos adhuc amplius, si obedire Deo, ipsique similes erri, nos abjicere sit: quod si nos extra cum, argumentis seriis aggrediatur, Job. 31. 37. Antecessor timore va- nus, appropinquemus ad illum, cum obis faveant & astipulentur omnes istæ rationes quæ ab autoritate supremi Do- mini & Legislatoris nostri, ab utilitate nostra, ab æquitate, animoque grato & genuo duci possunt.

Non multum me movebunt aliorum censuræ criticæ; Scio plurimos arbi- trari, quod homines obscuri nominis, in nihil habentes quo aliis conspicui fi- nt, in iis publicandis quæ præter ipsos nemo magni æstimat, finem illum humi- m & sordidum respiciant, ut nomen sequantur, & cum phalexatis nugis suis mundo innotescant. De me quidem ut solent, sentiant; Spero tamen de me minem quam meipsum demissius sen- rum; & de Laboribus meis ita recte sincere judico, ut non tantum non ex his quid honoris aut bonæ famæ qua- m, verum, si ista fuisset aucupatus, minino tacuissem, cum hoc modo stultus fa-

Authoris ad Lectorem Præfatio

sapiens reputatur, Prov. 17. 28.

Unum hoc Lectorem monitum vel
Tractatum hunc in alia Regione scri-
tum esse, postquam per annos aliquos
vitas eorum & mores observassem quos
aliis mundi partibus Religionem Christi-
anam, tam Romanam quam Reforma-
tam, profitentur, quorum vivendi ratio
mihi tunc temporis, magis quam
stratum, nota fuit. Quocirca spero
minimè suspicionem in me malam co-
jecturam, quasi durius quosdam &
quius tractaverim, aut Librum hunc
Genti tantum nostræ, Temporibusque
nostris destinari.

Non me latet, cum, Linguis aliis
natum, Locis omnibus quibus est audita
vox Evangelii pariter & indiscriminatus
inservire posse, & potuisse temporibus
similibus quæ post agnitum Nomen Christi-
num extiterunt. Non sum ita rerum
humanarum inscius, ut Gentem nostram
omnium, quæ Religionem profitentur
deterrimam existimem, nisi forte ea, quæ
ante alios fruimur, privilegia re-
rum nostrum graviolem reddant; me
tam ignarus seculorum præterito-
rum Annalium, ut cum stupore quodam

authoris ad Lectorem Præfatio.

8. *clamem, O tempora! O mores! vel
opte quæram, Eccl. 7. 10. quid sit
dies priores fuerint meliores istis?
teor aliquando Spiritum meum,
quod olim Paulo evenisse legimus, Act.
16. in me fuisse irritatum; cum in
nibus omnium locorum Christianis ob-
warem vitam & mores hominum a
fessione sua tam longe discrepare; nec
quamplurimos confitentes se Deum
esse, sed factis negantes, Tit. 1. 16. His
commotum ardentius nonnunquam &
ius quædam dixisse, inficias non eo;
ippe cum sciam terrorem illum Do-
ni, & angar animo de miseria ista
quam non pauci, nisi resipiscant, se
vi præcipites dabunt: quamvis enim
mesticos Fidei singulari quodam
oris affectu prosequar, cum tamen
bis Univerſi Civem profitear me,
aritate & Misericordia nullos non
plector.*

ὑπὲρ τῆς Κυρίας Λυκίνης βίβου
 ἢ ὄνομα, Τὸ Κραΐτιστον ἀνθρώπου
 κέρδιον, τοῦ φίλου καὶ ὁμοῦ
 Κυρίας Σίμωνος ὁ Πρεσβυτέρου
 Λατίνισι μεταφραδείσης, ἡ
 κρεόντειον Ἡμίαμβον.

Ω καρδιαῖ βροταῖς
 Κοινὴ φύσις γενέθλης,
 ὦ ἄνθρωπε πηλόπλαστε,
 Ἔως πότ' οἱ βέβηλας,
 Καὶ καρδίας βαρεῖς;
 Ἔως μάταια δίζησι,
 Καὶ ψάδου καρδιᾶς εὐρεῖν;

Τοῦτο ἔστιν ἐξεβλήθης
 Κήπων ἀφ' ἡδοναίων
 Λαιμαργίας ἔκκλησι
 Τοδεύτερον σερήθης,
 Ἀμαρτίαν ἄλλαις,
 Κόσμος τὸ καὶ βίοιο,
 Ἐξομβείας ἀνάγκη.

Ἐμὲ πινας καρωνοῖ,
 Καὶ πῦρ ἀπ' ἕρατοιο,
 Ἐν Σωδόμοις ὄλεσαν,
 Ὀλεσαν ἐν Γομόρροις.

[]

D. *Lucini* Libro, cui Titu-
 lus *Præcipuum Hominis Lu-*
crum, ab amico & anni-
 ejusdem, D. *Simone Priest*,
Latina Versione donato,
Anacreonticum ex *Semijam-*
bis.

Mortalis ô dolosa
 Natura stulta gentis,
 Homo create-cœno,
 quousque eris profanus?
 avi quousque corde? 5
 quousque vana quæris,
 croque falso inhæres?
 Ejectus olim eras tu
 rtis ab *Hedonæis*
 lositate victus. 10
 vatus inde mundo
 a simulque vita,
 cator interisti
 Diluvî furores.
 Te fulmen igne torrens, 15
 acta flamma cœlo,
Sodomis peremit,
 emit in *Gomorrhæis*.

Te

Ὑμῶν πναι χανῶσα
 Ἀπὸ ῥόθου γαῖα,
 Καὶ χάπια τ' θαλάσσης,
 Ὡς βῦεν εἰς Ἀχῆϊδι,
 Ἀτλαντικόν τε χῶρον.
 Ὑμῶν τινες παρ' ἐχθρῶν
 Πόρθησεν ἔλθ' Ἀρης,
 Καὶ λοιμὸς ἀνδρολοιγῆς,
 Καὶ λιμὸς αἰνοχάστωρ.

Σὲ δ' αἰὼς ἦλθε Χριστὸς
 Ἀπ' ἐκ κακῆ σαῶσαι,
 Παθημάτων πῖ πάντῃ,
 Ἀμύρτων θ' ἀπάστων,
 Ἀπὸ χθονός τε σ' ἀδής
 Ἐς ἔρανδον βιβάζειν.

Σὺ δ' ἐκπλαγὴς τέθνηπας,
 Ἰδ' εἰσέτ' ἀμφὶ γαῖαν
 Χάσκεις τὲ, καὶ δδ' ἐρανῆς,
 Ἐχων σῖμ' ἐν κοπρῶντι.
 Ἀλλ' ἔρανδον, θεοῖο
 Δῶρον, κατήλόγησας.

ὦ Χριστέ, θεῖε πῶτερ,
 Τὸ σὸν δίκαιον ἦτορ,
 Τὸ κρήνιον σὸν ἦθος,
 Μιμνήσται μὲν ἕδεις.
 Οὐδ' οἱ θεοδῆες σοὶ,
 Ἀνακτορές τ' ἀγαυοί,
 Ποιμάντορές τε λαῶν,

[]

Te gurgitabat olim
 lus hiantem rictu, 20
 auriebat Æquor;
Burin illam *Achivam*,
 anticas & urbes.

hostibus cruentis
Mars subegit atrox, 25
 halis atque Pestis,
 nesque dura ventri.

Te *Christus* ipse venit
 fervet à maligno,
 estibusque cunctis, 30
 tibusque cunctis;
 de soloque rursus
 altra sic reducat.

at tu, stupore captus,
 ure fixus hæres, 35
 nsque ruspitanque
 inleris Cloacis:

Altra, dona *Christi*,
 temnis, abjicisque.
 Te, *Christe*, te, Redemptor, 40
 amque pectus æquum,
 ctos tuosque mores,
 s discet, exprimetque?

nec ipsa Imago,
 esve pertimendi, 45
 orculive plebis,

Epif.

[]

Ἐπίσκοποι π σιμνοί,
 Ἀειεῖς τὲ λαμπραὶ,
 Ἠγήτορες, Κεῖται π.
 Ἀλλ' ἀκεῖοί τε πάντες,
 Ἰδ' ἀφρονες, ἅε π.
 Φρονήσιός τ' ἀπειρεῖ,
 Καλὲς καλῶν ἀνδρας,
 Σοφὲς παῖσιν ἀνδρας,
 Καὶ κολίους φιλοῖς,
 Φιλοῖς πεμπυήεις,
 Τέες σφιν γυῖος λαχόντες,
 Ἀλλ' ἔφρακων σαλαγμῶ.
 Καὶ πλεσίων ἐρῶντες
 Ἀμνημνοῦσι χρεῶν.
 Τάξει ὃ ἦ μιλισσῶν
 Κηφῆνας ἐρέφεις,
 Καὶ γλαῦκας ἀντὶ κύνων
 Καὶ κοσμηκοῖο κέρδους
 Ἐρῶντες, ἔ βλέπετε
 Τὸ κέρδ' ἐκ ὀνοσόν,
 Ἀληθινόν, τὸ μέλλον
 Ἐν ἔρανοῖς λαβέσθαι
 Τὸ σπλόβρωτον ἔπω
 Γενήσι', ἔθ' ἀλωῖδον,
 Κλέπῃσιν ἔδε κύρμα.
 Τὰς δ' ἐλπίδας βροχίας
 Οὐ πώπο' ἠπάτησιν.
 Δὸς, Χρῖστὲ, δὸς τὸ κέρδ'.

[]

episcopive sancti,
 el Nobiles superbi,
 ucesve, Judicesve.
 erum insciique cuncti, 50
 ultique, Numinisque,
 rudentiaque nudi,
 onos viros malignant,
 hos viros reculant.
 oluntque voce blandos, 55
 et improbos adaugent,
 bique carne junctos,
 rtutis at carentes;
 et Divitum patroni
 onos nec ore norunt, 60
 pumque sedularum
 cos loco focillant,
 et Noctuas Olorum:
 ucroque seculari
 eci, nec intuentur 65
 ucrum illud haud-iniquum,
 erum; quod & futuro
 seculo capeffent:
 quod vermibus nec unquam
 onoxiumve fiet, 70
 aptoribusve præda;
 ortaliumque certam
 em non fefellit unquam.
 Hoc, *Christe*, da Lucellum,
 Con-

[]

Συνηδότης καλοῖο·
 Δὲ Πνεῦμα | Θ· τὰ δῶρα,
 Τὴν Πίσιν ἀκλόνητον,
 Τὴν Ελπίδα κρατῦσαν,
 Στοργὴν τε φιλάδελφον,
 Τὸ δ' ἡσυχὴν καὶ θυμῶ,
 Τὸ σὺν, θεὸς, πόσω πον,
 Ἄνδρ', ἀλλοις,
 Τότ' ἡ φρονήσῃ αἰσίοις,
 Οἷσπερ Τύχῃ μιλάσῃ,
 Οὕσπερ Τύχῃ φιλήσῃ,
 Πλῆτος τε ψάδοκαρδής,
 Τιμὴν τε κοσμοφειγής,
 Ἔρωσ τε παντορέκλής,
 Ἐν ἀγέλας φέρουσιν,
 Τύχῃ ποιητὰ τέκνα,
 Ὅντες πὶ καὶ βαβάλλαι·
 Ἐμοὶ γάρ ὅστις ἀλλοθι
 Παμπλῆστός τε πλῆτος,
 Τιμήσερός τε πῶς,
 Πανήρεός τ' ἔρωσ μοι,
 Κερδίστερόν τε Κέρδος,
 Ὁ Χριστὸς ἐγχεορίζων.

Ἰησοῦς ὁ Βαρνεσίμ, ὁ τ' ἱερεὺς
 Θεολογίας Βακκαλαυρίας,
 καὶ τ' Βασιλείας Ἀναγνώστης
 Ἑλληνικὸς ὄντα Καταβήτης
 μεῦσιν ἐν Ἀγγλίᾳ.

[]

onfcire nil malignum; 75

t dona Spiritus da,

idemque non-movendam,

t Spem per omne certam,

eramque Charitatem,

acemque mentis almam, 80

ui jubarque vultus

emper mihi renidens.

Tum Nemini invidebo,

ortuna queis benigna,

quos osculatur illa, 85

pumque copia ingens,

onorque luculentus,

amorque cuncta-quærens,

quos brachiis focillat

ortuna, prolis instar, 90

quos, merosque Afellos.

Namque alteræ parantur

opes mihi perennes,

Honorque honore plenus,

Amorque amore dignus, 95

Lucrosiusque Lucrum,

Mecum Deus perennans.

JOSUA BARNES, S.S.

Theologiæ Baccalaureus,

& Regina Professor

Græcæ Linguae, Can-

tabrigiæ, in Anglia.

I N

I N
H. LUCINI
Libellum bis-editum,
Et à Dilecto Fratre,
SIMONE PRIEST

Lingua Latina non inuenuste donatum.

TU qui de Cælo bis descendisse videris,
Inque tuas partes inde tulisse Deum
Vade satellitio tali stipatus in Orbem,
Quaque oritur *Phæbus*, quaque cūbile facit
Cumque mices facie nitida, vereque Latina
Te legat, & capiat Mundus *utræque manu*.
Vicisti patrios hostes, *argute Libelle*,
Quære novos, Terris qui dare jura potes:
Submissa Cervice colant te *Maurus & Indus*,
Et quibus altare est sub propiore Deo.
Ignaris veri, qui præ caligine noctis
Delirant, grato lumine redde *Diem*:
Infidis autem, quorum est contemnere *Solem*,
Diripe *noctivagam*, quam coluere, *Facem*.
Non est cur metuas aut *Stulti* scommata *Vulgi*.
Aut, quæ sunt *Cerybri* *viuidioris*, acus:
Nam, qui *mordaces* linguarum temperat *Æstus*,
Numine defendet te Deus, ipse Deum.

JOH. DURSTONUS, A. M.
Ecclesie Misserdensis Rector

IN LIBRUM
cui Titulus
crum Hominis Præcipuum,

Latino cultu ornatum,

à Reverendo

MONE PRIESTO,

mihi Parochiarum vicinitate,

amicitia autem magis conjuncto.

AD LECTOREM.

N! tibi qui *Lucrum* proponit fronte libellus,

Omnibus o libris anteferende liber.

nine non tali dives *Bodleie* superbis,

Mille & mille licet nomina docta geras.

titulus minio, neq cedro charta notetur;

at pigmenti, omnes quod trahat, unus habet.

icet immensas angusto in limite gazas

ontinet, haud tantas *India* fundit opes.

iquid enim prodest animo, corpusque tuetur,

em famamque augens, hic tibi, *Lector*, erit.

tibi dat tantum mundi hujus perfida lucra,

erfida delusis lucra petita viris.

um id neglectum præ quo contemnitur aurum;

æ quo sordeſcit dives arena *Tagi*,

Lu-

[]

Lucrum animæ, & cœli non lingua effabile lucrum
 Quod manet, æternum quod fatiatque dabit
 Angligenis Author, Versor generosior Orbi
 Qua valet, expandit, lingua latina lucrum.
 Recte *Prieste*, equidem claudi non debuit una
 Gente, Orbem totum quod satiare potest.

JOH. DOWNES, A.

Coll. Pemb. Soc.

& Ecclesiæ Painsvicæ

nunc temporis Vicari

IN LIBRUM
 cui Inscriptum legitur,
Lucrum Hominis Præcipuum,
 Latinâ versione donatum
 à Reverendo & erudito viro
IMONE PRIEST,
 Linguarum æque ac Artium Magistro.

Non credenda sile miracula credula *Roma*;
 Actaque de foliis ejice ficta tuis.
 Nunc Iliadas conclusas cortice parvo
 Tollat ab historia *Græcia* vana sua.
 Hora expectes, licet hic mirentur Olympum
 Mortales terras nunc habitare suas.
 Caelo cœlum descendit, & hospite tanto,
 Impar tanto oneri, terra superbit ovans.
 Videntur magis, exigui nam margine libri
 Pagina dat cœlum, cœlitus illa Deum.
 Ita olim *Angliæ* resonare idiomate voces
 Pagina, jam didicit verba *Latina* loqui.
 Patriæ grates *Author*, tu candide *Verſor*,
 Et mundi civis, totius orbis habes.
 A natale solum, petis at distantia regna,
 Regna, quibus felix gratus & hospes ades.
 Scit an iste liber supra *Garamantas* & *Indes*
 Atque *Scythas* gelidos proferat imperium?
 Na Sacra novo referas ex hoste triumphos,
 Inæna, vox laurum, litera quæque sumam.

®

[]

Est lucrum vinci ; victis das munera victor
O quis captivus respuet esse tuus ?
Libertas victis ; defunctis vita libellus ;
Solamen miseris : omnibus ergo lucrum.

GUL. de BEAUVOIR, AM
Coll. Pemb. Soc.

H
avi
So
ran
H
ec
A
uas
Di
cilio
Di
lic
Ad
lic v
Ga

[]

IN LUCINUM,
A Reverendo Viro
IMONE PRIEST,
Amico suo plurimum dilecto,
Et Ecclesiae Bisleianae Vicario,
Latina Lingua donatum.

AD LECTOREM.

Hunc, licet exiguum, noli contemnere librum
Nam dabit Immenso quicquid in Orbe petis
Avita, qui primos *Phæbi* venientis ad ortus
Sollicita fragilem dirigit arte ratem,
Transferat huc fessam peregrino a littore puppim;
Hic jacet ante suos *India* tota pedes.
Hæc, *Arabum* messes; hæc, quas eructat arenas
Aut *Tagus*, aut rutilus turbidus *Hermus* aquis;
Quas neque latrones possunt violare, nec ignes,
Divitias, properat fundere charta tibi.

Illicet Ingentes circum præcordia curas
Discutit, æthereo pectora rore fovens.
Hic *Veneranda* nitet sanctæ *Pietatis* Imago,
Ad vivum hic docta pingitur illa manu.
Hic varias ostentat opes, secretaque promit
Gaudia, Cœlesti *Nectare* & ora replet.

[]
Dicite *Pierides*, quis tantam præstitit artem ?

Aut cui debetur gloria tanta viro ?

LUCINUS fuit ; hic patrio sermone loquentem

Composuit, manibus quem geris ipse, librum.

Hunc prope sub tenebris merferunt Invida Fata,

Vixque fuit genti cognitus ille suæ :

Donec *Amica Manus*, tales non passa labores

Nocte regi, & summo Sæcla carere viro,

Contulit auxilium ; & cultu donare Latino

Dignata, externos jussit adire locos.

Sic tandem trans Oceanum, trans Ostia *Rheni*

Vadit, & *Arctoi* qua riget aura *Poli*.

GULIELMUS DEIGHTON

Ecclesiæ de Edgworth

In Com. Gloucestrensi

Recler.

A D

A D

P RÆCEPTOREM Meum,

Mihi semper summe colendum,

om. SIMONEM PRIEST, A. M.

*Ecclesiae Bisleiane Vicarium,**in Latinam suam Lucini Metaphrasin.*

D Um Gemmas Aurumq; petit Mercator ab Indis,
 Resq; alias, sibi quæ commoda magna ferant;
 a, *venerande*, domi meliora negotia tractas,
 Et magis optandas trans mare mittis opes.
 UCINO lucem, quam postulat ipse, dedisti;
 Ut novus externis gentibus eniteat.

jam præcipuum poterunt cognoscere LUCRUM,
 Cognita quæis fuerit Lingua Latina prius.

JOH. DURSTONUS Junior
 Classis prime Discipulus.

I N D E X

SECTIONUM,

quæ in hoc Libro continentur.

SECT. I. Pag. 1.

Nulli sint Athei. Quid potissimum homines in Atheum seducat. Atheorum pessimi sunt, qui credentes esse Deum, vitam tamen instituunt quasi Deus non sit, & ab ipso metuere humile & imbecillum ducunt.

SECT. II. Pag. 8.

Receptorum Divinorum Aequitas. Charitas (quæ Legis completio est) fundatur in Dei Bonitate, Tolerantia, Liberalitate. Timor (qui cum obedientia quam efficit, est totum Hominis) fundatur in ejusdem Potentia & Sapientia. Ratio rei fundamentum eorum quæ sunt juris naturalis; Dei Dominium eorum quæ sunt juris positivi.

SECT.

INDEX SECT.

SECT. III. Pag. 17.

Quam utilis Homini Religio sit respectu famae, cum honor sit tum moralis tum naturalis Virtutis & Pietatis effectus. Hypocritarum quorundam Religionem Christianam praesentium arguit illam esse praestantissimam. Ignominia praesens peccati premium. Nemo pietati, vel piis, quae talibus audent obloqui.

SECT. IV. Pag. 23.

Quantum conducat Pietas ad conservandas & augendas Hominum Possessiones, quae ut gangrana, Peccatum minuit & abscindit. Explicantur bina scripturae loci Jer. 17. 11. & Hof. 9. 11. Adversariorum argumenta a Charitate & Justitia quas exigit Religio, ab impensis & damnis quibus homines exponit, nec non ab experientia & observatione quotidiana duci solita, refelluntur.

SECT. V. Pag. 37.

Quae sit etiam in Corpora nostra Religio vis, quantumque ad illorum sanitatem conducat. Morbi Corporis fere nascuntur de morbis Animi. Temperantiam, in cujusque vivendi ratione Diligentiam, & Affectus rite compositos, quae omnia debet & exigit Evangelium, in eis Remedium esse praestantissimum.

SECT.

INDEX SECT.

SECT. VI. Pag. 41.

Religio nullis nos prohibet Voluptatibus Nature, Rationi, aut propria Hominis utilitati consentaneis. Quam vir pius, Voluptatibus nemo magis libere frui potest.

SECT. VII. Pag. 45.

Quam utilis nobis Religio sit animarum nostrarum respectu. Primo, quod per hanc restituantur nobis imago Dei & spiritualis illa pulchritudo, quas delovit peccatum.

SECT. VIII. Pag. 51.

Imi Tranquillitas Pio Homini peculiaris. Ad hanc autem iusta Affectuum Moderatio, non Aulicum Stoicorum, est necessaria. Pax conscientiae Philosophis Ethnicorum fuit ignota, nec nisi per veram Religionem acquiri potest. Adversariorum argumenta, in severis Christianorum moribus, & internis animi molestiis fundata, diluuntur.

SECT. IX. Pag. 67.

Præmium quo post hanc vitam decorantur pii, maximum Religionis commodum. Hujus præstantia probatur Scripturae testimonio; voluptate illa plena & perfecta quam ex ipso Angeli percipiunt; rebus prosperis quibus in hoc mundo fruantur impii; nec non ista ejus dulcedine quam

INDEX SECT.

quam in hac vita Pii experiuntur. In quibus consistet hoc Piorum premium: gloria corporis, felicitate animæ, visione Debeatifica, & communione quam perpetuam habituri sunt cum Sanctis omnibus perfecta gratia & gloria donatis.

SECT. X. Pag. 81.

Vita Sanctimoniam ad Salutem esse necessariam, probatur multis, iisque apertissimis scriptura locis. Adversariorum Argumenta refelluntur. Semi-christiani, i.e. ii qui tantam Religionem profitentur tantum, incolunt, imprudentia damnantur; tractatur etiam de commodis, quibus præpotantur Homines reuera Christiani.

SECT. XI. Pag. 90.

Statum impiorum post hanc vitam fore ferrinum, probatur Scriptura testimoniis calamitatis quibus in hoc mundo affliguntur; conscientia terroribus, in bonis quam malis; nec non ex quo cum de hoc cogitant Dæmones, tremiscant; quo tamen horrore ut homines potius quam illi perfundantur, ratio postulat. Tractatur de poena Dæmonum circumstantiis eam graviores redditibus. Item de poena Sensus, sine investigatione, tristissima; sine intermissione perpetua; sine fine, aeterna.

SECT.

INDEX SECT.

SECT. XII. Pag. 103.

quantum conducatur Religio ad societatum humanarum utilitatem. Primo autem Familiarum, cum omnibus illarum membris eas regulas præscribat, quæ, si rite observentur, mutuam in iis felicitatem efficiant.

SECT. XIII. Pag. 108.

quantum promoveatur Religio Regnorum & Rerumpublicarum felicitatem; non solum naturaliter, quod omnibus Leges & Regulas optimas præscribat; sed moraliter, quod Benedictiones Divinas conciliet, Pœnas avertat. Juliani solertia nequissima.

SECT. XIV. Pag. 123.

inquiritur de causis propter quas Religio plurimis neglectui est. Causæ remotiores Naturæ humana depravatio, Diaboli vis & malitia; causa proximior, quod sensus Fidem & Rationem superet; quæ tamen amovetur, demonstrando nos sapissime in hujus vitæ negotiis sensus errores Ratione corrigere.

SECT. XV. Pag. 133.

considerantia est alia, & præcipua, *Altius* causa; cui optime occurritur serio cogitando quanti momenti sint res spirituales; *fre-*

INDEX SECT.

frequenter legendo & audiendo verbum Dei; communione Christiana, & facili-
dis colloquiis de rebus ad Religionem
spectantibus, nec non admonitione mutua
Quantam vim habeant consuetudo &
habitus mali. Stultitiae est Resipiscentiam
deferre quotidie & procrastinare.

SECT. XVI. Pag. 141.

*Adversariorum argumenta ducta ex eo quod
dissentiat de rebus ad Religionem per-
tinentibus, diluuntur. Si pro certo
haberemus, Religionem Christianam
veram, Sapientia tamen nostra sunt
Regulas ejus ac Præcepta observare. Ra-
tiones quibus confirmatur nonnullis Re-
ligionis Christianæ veritas, sunt magis
perspicue quam illæ quas alii postulant
imo, quam sunt ullæ quæ ad probandum
cujusvis alius Religionis veritatem afferri
solent. Refelluntur adversariorum ar-
gumenta ex eo ducta quod in Scripturis
sacris multa occurrant quæ nequaquam
probabilia, verum sibi repugnantia vi-
dentur. Quamvis de rebus quibusdam
Christianorum alii ab aliis dissentiant
de illis tamen quæ faciunt ad vitam rectam
instituendam inter omnes bene conveniunt.*

Lucrum Hominis Præcipuum:

SIVE, DE

RELIGIONE

TRACTATUS.

SECTIO I.

*An ulli sint Athei. Quid potissimum
homines in Atheismum seducat. Atheo-
rum pessimi sunt, qui credentes
esse Deum, vitam tamen insti-
tuunt quasi Deus non sit, & ab
ipso metuere humile & imbe-
cillum ducunt.*

SPARTANUS quidam rogatus ut
audiret in laudem Herculis habendam orationem, respondit, *Ecquis
eum vituperat?* Pari modo cavil-
luntur nonnulli, judicantes debuisse
de peritura parcere chartæ, seu potius
verbas pretiosas & irrevocabiles melius
suspendere, quam in Apologia facienda pro

2 *Lucrum Hominis Pracipuum:*

eo quod defensionis omnino non indiget, quodque Humana, qua latissime patet, Natura intime sibi insita veneratione prosequitur. Quod si rem propius & accuratius intueamur, pro comperto habebimus, nihil usquam esse in toto terrarum orbe quod animi cogitatione seria, & iusta defensione magis aut indiget, aut meretur.

Atheus Speculativus tale monstrum est, quale ex naturæ finibus multi pene extirpauerunt, quippe quibus incredibile videtur, ut quis dubitet, *An sit Deus*. At iis autem quæ quotidie experimur & observamus refutantur contemplationes nostræ magis rationales & private, multisque viris doctis & eruditis negotiis probandi Dei Existentiam impositum est; cum nihil amplius *Diagnostis* evincere possimus, quam nullos credere non esse Deum, præter eos quibus bene esset, si Deus non sit; vero, prout meruere, cupiditatibus seducendi traditi, primo putant bene fore si non existat Deus, cum præceptis ejus commodis suis secularibus, præterque desideriis repugnantia comperiant, hinc pergunt ad optandum, ut nullus Deus, donec tandem gradatim in extremam *Athiam* illabantur, effrænatis animis affectibus *Desiderium* in *Opinionem* mutantibus, (prout facile credimus quod iis pense volumus) quo refutatis *Judiciis* atque in eandem cum cupiditatibus

sive, De Religione Tractatus. 3

confederationem illeſtis, immunes ab illorum contrariis monitis poſſint peccare, conſcientiæque reprehentiones effugere, dum in hoc toti ſunt ut pravis affectibus quovis modo inſerviant. His gradibus itur. Quamvis autem hæc ita ſe habeant, dico tamen *Atheum Præcticum* eſſe portentum majus, monſtrumque magis horrendum, quam *Speculativum*. (ſicut a *Mirandula* bene notatum eſt) Mirum eſt quenkum dubitare de veritate Evangelii, poſt tot & tam manifeſtas ejusdem probationes; at vero magis quis miraretur, ipſi ſedem habentes ita, quaſi verum non eſſet, vitam inſtituere. Suis autem ipſius verbis utar, quibus ſe plene & polite exprimit, *Epist. 1. ad Nepotem*. Teneſ me (Deum teſtor) aliquando ecſtaſis quaſi, & ſupor quidam, cum mecum incipio ſtudia hominum, aut (ut dixerim ſignificantius) varias inſanias, neſcio an cogitare potius quam dolere, mirari an deplorare: magna enim proſeſſo inſania Evangelio non credere, cujus veritatem ſanguis Martyrum clamat, Apoſtolica reſonant voces, prodigia probant, ratio confirmat, mundus teſtatur, elementa loquuntur, demones confeſcentur. Sed longe major inſania, ſi de Evangelii veritate non dubitas, vivere tamen quaſi de falſitate ejus non dubitares. Quanti ſunt apud nos Zelotarum greges, Chriſti nomen proſitentes, certiffimeque ſpondentes ſibi, ſe per ipſum ſalvos futuros, quorum

4 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

si vitam moresque inspicias, linguis eorum omnino non crederes, nec in istam unquam opinionem inducereris ut putes, ipsis firmiter & in animo persuasum esse de Dei existentia, de Cœlo, de Gehenna, futuroque Judicio, quo æternitatis sue locis addicentur.

Imo, attendite O Cœli, & tu Terra obstupescito! an ulla unquam gens sic tractavit deos suos, qui tamen Dei non sunt, ut *Christum* tractant Christiani? Siccine tractant *Turcæ Mahumethen* suum? Illi sœpe spernunt qui maxime student *Alcorani* præcepta observare? Num pudet ipsos leges ejus aperte colere? Et tamen contra Christianos Cœlum Terramque contestor, quod, qui ab iniquitate sua conversi fuerit, improbis se spoliandum tradat, necesse sit; imo, quod *Salvianus* olim querebatur, *Mali esse coguntur, ne viles habeantur.* De *Gubernatione Dei*, lib. 4. Coguntur sane deficere a Christo, & qui præceptis ejus debetur honorem abjicere, quicumque contemptum & odium Christianorum evitare student, apud quos homo stupidus & abjectus, & indolis pessima habebitur, qui Cœlum opprobriis lacerare, Creatorisque sui Majestatem violare peritimescit; adeo ut si quis se contra derisores obfirmare non potest, Cœlo per suas excludatur, necesse sit; quin & boni nominis, ex honesta institutione oriundi, iacturam faciet, si vel unum e *Scripturis* sacræ

sive, De Religione Tractatus. 3

sacris verbum proferat. Quod si Gloriæ nondum visæ causa quas proponit peccatum voluptates respuat, audiet statim homo fatuus & insulsus; nec non inurbanus & impudens, Hominumque ingenuorum & liberalium sodalitio indignus existimabitur, si lasciva quorundam, quæ sæpius æquo fiunt, colloquia ingrata Dei, vel Præceptorum ejus commemoratione interrumpat. Hæc autem a prisci temporis hominibus Religionis summa habebatur, ut quem coluerunt imitentur. Qui coluere deos mortales, (quales fuere *Cæsar* & *Alexander*) ad illorum virtutes adæquandas aspirabant; imo, Imperatores quosdam ex Aulicis suis adulatores, etiam quæ maxime a *Natura* & *Morum Rectitudine* deflexerant, imitati sunt. Ipsi Deo Gloriæ est sua Sanctitas, nobisque (præter ceteris ejus attributis omnibus) exemplum ad imitandum proponitur; vide *Pet. 1. 15. Exod. 15. 17. & confer Isai. 3. cum Joan. 12. 40.* Quanta tamen est hominum *Gloria ad ignominiam suam, dum a Gloria sua erubescunt?* *Philip. 3. 19. 1. 2. 36.* Nisi prudentiores quidam sint quam qui Cælo per ludibria se fraudari putant, ex hoc Mundo Pietas exhibetur.

Quotusquisque est qui non putet eum qui vocatur Sanctus majori infamiae labe aspergi, quam qui dicitur scortator aut ebriosus, aut cujusvis vitii stigmate notatus.

6 *Lucrum Hominis Precipuum :*

tatur! Cum tamen ex Scripturis sacris pateat priorem illum esse honoris titulum, & quod hominem eo decorat ad salutem esse plane necessarium. Absit, procul absit, ut hæc indicentur Gæthi, aut nuncientur in plateis Askelonis, ut talia de Christiani audiant Mahumetani & Ethnici. Qualem Deum colimus? Quem agnoscimus Salvatorem? Similesne sunt Ethnicorum Idolis, quæ (ut olim dixit Tertullianus) Tam frustra coluntur, quam impune luduntur?

Viriliter agite, rationeque vestra somno excita, attendite quid dicturus sum pro Deo, & pro sanctis legibus ejus, quæ secundum Apostolum Rom. 7. 12. Non tantum Sanctæ sunt, sed etiam justæ & bonæ. Unde est (sicut Docti quidam bene notarunt) quod licet quæ præcepit non præcepisset Deus, nec Legem æternam ex Idea Sanctæ Naturæ suæ transcripsisset, humano tamen generi commodissimum foret præceptis ab ipso datis obedire. Illis non solum sua constat *Æquitas*, verum *naturaliter* sunt haud minus quam *moraliter bona*, multumque ad Humani Generis salutem, & Mundi totius emolumentum conducunt; adeo ut, Si Creatori nostro fuisset æquales, & hoc cum eo fœdus iniissemus, nimirum, ut sibi nulli nisi quibus nos ipsi velimus, pactis obtemperemus, nec ullis, quæ nobis non placerent, Legibus obedire teneamur, nullæ certe, quæ commodo nostro magis infer-

sive, De Religione Tractatum. ¶

inservirent, conditiones a nobis eligi poterint. Quinimo, si suo, quod in nos habet, Christus supersedeat *Imperia*, (quamvis authoritati Superioris magis consuli debeat quam inferioris commodo) nos tamen juste monere possit, prout *Apocal.* 18. ut præceptis suis, utpote nobis utilissimis, obsequamur; & si nullam Dominii quod in nos obtinet rationem habeamus, nostræ tamen salutis & felicitatis ratio nos ad hanc obedientiam præstandam obligaret.

Cum itaque probaverim Dei vias esse antiquissimas, magnosque ex illis Humano generi fructus accrescere, conabor *Atias practica*, tam latum in Mundo Imperium obtinentis, causas detegere & amoliri: & quamvis me non lateat, post quæ destructus sum omnia, morbum nulli prorsus cessurum remedio, hoc tamen impiis omnibus Sanctitatis irrisoribus prædictum melim, nempe, antequam se ratione penitus exuerint, i. e. in bestias degenerant, Deo & Sanctis in suis ipsorum corlibus testem contra animas suas non deturum.

A 4 SECT.

S E C T I O II.

Præceptorum Divinorum Æquitas. Charitas (quæ Legis completio est) fundatur in Dei Bonitate, Tolerantia, Liberalitate. Timor (qui, cum obedientia quam efficit, est totum Hominis) fundatur in ejusdem Potentia & Sapientia. Ratio rei fundamentum eorum quæ sunt juris naturalis; Dei Dominium eorum quæ sunt juris positivi.

AB Æquitate Præceptorum Divinorum exordiar, & ostendam, Deum non sine summa ratione ut observentur postulare, cum Natura sua optimo jure sibi vendicet, & Attributorum præstantia revera mereatur, quicquid Lex ab ipso lata ut officium nobis præstandum exigit. Homini est, (uti notarunt Scriptores Ethici) Politicum tantum in affectus suorum Imperium, non Potestas Despotica & absoluta, qualem habet in facultatem locomotivam, & deinde in actus externos; ex quo fit, ut amare, & odisse, timere, & appetere pro arbitrio suo non possit. Ani-

sive, De Religione Tractatus. 9

ma, cum sit Agens Rationale, quoad
objecta omnia movet se pro ratione boni
aut mali quod in illis sentit, & a quo su-
um velle aut nolle excitatur. Quapropter
Arrogantia rerum omnium est vanissima,
& dignissima contemptu, cum maxime
ridiculum sit, ut istum honorem, cultum
& reverentiam quis ab aliis postulet, qui-
bus omnino indignus est. Quinetiam o-
pus longe gravius est quam quod *Exatores*
Egyptiaci operariis suis imposuerunt, a
quibus non dato stramine lateres exige-
bant. Dicunt equidem, *Honorem esse in-*
honorante, & ex arbitrio conferentis mul-
tum pendere; necesse tamen est *radicem*
habeat in *honorato*, qui fundamentum de-
bet præponere cui superstruant alii opini-
onem suam de ipso bonam. Hac de causa
Timotheo & *Tito* in mandatis datur, ut
posos nemo despiciat, i. e. ea cum gravitate,
prudencia, integritate gerant se, ut om-
nibus humiliter & demisse de ipsis senti-
endi occasionem præcidant. In Deo au-
tem est verum fundamentum eorum om-
nium affectuum quos a nobis exigit ut
principia externorum actuum, a quibus
formantur & finguntur.

Primo, postulat Deus, ut ipsum dili-
gamus ex toto corde, ex tota anima, ex
tota cogitatione, & ex totis viribus no-
stris; & hoc, quantum ad effectum, est
obedire præceptis, & præstare Legem suam;
nam *Amor*, *Supremus*, & qui præest cæ-
teris

10 *Lucrum Hominis Precipuum:*

teris, Animi affectus, sit primum mobile quod omnia moveri facit, (uti affirmat *Augustinus*) *Amor meus pondus meum, eo feror quocunque feror.* De vi hujus affectus rectius discernere poterimus, si ejusdem effectus, in nobis observemus. Ubi sincere amamus quam seduli sumus ut placeamus? quam, ne displiceamus, solliciti? ut potiamur, cupidi? ut serviamus, ambitiosi? in *Serviendo* autem quam non fatiscimus? quam prompti sumus ad ineunda pericula, & difficillima suscipienda? Quanta & qualis est affectuum omnium sympathia? *Zelotopia* quæ? Adeo ut non sit necesse Deo nos plura poscat, cum, si a nobis diligatur, cætera sequentur. Dederet autem Dei Majestatem amorem nostrum postulare, nisi natura & opera sua ejusmodi essent ut illum moreantur. Sed nihil in creaturis, istum in nobis affectum eliciens, quod non in Deo eminenter sit. Nam quantum erit bonum ejus! & quanta pulchritudo ejus! *Zech. 9. 17. i. e. illæ naturæ suæ perfectiones, quæ cum in creaturâ reperiuntur multo quam sunt in ipso remissiores, eam tamen nobis amabilem reddunt.*

Virum æque bonum ac magnum summo omnes studio & amore prosequuntur; Deus autem est (qualis etiam dici solet) *Optimus Maximus*, nobis bonitate non minus quam Majestate, Gratia perinde atque Gloria præcellens, *Mic. 7. 18.* Angustis sane finibus coerceretur Petri tolerantia, cum

roga-

sive, De Religione Tractatus. II

rogabat Christum, Matth. 18. 21. *An usque septies remitteret fratri suo?* Quid de nobis fieret si terminis iisdem suam erga nos tolerantiam Deus coerceat? Nos quidem peccata multa aliis ideo remittimus, quod qua ratione eadem ulciscamur plane nesciamus: Deus autem, vel per verbum oris sui, vel per actum voluntatis, nunquam non potest facere ut sciamus, quam sit periculosum auctoritatem suam contemnere. Quod si perpendamus quantum Deus Homini præstet, quam immensum illum exuperet, & quam sancta & ab omni malo aliena Dei natura sit, tolerantiam ejus & bonitatem magis mirabimur. Facile possumus, nos qui mali sumus, amicis benefacere; inimicis autem, quotidie potestati nostræ subjectis, & suum in nos odium exercere perseverantibus, opitulari, *hic labor, hoc opus est.* Bonitatem suam Deus exhibet, qui nunquam peccaverunt, *Angelis, tolerantiam* solis peccatoribus. Si varia Providentiæ suæ erga nos specimina reputemus, si cogitemus ipsum quotidianam nostri curam suscipere, quotidiana in nos conferre beneficia, a plurimis nos tueri malis, Æternam apud se Gloriam nobis offerre, cum mediis ad illam assequendam idoneis, nec non concedere spatium ad resipiscendum satis amplum, abunde constabit, nos pluribus ipsi vinculis obstringi quam *Parentibus, Principibus, Artificibus, in quos*
ta-

12 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

tamen impium & ingratum animum omnes improbant & detestantur.

Porro, *Timor Dei est totum hominis*, Eccl. 12. 13. i. e. *Efficienter*, si non *formaliter*, & ubicunque regnat, animam officium suum exequi facit, *Job. 28. 28. Prov. 1. 7.* & hunc esse affectum non minus utilem quam Dei Amorem, affirmare possumus. Magnum quidem, ut mihi videtur, Divinæ Bonitatis argumentum est, quod peccatores, ut sibi caveant, monet & hortatur, *Jer. 5. 22. Matth. 10. 28.* cum merito possit sinere ipsos, ut in perniciem suam præcipientes ruant, & experti sentiant, quod spernunt, periculum. Si quis inanis jactator, ut nos terreat, magna minaretur, cum nihil possit, larvam talem risu & sannis exciperemus; at vero corrugata frons irati *Cæsaris* aut *Alexandri* iusto nos tremore concuteret. Extrema est dementiæ magnum quid & præclarum existimare, si quis non metuat a dictis illis tremendis quæ in Scripturis sacris passim occurrunt, si sit ad peccandum audentior, si cum *Philistæis* 1 Sam. 4. 9. *Contra Deum se confirmet*; ac e diverso humile & imbecillum ducere, si quis pertimescat minas Dei invisibilis, cujus Majestatem nec videmus, nec percipimus, quamvis id culpa nostra fiat, cum illam quotidie in effectibus suis videamus. *Deus Terram* stabilit columnis nullis suffultam, & eandem, quandocunque vult, mag-

no motu concurrit. Ille *solem* ad cursum
quotidianum emittit, Exercitum Coele-
stem dirigit, stellas singulas in locis sibi
propriis manere facit; voce sua intonans,
adeo ut terrarum Domini in fugam, in
latebras paventes agantur; frementibus-
que Maris fluctibus, quos non audent
transgredi, ponit terminos: & quamvis
suam in peccatores iram e Coelo quotidie
non revelet, nobis tamen dixit, hoc non
adeo fieri, quod illorum vivendi ratio-
nem probet, aut nesciat illatam sibi in-
juriam ulcisci; expectat solummodo dum
veniat tempus *Revelandi* justum iudicium
suum, quo tandem iram, ut ignem, effun-
det, facietque peccatorum audacissimos,
ut a facie ipsius abscondant se, sub mon-
tes & scopulos, si possint, confugere.
David & Solomon propter *Sapientiam* uter-
que erant formidabiles, quippe *Sapientia*
dominis illustrat faciem ejus, Eccl. 8. 1.
Honorem & reverentiam ab aliis vendi-
cans. Ad Dei autem *Sapientiam* omnis
humana sapientia nugæ meræ sunt; ille
ita sapiens est, ut nec falli, nec illudi
possit; at vero secretissima hominum con-
silia perspicit & irridet, *carpit sapientes*
in versutia ipsorum, 1 Cor. 3. 19. cogit
præcepta sua violantes, vel invitos, pro-
positum suum absolvere, infringens ma-
chinationes ipsorum solertissimas, sanctis-
que quos destinavit finibus, cum id min-
ime cogitent, inservire faciens. *Quin-*
ctis

14 *Lucrum Hominis Principium:*

etiam postulat Deus ut ipsum in omnibus
viis nostris agnoscamus, ut observando
Præcepta sua se *Regem* nostrum, & *Pro-*
videntia fidendo *Conservatorem* fateamur.
Et quid quam hoc magis iustum & æqua-
bile? cum *ab ipso simus, in ipso vivamus*
& *moveamur*; *Act. 17. 28.* cum aliamur
quotidianis ipsius sumptibus, atque ideo
mittamur ad *Bovem* & *Asinum*, ut ex illis
officium nostrum discamus; cum ipse
præbeat nobis omnia copiose ad fruendum, 1
Tim. 6. 17. habeatque non solum *jus* &
dominium, quibus nobis imperet, verum,
quibus nos cogat, *vim* & *potentiam*. Unde
est, quod etiamsi quid facere velimus
citra ipsius veniam, seu permissionem
moralem, idem tamen sine *naturali* ejus
permissione facere nequeamus. Si, *ser-*
vitutem ejus deserturi, profugiamus, ma-
ri potest in mandatis dare ut fugam no-
stram sistat, (quod olim *Jona* fecit) & mitta-
tere *Cetum* qui nos reducat. Sin autem
quo non pertingat virga sua proficisci
velimus, facere potest ut, ubicunque
simus, assequatur nos, sicut *Israelitis Ægyptum*
ingredientes, *Jer. 42. 16.* In summa,
imperium habet in Ventos furentes, in
Fluctus inquietos, in Angelos, vi & glo-
ria pollentes, in malos Dæmonas tumen-
tes ira & invidia; in solem, *tantum ru-*
buſtum decurrentem viam, *Pſal. 19. 6.* il-
lumque pro lubitu facit subsistere; in
stellas, quas, ut exercitum suum, bella
sua

sive, De Religione Tractatus. 15

Sua gerere facit; in Ranas, Muscas, Pediculos, Ursoſ, Leones, Corvos, uti nos docent plurima in Scripturis Sacris exempla. Hæc omnia gubernantur Dei nu-
ru & arbitrio, & ab ipſo ad voluntatem ſuam exequendam amandantur. Solus Homo degener & ingratus (quem pluribus quam cætera manuum ſuarum opera beneficiis cumulavit, quẽque majoris quam alias omnes creaturas viſibiles felicitatis capacem reddidit) Creatoris ſui authoritatem abjicit iis in rebus, in quibus præſtandis ſapientia ſua maxime illuſceret: cum enim homines, non petita prius a Deo venia, nec ejus conſilio uſi, quid auſi fuerint, ipſe aſtans illorum propoſita ridet, dicitque eis, *ſe quoque eſſe ſapientem, & illaturum illis malum, & nolle verba ſua amoveri, Iſai. 31. 2.* Quod faciendum pronuntiavit nemo fruſtrabitur; at vero ſient irrita quæ eo non annuente aggrediuntur ſuperbi, ipſique in illis peribunt. Sic omnes ſerius docyus docebit Deus, quid ſit contemnere authoritatem ſuam, quid præcepta in diſceptationem vocare.

Quod ad actus externos attinet, (modo concedatur quod diximus de affectibus internis, & iſtis, in quibus fundantur, Dei attributis) quamvis non ſint *juris naturalis*, nec habeant in ſe quid internæ bonitatis antecedenter ad præcepta Dei, (quod tamen, ſine dubio, ex his quidam

16 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

dam habent, atque ideo præcipiuntur quia sint boni, nimirum isti qui in Præceptis Legis naturæ fundantur) attamen ut dicimus de *Credendis*, quod licet quorundam Natura & causæ ab intellectu nostro finito concipi non possint, credi nihilominus a nobis debeant, quoniam qui dixit mentiri nescit; ita de *Agendis* Religionis dicere possumus, quod licet non sint *juris naturalis vel moralis*, (ut sunt ex illis plurima) cum tamen ista nobis præceperit qui tanta pollet sapientia & bonitate, cui tot beneficiorum vinculis obligamur, & ex quo toti pendemus, æquissimum sit, ut, sine *murmurationibus* ac *disceptationibus* ea faciamus.

Et quamvis tale sit Dei Dominium, ut merito possit obedientiam nostram experiri, & ostendere quantum ipsi subiecti simus, a nobis exigendo quæ sunt *juri positivi*, liquet tamen ipsum, in iis quæ postulavit, *Dominium* suum & *Authoritatem* non multum respexisse, ea vero præcepisse quæ coram æquo judice defendere possit, ex ipso licet homo non penderet, verum esset ipsi æqualis. Atque hoc ex Tractatu sequenti liquido satis apparebit.

SECT.

S E C T I O III.

Quam utilis Homini Religio sit respectu famæ, cum honor sit tum moralis tum naturalis Virtutis & Pietatis effectus. Hypocrisis quorundam Religionem Christianam profitentium arguit illam esse præstantissimam. Ignominia præsens peccati præmium. Nemo pietati, vel piis, qua talibus, audet obloqui.

HAtenus ab *æquo*, nunc ab *utili* argumenta ducam, & ostendam quæ Humano Generi accrescunt commoda ex debita Præceptorum Evangelicorum observatione; unde constabit de veritate Apostoli affirmantis, *Pietatem ad omnia esse utilem*, 1 Tim. 4. 8. & *lucrum*, cujus homo capax est, longe maximum.

Primo autem, consideremus hominem in statu personali, & varia quæ ad illum, qua talem, commoda pertinent; & ab isto exordiar quod est ipsi maxime extrinsecum, *viz.* *Fama*, quam Solomon non temere dicit *optatiorem esse divitiis amplis*, Prov. 22. 1. Quippe rationem addit in se-

18 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

sequentibus, *argento & auro gratia melior.* Hujus vero præstantia ex effectibus patebit. Omnium animos ad benevolentiam conciliat, atque ita, ubicunque versetur, hominem summa cum humanitate tractari facit. Est etiam illi *prodromus*, qui profecturo locis in omnibus dignum virtutibus suis hospitium præparat; nec non & *sponsor*, ipsi fidem faciens apud eos quibuscum est sibi quid negotii; adeo ut nihil homini vitam jucundiorē reddat, nihil ab animis generosis pluris æstimeretur. Honos apud Ethnicos maximus erat virtutis stimulus; & non raro vidimus quosdam bonorum jacturam, quam contemptum & ignominiam, rem fractam, quam laceratam famam longe æquiori animo tulisse.

Hic autem non dicam de honore isto quo post dies paucos ornabuntur pii, quando *cum Christo patefient Gloriosi*, Col. 3. 4. & *effulgebunt ut sol in regno patris sui*, Matth. 13. 43. cæteris perpetuo pudore obrutis; nec de honore dicam quatenus est *moralis pietatis effectus*, cum promiserit Deus, quod *ipsum honorantes honorabit*, 1 Sam. 2. 30. & sane qui reddidit *populum Israeliticum gratiosum in oculis Ægyptiorum*, Exod. 11. 3. & *conclivit illis misericordiam coram omnibus qui captivos detinebant eos*, Psal. 106. 46. potest etiam efficere, ut quis inter alios honore & bona fama vigeat.

sive, De Religione Tractatus. 19

At vero dicam præcipue de *honore* quatenus est pietatis effectus *naturalis*; & observatu dignum est, illud quod aspectu primo Religioni dedecori esse videtur, quodque plurimi eam profitentibus contumeliose obijciunt, si serio perpendatur, Religionem magnopere commendare, nec non ostendere, eam in se continere quid præstantissimum; atque hoc est quæ inter Christianos reperitur *Hypocrisis*: cum enim tanto hanc studio quam simulent, fictaque illius specie gratiam apud eos inire satagant, quorum opinionem bonam putant sibi fore commodissimam, hinc sequi videtur, *Pietatem* suis non carere illecebris. Quamvis, sicut ante dixi, (atque iterum, cum opportunum fuerit, dicturus sum) multi sunt qui homines religiosos contemptui habent, hinc tamen probatur, Religionem esse boni nominis, & laude dignam. Magni licet non faciamus quicquid aurum assimulat, quod aliquando fictum sit, hoc tamen arguit aurum ipsum in pretioso esse: pari modo, etsi verissimum sit, non omnem qui pietatem profitetur statim mereri cultum & honorem qui debentur pio, quoniam multi sunt hypocritæ, hinc tamen evincitur, revera pios esse plurimum estimandos. *Gemma & Margarita* sæpius inguntur quam quæ minoris pretii sunt. Quid majorem apud homines famam conciliat quam *Humilitas, Mansuetudo, Bonitas, Cha-*

Cha-

20 *Lucrum Hominiū Præcipuum:*

Charitas, Justitia, quas exigit Evangelium, & quas habet aliqua ex parte quisvis homo vere Christianus. Quoties in uno conveniunt istæ virtutes, reddunt ipsum (quod olim de *Vespasiano* dictum fuit) *delicias humani generis*, & memoriæ ejus posteris gratissimam. Quid de tali homine passim prædicant? Vir fuit bonus & facilis, ei vitam tuam tuto commiseris, quod promisit, nunquam non præstitit.

Quamvis autem hominibus vana spectem imponat Diabolus, persuadens illis, si Religionem neglexerint, se magnam apud alios gratiam inituros, etsi plurimis (aliquo modo) gratum faciant, dum illorum vitæ maleficiis suis comprobant, compertum tamen habebimus, ignominiam (per justum Dei judicium) esse præsens peccati stipendium, *Prov. 13. 5. Rom. 6. 21.* & quidem ab ipsis *Ethnicis* honor virtutis præmium constituebatur, adeo ut, illis iudicibus, homo nequam ejus capax non sit. *Superbiam* nulli non detestantur; propter execrationem & blasphemiam, quæ nullis profunt, nemo laudabitur; *Ebrietas* hominis imbecillitatem ita detegit, ut ipsum miserationi omnium, vel contemptui subjiciat; *Mendacium, Injustitia, Oppressio* & cætera in secundam Tabulam peccatorum cum sint proximo nostro maxime damnoſa, & plurimum lædant commodum humani generis, nulli certe cultum & honorem

orem conciliare possunt. Et quanquam
erum sit, quod ante conquestus sum,
ominem pium contemptui & injuriis
noxium esse, id tamen iis debetur quo-
um de convitiis gloriari licet, & ea nobis
nectere pro diadematis, Job. 31.36. Quod
e Nerone olim, de eis etiam vere dici-
ar, Bonum esse oportet, quod isti improbant.
no, istiusmodi homines, antequam mo-
antur, quos convitiis onerarunt, defen-
unt; &, cum sapientiores evaserint,
em cum illis sentiunt. Cum infirmi
tis teneantur, & ipsos sensus & expe-
entia doceant, quod prius credere, cer-
perpendere noluerunt, nimirum, om-
m creaturam esse vanam, ipsis esse mori-
dum, voluptatesque praeferitas nullam mori-
tibus consolationem exhibituras, tum gra-
oribus se quam alios olim convitiis pro-
indunt, tum sentiunt se stultos fuisse,
quod eruditionem spreverint, optantes sibi
atum & conditionem eorum quos con-
mpserunt.

Quod autem est adhuc notatu dignius,
ietas eum ab omnibus cultum vindicat,
et illam nulli vituperare audent, & vix
ominem pium, qua talem, convitiis one-
atum reperias; sicut *Judaei* olim fateri
bluerunt se propter bonum opus *Christum*
pidare, sed propter *Blasphemiam*, Joani. 10.
3. Quando homines nefarii alios con-
itiis insectantur, nullo modo agnoscent
oc se facere propter *Pietatem*, sed prop-
ter

22 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

ter *Impietatem*, propter *Hypocrisim*; quod
sint curiosi nimis, & religiosiores æqua-
plus facientes quam *Dens* exigit; quod
sint *Avari*, pollutique peccatorum alio-
rum sordibus: adeo ut, vel ipsis fa-
tentibus, *Sinceritas*, *Præceptorum* ob-
servatio, *charitas*, &c. Boni
sint, & laude digna; atque ita ex ore sui
condemnantur. *Prætextus* & subterfugium
peccatum querat; *virtus* (ut *veritas*) non
querit angulos, *ignominia* vacat.

SECT

S E C T I O IV.

*Quantum conducat Pietas ad conser-
vandas & augendas Hominum
Possessiones, quas, ut gangrena,
Peccatum minuit & absumit. Ex-
plicantur bina scripturae loca, Jer.
17. 11. & Hos. 9. 11. Adver-
sariorum argumenta a Charitate
& Justitia quas exigit Religio,
ab impensis & damnis quibus ho-
mines exponit, nec non ab experi-
entia & observatione quotidiana
duci solita, refelluntur.*

Proximum, quod ad Hominem in
statu personali spectat; & nobis jam
considerandum occurrit, Commodum,
est rerum istarum copia quibus in hac
vita pro viatico utitur, dum peregrinatur
ad alteram, æternitatis suæ domum; &
quamvis Divitiæ (quod illis quidam ab-
uti soleant) in scripturis cum sacris tum
profanis a Deo & hominibus nonnunquam
parvi pendii videantur, in se tamen utiles
sunt & desiderabiles, & si simpliciter & ab-
solute, non secundum quid (ut loquuntur)
quæ de illis dicuntur intelligamus, vere
pos.

24. *Lucrum Hominis Precipuum:*

possumus affirmare, maledictionem Domini ditare potius quam benedictionem. His autem qui fruitur, potest aliis bene facere; & quod *Beatum sit dare potius quam accipere*, Salvatorem nostrum aliquando dixisse, legimus *Act. 20. 35.* Potest etiam res suas ad arbitrium suum administrare, nec, paupertate stimulante, hominibus sordide placere & adulari, aut quid de dicatis Deo temporibus, vel rebus alienis detrahare cogitur. Non sentit curarum morsus de hujus vitæ necessariis; ipsum tuentur *Divitiæ*, & non solum in oculis suis, sed revera attollunt, ne *pede superbi* conculcetur, & ut aliis magis conspicuum fiat quicquid habet in se laude dignum; quod in pauperibus vix unquam evenit, quorum sapientia, cum cæteris gratiis & virtutibus, despectui habetur. Quemadmodum autem *non est velocium cursus, nec fortium bellum, Eccl. 9. 11.* Ita nec semper sunt Divitiæ sedulorum aut solertium, sed eorum quibus benedicit Deus. *Pietas promissionem habet vitæ presentis & futurae, 1 Tim. 4. 8.* & quamvis Deus non absolute promiserit redundantem & superfluum rerum copiam, promisit tamen quæ ad vitam tuendam necessaria sunt; adeo ut, licet *Leones* (per quos, de more quo scripturæ loqui solent, intelligi possunt ii quibus est vis & voluntas nocendi aliis) penuria & fame laborent, qui tamen Dominum in-

qui-

sive, De Religione Tractatus. 25

quirunt, nullo bono destituentur, Pl. 34. 10.
Quinetiam, Pietas inter *morales divitiarum* causas recenseri potest. Consideremus modo quantam in sua cujusque vivendi ratione diligentiam exigat Evangelium, & quamvis (ut supra dixi) hæc non sit *Divitiarum* causa sola & unica, tamen est quam Deus sapissime benedictione sua secundat. Consideremus etiam quam scripturæ postulant in cibo, Potu, Vestitu, temperantiam & modestiam, & facile percipiemus quantum hæc conducant ad amplificandas hominum facultates, & explendas vias per quas aliorum Possessiones fluunt. E diverso autem pro comerto habebimus peccata multa tam *moraliter quam naturaliter* efficere, ut effusum eunt hominum Possessiones. Primum est, omne peccatum maledictioni Divinæ nos objicere; multa tamen sunt peccata quæ accersunt hominibus maledictionem modo peculiariter opes suas (æuginis instar) edentem. Istiusmodi sunt, ut spectatim dicam, *Oppressio & Injustitia*, qui se ditare studentes ut spe sua & suis excidant, polite demonstrat *Jeremias Propheta, cap. 17. v. 11.* Ut perit colligit ova, & non excludit, ita comparans divitias, sed injuria, mediis suis derelinquet eas, & tandem erit solus.

B

Aves

26 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

Aves quasdam, cicures & domesticas, Homines curant, & a vi ac injuriis defendunt; alias inutilitas sua, quod nemo dignetur illas insequi, protegit & tuetur; sunt autem aliæ quæ possunt accipitrum propulsare impetus. Cum in harum nullis numeretur *Perdix*, in discrimen extremum venit ne pereat, & violentia prædæ sit. Pari modo, maximas licet Divitias congerat iniquus oppressor, cito tamen derelinquet eas, cum ipse sit sicut *Gramen*, & *Gloria* ejus sicut *Flas* Graminis (qui stante scapo sæpe decedit) eritque *Gloriæ* suæ superstes. Summorum quorum *Gloria* evolat vel a conceptu, vel ab utero, vel a partu, *Hof. 9. 11.* Quorundam consilia, simul ac ineuntur, fumos abeunt; aliorum, dum parturiunt, & illa efficere conantur, ipsi in gressibus suis marcescunt; aliorum, cum jam ea obtinuerint, & pervenerint ad finem suum: Quod quidem Homini opulento frequenter accidit, cujus divitiæ, ex quibus magnam sibi promisit felicitatem, sic (Hof. 2. 9.) *Frumentum in tempore suo* & *Mustum in tempestate sua*, ab ipso sæpius auferuntur. Ipse vero tandem erit stultus, i. e. Ut loqui solent scripturæ (quæ terminis existentiam denotantibus nonnunquam utuntur pro eo quod apparet & manifestum est) palam fiet ipsum esse stultum, quamvis

lim habitus fuerit in numero hujus
seculi sapientum, ut qui pulchre scive-
rit optime sibi consulere inter tumul-
tuarios mundi negotiatores, quorum
singuli sibi quantum possunt raptim
colligunt, ut cumulum suum in in-
mensum struant. Cum autem multi-
plicet non sua, Hab. 2. 6. Sed aliena, sit
similis Cani *Æsopico*, qui, non con-
tentus eo quod habuit, dum plura cap-
it, quod in faucibus erat, amisit. Adul-
terium etiam (per Dei maledictionem)
rapax est, qui rem hominis fa-
miliarem minuit & absumit. Quod
hominem avarum & immisericor-
em spectat, ab ipso enodatur ænigma
his propositum, *Prov. 11. 24.* Certe
diligit dispersit, quoties aut divitias
perverse retinet, illas postulante
eo ad pauperes sublevandos, aut per
iniam & oppressionem ex egenis su-
erem, imo, fortasse sanguinem, ex-
imit. Quicquid ita comparavit, aut
servat, possessionibus suis adhærebit
gangræna, & exedet eas. Imo, pec-
ta multa naturales paupertatis causæ
nt, &, permittat modo homines De-
genuinis & naturalibus scelerum su-
am effectibus, in gressibus suis brevi-
rescerent, uti dicit Apostolus, *Jacob.*
11. Propter mulierem meretricem de-
nitur ad frustum panis, *Prov. 6. 26.*
erba ejus adeo sunt illecebrarum ple-

28 *Lucrum Hominis Precipuum:*

na, ut plane pereat qui illis unquam irretitur, & triste indicium sit, istiusmodi hominem a Deo deferi. Sic Oppressor & immisericors pauperum maledictionibus se subjiciunt, imo, furori & violentiæ, quoties ipsis obtigerit plebeæ seditionis occasio. Superbia etiam (ut ærugo) argentum & aurum plurimorum exedit. *Ebriosus & comessator pauper fiet, & pannunculos induit dormitator*, Prov. 23. 21. Ex invidia & malitia nascuntur rixæ & contentiones, quæ litibus damnosis homines implicant. Si quis in Diario paginas aliquot Cupiditatibus suis reservaret, & perscribat quantum in illas infumit ultra quod exigit *Natura*, *Ratio* aut *Religio*, sic ponat calculos, Eo tempore, hos sumptus in *superbiam*; alio, istos in *Voluptatem* & *Luxuriam*; illos vero in *Invidiam*, & faceffenda proximo per litis negotia; nec non alios in agenda *Convivia*, extruendas *Domos*, instruendas *Hortos*, *Dies Festos* & pompas *Ferales* celebrandos, (hic autem non improbat quod est in rebus istiusmodi decorum & modestum, *Hominumque dignitas* & facultatibus par, sed quod in illis redundat & superfluit, & sicut testatur sua cujusque conscientia, ex mera ambitione & inani gloria nascitur) si perscribat etiam quantum *cessaverit Lucrum* per *foecordiam* & *incuriam* in *Arte* sua

srve, De Religione Tractatus. 29

exercenda, pro comperto habebit tot cupiditates (quas omnes ut excutiat & abigat, faceret Religio) non minoris constare quam Famulorum gregem, quamvis sit verum quod olim querebantur, *Quot servi, tot Fares.*

Non obstantibus autem quæ dicta sunt, multi tam iniquam de Religione opinionem conceperunt, ut putent, hominem, simul ac revera pius esse capere, in hoc mundo ditescere omnino non posse. Quippe primo, notarunt multi nimium temporis impendi præstandis quæ Pietas exigit officiis, multisque, cum primum hujusmodi rerum observantiores esse ceperint, res domesticas, & negotia secularia negligere. Hoc autem objicientibus sic respondeo, mirum, illos de Deo non optime memores esse qui, quod Servitus ejus temporis sui dispendium faciat, conquærantur: qui Deo se devoverunt maxime illi serviendo plus temporis non impertiunt, quam impendunt alii innumeris serviendo diabolo, & cupiditatibus suis: imo, quotusquisque est qui plus temporis non infumat in superbiam, dum ornat se; in voluptatem, dum inepte sectatur lusus & oblectamina; in colloquia vana, in amicos & proximos inutiliter invisendos, in somnum denique & otium non necessaria, quam in servitutem suam

30 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

omnino impendi Deus postulat? Sed temporis concedit nobis ad agendas res privatas, & quas profiteamur Artes exercendas. Deo servitur non solum ipsum precando, legendo & audiendo verbum ejus, verum etiam faciendo legumina nostræ vocationis opera, *Coloss. 3. 23.* Quod de Servis ibi dicitur, verum est & de aliis omnibus pro diverso rerum suarum statu, dum muneribus sibi propriis sedulo funguntur. Verum et posse, Christianorum nonnullos et non habere prudentiam qua tempus inter *generalem & specialem* suam vocationem æque partiantur: Sæpius autem observatum est, tales esse (quales etiam dicuntur) *Neophytos, i. e.* Eos, qui quasi sit Pietatis vis & praxis, non nisi nuper admodum senserunt: atque his equidem veniæ aliquid indulgendum est quippe quibus, recens conversis, tamen nascitur voluptas & delectatio ex profectis Religionis officiis, ut illa statim remittere ipsis non sit integrum. Et quod huic est congruens, in (*Deut. 24. 5.*) Lege scriptum legimus, quod, cum acceperit quis uxorem novam, ei concessum sit ut immunis maneat domi suæ annum unum, quo exhilarat se uxore quam duxit, nec in militiam exire cogatur.

Sunt etiam alii qui, quod charitas quam Religio præcipit, sumptibus assidue ferendis rem hominis familiarem affici-

sive, De Religione Tractatus. 31

gat, conqueri solent. Illis autem sic respondeo, Naturam ipsam ad eandem cum Religione Christiana charitatem homines obligare; at vero Religionem, in istiusmodi operibus ad honesta principia & fines rectos nos quasi manu ducentem, ea nobis utiliora reddere. Adeo ut Christiana Charitas Pæneratio sit longe quæstuosissima, cum ad hanc retribuendam verbo suo se Deus obligaverit, Prov. 19. 17. & ipse semper promissa persolvat. Si quis in diem malum quid reponere velit, id nulli tutius committere potest, Eccl. 11. 2. Si res in pessimo statu sit, & diripiat Possessiones suas violentorum manus, potest tamen dicere, quod ille olim apud Senecam, *Quæ distribui, ea etiam nunc habeo.* Imo, Vir ingenii tantum humani & generosi non potest non ita moveri aliorum calamitatibus & miseriis, ut, dum illis succurrit, sibi consulat; sicut Alexander Dario, ad se per Legatos speciosam gratiarum actionem mittenti propter suam in Uxorem, Matrem & Filias ejus, quas captivas abduxerat, humanitatem, ad hunc modum respondit, (*Q. Curtii lib. 4. Sect. 11.*) *Gratiarum actionem apud hostem supervacuam esse; & se, quæ fecerit elementer & liberaliter, non amicitie ejus tribuisse, sed nature suæ, nec adversus calamitates, sed adversus hostium vires contendere.*

32 *Lucrum Hominis Pracipuum:*

Quod ad impensas attinet quæ in Deo
serviendo fieri solent, de illis conquē-
rentes pudore & ignominia, velut vesti-
mento, induantur. Homunciones adeo
parcos & sordidos condemnet *Ethnicus*,
in ruborem cogat *Alexander*, qui, cor-
reptus a *Leonida* quod diis thure im-
modico litaverit, monitusque ut id po-
tius faciat cum-regiones in quibus nati-
citur suæ potestatis fecisset, illis pos-
modum subactis, ingentem thuris vim
ei dono misit, hoc adjecto consilio, Ne
inposterum parcat sumptibus cum diis sa-
era faciat; siquidem experientia edocuit
sit, ipsos, quicquid oblatum sibi fuerit, em-
duplicatum reddere. Quinetiam, sum-
ptus quos nunc, Deo sub Evangelio ser-
vientes, facimus, omnino nulli sunt ad
illos qui olim sub Lege fiebant. Quod
ante dixi respectu temporis, nunc di-
cere possum ratione habita ad rem ho-
minis familiarem: Parum, imo nihil est
quod in usus pios & charitatis opera
impenditur, præ eo quod in cupidita-
tes suas homines insumunt. Et sane
qui se Christianos vocant deforme ex-
istimarent, esse ullos in Diabolo servi-
endo-magis quam sunt ipsi in serviendo
Christo liberales. Nec tamen Charitate
Christiana, sed errore cæco, & super-
stitione vana ducuntur, qui (sicut a
Papicolis fieri solet) Possessiones & bona
sua omnia distribuunt ad alendos in otio
&

five, De Religione Tractatus. 33

& inertia eos qui simulant se in res sacras penitus incumbere, & Sanctorum, quos nemo novit, commentitiorum inherere vestigiis.

Alii sunt, qui non erubescunt conqueri de Justitia & Æquitate ad quas præstandas omnes quid commercii cum aliis habentes obligat Religio, tanquam obstantibus sibi quo minus in hoc Mundo ditescant. At vero de maledictione Injustitiam & Oppressionem insequentem at supra dictum est ad ostendendum quam vanum sit quod hic objicitur, etiamsi prætereamus quam severe Legibus humanis in ista scelera vindicetur, scelera ideo magis exosa omnibus quod sunt natura sua, (qualia non sunt peccatorum multa) proximo nostro damosa, adeo ut illa plus sentiant homines, & quantum possint caveant, ne quid sibi sit negotii cum eis qui fallaces & injusti sunt in commercio cum aliis exercendo.

Præterea, objicitur ab aliis, Religionem sæpe calamitatibus & miseriis homines subicere. Verum huic, ut priori, respondeo, homines propter peccata sua gravioribus fere calamitatibus affligi. In plerisque Mundi seculis plures fuere *Diabolo* quam *Christo Martyres*, i. e. plures dura & tristia perpeffi sunt pro faciendis Diaboli operibus, & explendis cupiditatibus ejus,

14 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

quam pro præstito Christi præceptis obsequio. Quot, quæso, sunt qui propter Injustitiam, Oppressionem, Homicidium, Adulterium, Seditionem, &c. vinculis, exilio, bonorum, imo, & vite jactura multantur? Et sæpe mecum reputavi, magnam homini Religionis & Christi causa in Carcerem detruso consolationem nascituram, si cogitaverit, se, permissum, ut alios, cupiditatibus suis, eodem malo propter peccatum suum, vel propter miseriam, ob Aeris alieni aut Paupertatis onus, affligi potuisse; nunc vero sortem humano generi communem pati, idque tali de causa, ob eam rationem, quæ illud sibi commodissimum reddet; benigne semper retribuente Deo quicquid ipsius gratia quis perpeffus fuerit, tum præsentibus Spiritus solatiis, tum futura Æternitatis Gloria.

Postremo, iis quæ dixi omnibus experientia videtur refragari, cum observatum sit, Christum secutos habere partem rerum secularium plerumque minimam. Iste vero nodus omnino dissolvitur, si dicam, Hoc non ideo fieri quod Religio sit ullo modo mundanis hominum Possessionibus damnosa, sed quod Deus pro Providentia sua prudenti & libera sæpissime eligat pauperes mundi hujus ut fiant heredes regni sui, Jac. 2. 5. tum ut pudesfaciat sapienter, 1 Cor.

sive, De Religione Tractatus. 35

1 Cor. 27. & illorum gloriam superbam frangat, eligendo quæ sunt humano delectui & iudicio contraria, tum etiam quod pro liberalitate sua dignetur multis possessionem luculentam in hac vita largiri, quibus nullam destinavit in altera. Quinetiam, etsi Deus filios suos abundanti rerum copia sæpe non impertiatur, fere tamen illis suppeditat quæ usui sunt; & quod olim *Davidi*, nunc pluribus observandum occurrit, nempe, se nunquam vidisse justum ita derelictum, ut semen ejus quæreret panem, Psal. 37. 25. Imo, huic etiam addi potest quod legimus, v. 16. Bonum est parum cuique iusto, plus quam copia suæ improbis multis; quippe cui quod habet sufficiat.

Vanitas Creaturæ de vanitate mentis humanæ nascitur: cum enim homines ex creatura summam sibi felicitatem promittant, illam esse vanitatem & afflictionem Spiritus experiantur, necesse est; quippe spei suæ & expectationi nullo modo respondentem, cum plus ex ipsa sperent quam ipsi Deus indidit. At vero, cum sit ab hac diversum & aliud summum hominis pii bonum, quod explere desideria sua capacissima, & spei quam de ipso concepit maximæ respondere potest, is creatura non utitur nisi ad designatum a Deo finem, nimirum, ut Corpori suo rite prospiciatur, ut sibi Cælum versus peregrinanti.

36 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

nanti suppetat viaticum; cui quidem
fini omnino respondet: adeo ut plus
gaudii & voluptatis ex creatura quam
vir pius nemo percipiat.

SECT.

at
qu
ut
ni
qu
da
tin
ni
im
bu
su

SECTIO V.

Qua sit etiam in Corpora nostra Religionis vis, quantumque ad illorum sanitatem conducat. Morbi Corporis fere nascuntur de morbis Animi. Temperantiam, in sua cujusque vivendi ratione Diligentiam, & Affectus rite compositos, quae omnia docet & exigit Evangelium, in eos Remedium esse praestantissimum.

Commodum de quo sum proxime dicturus magis adhuc Hominem attingit, estque commodum *Valetudinis*; quippe valetudo prospera non solum est, ut a quodam appellatur, *voluptatum omnium sensibus blandientium Paradisus*, in quo vigent & florent, verum etiam *sal*, omnia quibus in hoc mundo possumus solatia condians, quem si tollas, nihil saporis grati nobis praeberent; imo, qui non recte valent nec frui rebus externis, nec in se gaudere possunt, inepti tam praestando quam accipi

38 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

cipiendo bono, nisi quatenus aliis Fidei & Patientiæ specimen exhibent.

Quamvis autem Religio Animam præcipue spectet, & in corpora nostra minus valere videatur, fidenter tamen affirmabo (quod in Paradoxis multi numerabant) Præcepta Christi, rite observata, non pauciores morbis liberare quam Miracula, quippe quæ tot occurrant morbis, quot Miracula medebantur. Plurimi sunt, quorum Corpora Animorum suorum vitiis laborant; Corpora ab ipsis lassata & attrita cum studuerint obsequi cupiditatibus suis inexplebilibus, quæ similes sunt incitanti equum ad cursum præcipitem, &, antequam fatiscat ipse, fatiganti. Licet Homines non statim sentiant valetudinem suam per Luxum, Ebrietatem, & id genus peccata, infirmari; quotidie tamen ingerunt morborum istorum semina quibus in senectute multa, & nonnulli longe ante, cruciantur. Vulgo dicitur, *Intemperantiam plura perdere quam Ensem*. Intemperantiæ vero damnandos arbitror non solum eos qui ad crapulam usque & Ebrietatem edunt & bibunt, donec Natura, nimium degravata, suo se levet onere, verum alios omnes qui non rationem, sed effrenatam appetentiam, edendi & bibendi modum sibi constituunt. Oportet cum Medicum esse peritissimum qui nume-

rare

sive, De Religione Tractatus. 39

rare velit omnes de peccatis hominum nascentes morbos: at vero facile quis observare potest, Regulas a Medicorum doctissimis præscribi solitas nihil prius aut potius exigere quam *Temperantiam & Corporis Exercitationem*. Priorem Religio severe præcipit, & quamvis Posterior non ita, qua talem, quantum tamen ad effectum a plurimis illam postulat, siquidem in mandatis det, ut officiis nostris sedulo fungamur, & Pigritiem improbet, certissimam morborum multorum matrem, sicut experientia quotidiana testabitur; cum ab omnibus observatum sit, *Valetudinem prosperam* egenis esse peculiarem, *Adversam* communem opulentis, vitam in otio degentibus, quamvis sint ipsis alia multa quæ ad salutem conservandam faciunt, quibus pauperes destituntur.

Præter istas duas Morborum Causas, est etiam alia, quam Religio tollit, aut saltem corrigit, nimirum, Animorum motus concitati & turbidi, quales sunt *Ira, Metus, Dolor, Invidia*, quæ omnia sunt Corpori valde inimica: Nec fere quicquam est æque conducens ad librandos ac trutinandos humores Corporis (quod est ad Sanitatem ejus conservandam omnino necessarium) quam Mens bene composita, Animique sedati Tranquillitas; hæc autem non solum præcipit Religio, verum etiam (quod

40 *Lucrum Hominis Præceptum:*

(quod est quiddam majus) magna ex parte efficit, atque adeo superat *Ethica Philosophorum Præcepta*, uti, cum opportunum fuerit, clarius videbimus.

SECT.

SECTIO VI.

Religio nullis nos prohibet Voluptatibus Naturæ, Rationi, aut propriæ Hominis utilitati consentaneis. Quam vir pius, voluptatibus nemo magis libere frui potest.

EST etiam quiddam aliud, quod ut sibi charissimum, aucupantur multi (Religionem ideo averſati quod eam huic contrariam autument) nimirum, *Voluptas*. Jam, si *voluptatem*, sicut in scripturis sacris usurpatur hoc vocabulum, latius accipiamus, internum illud Gaudium, Solatium, & Æquitas Animi, quæ vitam piam assidue comitantur, nec non *delectationes in dextra Dei usque in finem*, Psal. 16. 11. ad quas lucit vitæ sanctitas, in futuram deliberationem cadent. Quod ad *voluptates corporis* attinet, de quibus hoc loco potissimum tractare decrevimus, illis Religio nec prohibet quemquam, nec spoliât; adeo ut injusta sit eorum calumnia qui dicunt, Deum rerum a se vitæ cupidinem naturæ humanæ inſeſſe, & hac præcipue de causa tot pecc-

42 *Lucrum Hominis Principium :*

peccatis scatere mundum : sed istius
modi homines nesciunt cuius Spiritus
sunt. Protoplastis olim in Paradiso
insinuavit Diabolus, Deum (quasi suam
Humano generi felicitatem invidentem)
ipsum parce nimis & duriter tractasse,
quippe cum eo prohibuerit quod (sicur
illis persuasum voluit fœdus iste Spi-
ritus) scivit ipsorum statam meliorem,
& ipsos sibi æquales redditurum; quasi
vero ea quam concesserat fruendi om-
nibus in Paradiso voluptatibus, & de
omni ejus fructu, nisi illo qui fuit in
Horti medio, comedendi licentia, res
omnino parva, levis, & nihili æstimanda
sit. Sed quas meruere pœnas dederunt,
ob fidem Diabolo potius quam Deo ad-
hibitam. Idem est Spiritus qui homines
inducit ut credant, Deum nobiscum
durius egisse, quippe quibus istius ma-
copiam denegavit, quæ sit illa potius
voluptatem maximam, & animum summe
contentum allatura; at vero Deus summe
potius in homines bonitatem indicavit
quod ipsorum naturam ita temperaverit
ut iis ex rebus quæ sunt ad propagandam
Speciem suam, & Individua conservandam
valde necessariæ, voluptatem percipiant.
Quo minus his gaudeamus, omnino
non prohibet, *Luxu* tantum & *Ebrietate*
quæ in edendo & bibendo modum ne-
ciunt, nobis interdicit; atque etiam
Adulterio, quo prave & perperam diri-
guntur

sive, De Religione Tractatus. 43

guntur ista desideria ^{quibus} quæ ad hominem sine peccato gratificandum destinavit. ^{Sine pec-} Nec est quod ægre feramus, Deum in ^{cato gra-} rebus hujusmodi fines nobis & ter- ^{tificandis} minos, & modum quendam præscrip- ^{consuevit.} sisse; est potius cur miremur opus esse Legibus ullis tantum & tam abomi-
nandum earum abusum prohibentibus; quemadmodum admiratione gravi afficeremur, si quis Legem tulerit severe prohibentem ne ædibus nostris ignem subjiciamus, ne Corpora nostra mutilemus, aut bibamus Toxicæ; præcipue vero si cogitemus, quæ nos e vestigio insequantur mala quoties transilimus terminos quos nobis in hujusmodi rebus posuit Deus, quælia sunt infirmitas valetudinis, Facultatum diminutio, Boni nominis jactura, in Familiis exortæ Contentiones, Rationis privatio, cum per hæc scelera in bestias degeneremus, & nonnunquam furori Hominum, & quas irrogant Leges Humanæ, poenis objiciamur. In summa, curavit & effecit Deus ut nobis non solum quæ sunt usui, sed quæ solatio sunt & delectationi, suppeditentur, *Psal. 104. 15.*

Secundo, ut iis quæ nobis dedit Deus homo fruatur & oblectet se, Religio finit, *Eccl. 2. 25, 26, 27. 5. 18. 9. 9, 10.* Imo, ut in illis lætemur, præcipit, *Deut. 12. 7, 12, 18. cap. 14. 26. cap. 16. 11, 14. cap. 26. 11.*

Tertio,

44 *Lucrum Hominis Precipuum:*

Tertio, ex his quam homo vere Christianus, plus gaudii & voluptatis percipere nemo potest, *Eccl. 2. 26.* Solomon haud minus quam quisquam alius ad istiusmodi voluptatem festinare potuit; non autem qua fuit Rex, rerum omnium copia dives, sed qua fuit Vir bonus, & Deo charus. Verum hoc alibi perstrinximus, *Señ. 4. & Señ. 8.*

Si cuiquam durum videatur, sibi voluptatibus natura contrariis interdici, dicam quod Joasch olim de Bahale, *Judic. 6. 31.* Vosne contendetis pro eis qui contenderit pro eis, hoc ipso morti tradatur. Qui non potest voluptatibus modestis contentus acquiescere, ad bruta abeat animalia, & ex illis temperantiam discat, quippe quae ad nauseam & ebrietatem nunquam edant aut bibant. Qui sibi nequit satisfacere nisi, se totum voluptatibus tradens, omne tempus suum in illas insumat, (quasi missus fuerit in hunc mundum, ut in mare Balana, ad ludentium in eo, *Psal. 104. 26.*) ex Ethnico discat, dicere solito, *Quicumque in voluptates diem insumit, indignus est qui Homo vocetur.* Adeo ut Religio nobis nullis interdicit voluptatibus, quibus non interdiciunt Natura, Ratio, & sua cujusque utilitas; at vero docet nos quo pacto castioribus illis & magis sinceris frui possimus, sine ullo reatus stimulo

stimulo, aut morsu conscientię, quibus earum dulcedo remissior fiat.

SECTIO VII.

Quam utilis nobis Religio sit Animarum nostrarum respectu. Primo, quod per hanc restituantur nobis imago Dei & spiritualis illa pulchritudo, quas delevit peccatum.

Nunc ad nosmet ipsos propius accedimus, ad Divinam illam nostri partem per quam cum Mũdo superiori commercium habemus, Municipes Cœlorum sumus, & versamur cum Deo & Angelis. Corpus nihil aliud est quam *pyxis Animæ, unionis pretiosi capsula*: quin & commoda de quibus dixi hætenus nulla sunt ad ista quibus Animam beat Pietas. Primo autem dicam de eo quo per hanc jam fruitur, ut *Certus Possessor, Vir bonus*; deinde de eo quo se aliquando fruiturum sperat.

Exordiar ab homine in statum de quo decidit restituto, sive *renovata in ipso Dei imagine*. Vidisse, insignem illum Monarcham, *Dan. 4. Gloria maxima pollentem, Majestate tumidum*; postea vero non solum gloria

46 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

gloria exutum, ex altissimo dignitatis gradu deturbatum, sed privatum ratione, Bestiis agri similem, & versantem cum illis, ad misericordiam & lachrymas neminem non adduxerit; quamvis ipse, ut verisimile est, mentis humanæ vacuus, infelicitatem suam non magis sentiret, quam ii de quibus Fabula meminit, qui, *Circes* incantamenti in porcos mutati, *Ulysses*, pristinae formæ beneficium ipsis amice offerentem, aspernabantur; quippe cum non minus animis quam corporibus obtrituissent, felicitatis quam habet vita rationalis, plane nescii: sed aliorum misericordiam eo magis merebantur, quo minus ipsi possent sui miserescere. Is est Generis Humani status. Sumus nos omnes ex amplissima Familia, stirpe nobili, Genere claro nati, & Originem nostram Divinam profitemur; at pro dolor! ex hoc summo & illustri loco in conditionem longe deteriorem detrusi, Domus nostræ splendorem amisimus, (quippe fuimus *Progenies Dei*) & facti sumus, quæ intereunt, jumentis similes, Psal. 49. 21. Sic interpretantur nonnulli istum Scripturæ locum, *Hominem in honore esset, non intellexit; ex statu suo claro & felici brevi decidit, nec melius nunc aut rectius quam animalia quæ vocantur bruta, sapit aut appetit. Satanas, vetus ille Magus,*

nos

nos Incantamentis suis ex ea in qua creabamur forma in Bestiarum figuram mutavit; adeo ut Homines furore, avaritia, oppressione Leones fiant; fortia nequiter adhibita, *Vulpes*; turpitudine & impuritate, *Porci*; invidia & malitia, *Canes*; rapina, *Lupi*; imo, & *Onagri pullo similes*, stultitia & stupiditate. Nec inurbanum nec probrosum ducunt Scripturæ homines istis aliquando nominibus appellare. Jam, vera Pietas, & illa Regeneratio (quam homo miser & infelix nec magis intelligit, nec contemnit minus quam illi de quibus supra memini, oblatum ab *Ulyssæ* beneficium) solæ possunt nos restituere in statum pristinum. Per Evangelium (tanquam Incantationem spirituales) in eam quam amisere Propoplasti formam reducimur. Et quamvis homines miselli, rudes & inficii sentiant nec deformitatem suam, nec illud Sanctitatis decorem quo ornantur ad imaginem Dei renovatorum animæ, sicut *Judei* Christum contempsere, parvi pendentes, quod in eo neque formam neque decorem viderint, licet habentibus spirituales dijudicandi facultatem, oculumque fidei, quo cernant quæ in ipso elucebant præstantiam & dignitatem, sit *electus ex millibus, candidus & rubicundus*, Cantic. 5. 10.) est tamen interna pulchritudo animæ, spectanda

48 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

Etanda Dei solius oculis, occultum Cordis hominem insipientibus, iisque qui per spiritum spirituahia dijudicare possunt: quemadmodum autem decor hominis externi colore, partium symmetria & elegantia constat, sic constat ille de quo loquimur debito singulorum animi affectuum & facultatum ad objectum cuique proprium, respectu, & ipsis inter se iusto ordine dispositis. Facultas superior radiis divini luminis illustratur, ut de rebus omnibus apte sentiat, & congruenter sententiæ suæ inferiori præcepta det; quæ (omnino dissimilis ossi luxato, facultatis locomotivæ imperio nequaquam obtemperanti) superioris authoritati debitum præstat obsequium, ejusque mandata perficit; & totus homo internus divina sanctitate, justitia, bonitate imbuatur. Triste esset ac deforme Spectaculum, videre hominem ita incurvatum ut vultum erigere non possit, oculis ejus sanie putida occlusis, labiisque nigrore sordidis, &, quasi fuerint veneno tincta, intumescantibus: Cujus oris gravis sit anhelitus, lædens omnes qui ad ipsum propius accedunt. Qui sit adeo pedibus æger, ut nequeat ambulare, visceribus etiam miserum in modum derupto ventre prominentibus: in summa, cui a planta pedis usque ad caput non sit sanitas, sed vulnus, & livor, &
plaga

sive, De Religione Tractatus. 49

laga tumens, Isai. 1. 6. At vero natura talis est omnis homo in conspectu Dei. Incurvatur enim ad terram, terra curans, Philip. 3. 19. Eph. 4. 18. Mentem habet tenebris obscuratam, cum intellectus oculi pravis affectibus occulantur. Labia autem ejus sermone putrescent & intumescunt, haud secus ac si venenum aspidis sub illis sit, Rom. 3. 13. Sepulchrum patens est guttur ejus, colloquia omnia obscæna ac turpia evomens, ut illis vires castæ vulnerentur. In via præceptorum Dei claudicat, obsequium illis vel minimum præstare nesciens: est etiam vacuus clementiæ & misericordiæ ascribis, & pestilentia cordis sui pravitas ipsi naturalis & innata) erumunt indies in actus vitiosos, qui, non minus quam scabies aut ulcera, eum addunt foedissimum in conspectu Dei, si homo noster internus est æque nudus manifestus, ac carnis oculis homo externus. Fieri potest, ut Pietatis species, Professionis externæ fucatus nitor arpiditatem hanc aliqua ex parte oculos hominum celent; verum est si ille apertus domui Davidis, & habitatoribus Jeruschalaimorum, pro peccato, pro separatione ex immunditia, Zech. 1. qui solus potest in sanitatem & corem pristinum hominem restituere, sicut Naamani in Jordane se lavanti constituta est caro sua, ut caro pueri parvi,

C

2 Reg.

50 *Luxum Hominis Præcipuum:*

2 Reg. 5. 14. Is est peculiaris regenerationis effectus; & quamvis opus, quantum ad gradus, non simul & semel perficiatur, erit tamen sicut, Prov. 4. 18. lux inclarescens, quæ subinde fit illustrata usque ad perfectum diem, cum 2 Cor. 3. 18. transformemur nos indies in Dei imaginem, a gloria in gloriam, tanquam a Domini Spiritu.

SECT.

SECTIO VIII.

*Animi Tranquillitas Pio Homini
peculiaris. Ad hanc autem iusta
Affectuum Moderatio, non An-
drea Stoicorum, est necessaria.
Pax conscientiae Philosophis Eth-
nicorum fuit ignota, nec nisi per
veram Religionem acquiri potest.
Adversariorum argumenta, in
severis Christianorum moribus,
& internis animi molestiis fun-
data, diluantur.*

Tranquillitas Animi proximum est
Commodum, quo, Pietatis bene-
ficio, in hoc mundo potitur Anima;
per quam homo immunis redditur ab
importunis Affectuum effræuatorum
toribus, & secretis (severis tamen)
malæ & mordacis conscientiae stimulis,
flagellis aculeatis gravius excrucian-
bus. Hanc, ut vitæ beatæ apicem,
maximis laudibus celebrant Philosophi;
quod autem de felicitate generatim di-
tur, de hac ejus parte affirmare
possum, illam quærit Philosophia, Theo-
gia invenit, sed possidet Religio.
quemadmodum Apostolus Paulus dixit

52 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

Atheniensibus, se annunciare ipsis quem ignorantes colebant, Act. 17. 23. ita clare percipit Christianus quod Ethnicorum Doctores Ethici in tenebris quærant: at vero solus Homo Pius, animam suam vera gratia penitus imbutus, hac mentis tranquillitate fruitur; per quam intelligi velim affectuum quietem placidissimam, qua quis liberatur conscientiae malæ terroribus, & impetu violento Passionum animæ effrænatarum, quæ reddunt hominem similem Mare propulso, cujus aqua nunquam non expellunt cænum & lutum, Isai. 57. 20. quippe cum per affectuum tam pravorum effectus plane detegat latentes in cordis intimis turpitudinem, atque adeo suum ipsius dedecus despumet, Jud. 13. Istæ cupiditates (haud ab similes diabolo, qui lunaticum olim Marc. 9. 20. abjecit tum in ignem, tum in aquas, tum ipsum se, cap. 5. 5. lapidibus concidere fecit) homines magno impetu in vitia sæpe contraria alternatim propellunt, faciunt ut undequaque transfigant se delictibus multis, 1 Tim. 6. 10. conscientiasque suas acerbè vulnerent; eos in innumerabilia pericula vi maxima rapientes, ut se ipsum suum in prælium rapit equus ferox & indomitus. Sed jam abundè diximus de morbis, contentionibus incommodisque aliis quibus nos obducunt peccata nostra, quæque nascuntur

um explemus cupiditates istas male
nolestas, nequaquam sinentes ut quis
vel paululum quiescat, sed ut sibi
satisfiat perpetuo flagitantes, quod ta-
men fieri non potest, quippe cum se,
sicut barathrum, in immerisum dilatent.
Quin & istæ carnis cupiditates militant
non solum *adversus* animam, verum & in
ipsa anima aliæ *adversus* alias; & ob hoc
ane miseri sumus, quod nobis cupi-
ditatibus *variis* serviendum sit: adeo
ut homo fiat similis non tantum (cui
quodam comparatur) famulanti apud
diversorium, quo utuntur multi hos-
ites, eum magna voce hac illuc in-
clamantes, alii, ut sursum ad se, alii
vero ut deorsum ad ipsos veniat; sed iis
etiam qui in alicujus Regni Limitibus
principis alterius Regioni conterminis,
ve inter duo adversa, fervente bello ci-
vili, Præsidia, habitant. Ab his ut operam
ibi suam præstant, ambo postulant,
ane nescientibus utri potius parti
debeant obsequi; nec non vestigalia
suam quæ possint solvere majora ex-
gunt. Pari modo torquetur & distra-
hitur homo miser & infelix dum cu-
piditatum suarum jugum sustinet; si-
quidem eum altera huc inclamet, illuc
altera: ad hoc faciendum *Superbia* sti-
mulat; ne faciat, impedit *Avaritia*; ad
quiddam aliud impellit *Luxuries*; sed
declamat *Superbia*, dicens, id si fecerit, se

54 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

jacturam famæ & boni nominis omnino
facturum.

Jam, ad hominem ab isto pessimo
servitio liberandum plus potest Evange-
lium quam omnia *Ethices* præcepta
quippe cum diserta Supremi Legis-
latoris mandata, voluntatemque eius
constantem & perpetuam, nobis clara
proponat, & ad hæc præstanda moveat
ea promittendo & comminando quæ
Philosophi vel alto silentio prætereunt
vel, non nisi procul cernentes, ob-
scure docent, quæ tamen Evangelium
planius demonstrat. Quinetiam, quod
est his omnibus notatu dignius, Evan-
gelium, ubicunque receptum, vi-
& virtutis Spiritus comitatur; quod
quidem Spiritus in formam aliam mu-
tat animam, divina illam natura com-
municans, qua Creaturæ quasi novæ
fiunt homines, novis cogitationibus
affectibus novis donati, & quæ sunt
Spiritus, ut olim quæ carnis, sapiunt
Veterem hominem Spiritus morti tradit
adeo ut, quemadmodum in Senibus
tingitur appetitus, (quod nos docet
Barzillai, qui provectus ætate cre-
turarum dulcedinem, sicut olim,
nime sentiebat, 2 *Sam.* 19. 36.) in-
cum coercentur in homine cupiditas
is res vanas & vetitas, ac voluptates
ex peccatis oriundas, ut prius,
quaquam appetat. Philosophia quidem

sive, De Religione Tractatus. 55

unicum habet, de quo se jactare potest, Polemonem, (& avocatum ipsum a vitiis tantum turpioribus, qualia damnat Naturæ lumen, & quæ sunt bonæ Hominum famæ, & utilitati damnosa) Evangelium autem innumeros, virtute sua & efficacitate ita reformatos, ut iidem nec videantur esse, nec sint; quippe qui pedem retulerint a malis occultis magis & Spiritualibus, peccantem incommodo nullo præsentis & externo affligentibus; quæ nec oculis humanis detegi, nec humana manu castigari possunt. Et quicquid ad persuadendum idoneum Ethicæ suppeditat, idem (& multa etiam alia) ampliori cum testimonio ministrat Evangelium. Præterea, Christianus de Evangelio, verius quam olim de Philosophia quidam, affirmare potest, *Se illius ope iis carere posse quibus alii fruuntur*; non quod ex possessi-
bus suis plus gaudii quis percipiat, aut
is magis contentas acquiescat, quam
homo Christianus, cui omnia condit &
cucundissima reddit Dei benevolentia,
probe scienti hæc non esse portionem
quam solam & unicam, nec sibi denun-
ciatum iri, sicut aliis morientibus, *va-*
vobis nam perceptum habetis solatium ve-
rum, Luc. 6. 24. sed quod se non torqueat
ardenti plurium quam ipsi Deus dederit
desiderio: & satius est, ut quis paucis
contentus vivat, quam ut multis potitus

56 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

pluribus inhiat: satius, ut firma fruens
valetudine non ultra quam Natura po-
stulat, edat & bibat, quam ut, *Bulimus*, sive
Appetitu Canino laborans, semper gula
serviat, aut Hydrope sitibundus, potitet.
Ita, de malis illis naturalibus, circa
quæ versantur metus & dolor, prout
vel prævideantur futura, vel præsentia
sentiantur, hæc animo æquiori quam
quisquam alius ferre potest homo Chri-
stianus; neque hoc solum quod Spes,
Tolerantia, Mansuetudo sint fructus
Spiritus, ab ipso producti virtute illa &
efficacitate peculiari quam in Electis
Dei exerit, verum quod sibi per Evan-
gelium suppeditentur argumenta mo-
ralia, ad persuadendum magis idonea
quam ulla quæ docent Philosophorum
Scholæ; qualia sunt ista, *Frustra quis de-
let quod corrigere non potest: Omne bonum
malo, & omne malum bono commistum est.*
*Fortuna suas habet vicissitudines, adeo ut
in adversis rebus facile quis speret succes-
suras prosperas: De statu eorum qui nobis
cum eadem compatiuntur attente & serio
cogitare debemus. Tolerando afflictiones illas
fortius tolerabimus: (sicut Ferrum in
ignem sæpius immissum durius eva-
dit) Injurie nonnunquam ferentibus præ-
sunt. Istæ & istiusmodi considerationes
a ratione profectæ ad corrigendam affec-
tuum humanorum intemperantiam
nonnihil conferre possunt; verum tamen*
solo

sive, De Religione Tractatus. 57

solo Evangelio docemur curam & amorem Dei erga populum suum in omnibus quibus affliguntur malis singularem; quod illis semper adsit, & cum illis (quantum sinunt felicitas & perfectio ejus) compatiatur, omnia providentiæ suæ vi ac prudentia dirigens, sedens ut qui constat & purgat aurum & argentum, Malach. 3. 3. & faciens ut electis suis omnia cooperentur in bonum: atque hinc sane fieri potest ut non tantum sinus in afflictionibus patientes, Rom. 12. 12. verum de illis gloriemur, cap. 5. 3. ut in his omnibus non solum vincamus, sed amplius quam victores simus, cap. 8. 37.

Non omnes equidem qui se Christianos vocant hac tranquillitate fruuntur; quidem istum sibi multi titulum assumunt ad ipsos minime pertinentem: Nec qui sunt vere Christiani eam nisi gradatim consequuntur, cum in hac vita nulli sint absolute perfecti: quin & ista tranquillitas animi perfecta non est mundana, i. e. passionum omnium mera acuitas, sed tranquillitas ordinis, cum effectus singuli locum sibi proprium occupent, & officia sibi peculiariter exequantur. Cum Metus sit Anima Stationarius miles, ipsam de periculis impendentibus certiores faciens, ut præmonita, præmunita sit: Cum Dolor Animam que temperet, &, quasi saburra, firmi-

58 *Lucrum Hominis Præcipuum*

orem reddat: Cum *Ira* sit *cor Fortitudinis & Ingenii*, hominemque ad ea quæ sunt opus agenda exacuat: Cum denique *Oleum Lætitiæ* faciem nitidam efficiat, & sit tanquam, Prov. 5. 8. *officium irrigatio*, consuetudinem quæ nobis et cum aliis ipsis gratiorem, & vitam nostram nobismet longe jucundiores reddens.

Maximum vero Commodum Homini ex pace Conscientiæ nascitur: importuna Satanae & cupiditatum nostrarum ad peccandum sollicitationes Animam neque torquent ac conscientia morum & reprehensiones post admissum peccatum. Diabolus est *veteratorum* noquissimus, illecebris suis faciens ut homines secum in Cælum conjurent; cum autem illos perfidus irretiverit, primus est qui irretitos criminis arguit; lenociniis ipsos maximis ad delinquendum allicit, deinde conscientias eorum torret, dictis gravioribus sibi peccatorum suorum reatum exprobrans. Et hoc sane modo *præoccupatur Infernum Barathrum*; sicut e diverso Conscientiæ pax & gaudium per spiritum sanctum sunt Cælorum primitiæ, quarum dulcedinem hic in terris experimur. Quemadmodum *virtus est sibi præmium*, ita sibi poena peccatum; ut umbra corpus, culpa culpam reatus insequitur, tanquam *Spectrum tetrum & immane peccatorum*

five, De Religione Tractatus. 39

agitans, & perpetuo horrore perstringens. Verum est, multos terroribus istis non affici; hoc tamen non eo fit quod tranquillitate firma ac solida fruuntur, sed quod stupidi periculum suum non sentiant. Istiusmodi homines sunt in summo navigii malo dormienti similes; quos si expergefacias, & horrendi, quod ipsis impendet, discriminis admoneas, in metum & tremorem maximum conjiceres. Quippe dum securi peccatis indulgent, in eodem fere statu versantur quo debitor satellitem muneribus delinens, qui nec ære alieno hoc se pacto expedit, nec quo minus in jus trahatur, est omnino tutior: ex ære alieno magis indies laborat, & quando-
cunque fuerit apprehensus ad argentum sibi creditum cum majore damno suo reddendum tenebitur. Non si existem pecuniæ sibi mutuo datæ memoriam ludis lepidioribus abolere conetur, ideo tranquillo semper animo Mercator fruitur; nil aliud quam decipit se, oneratus fœnore grandiori, nec, nisi per Creditoris sygrapham, extra periculum constitui potest. Multis sane res eo recidit, ut cum ipsos, sicut olim *Saulem*, malus mordacis conscientiae Spiritus perturbaverit, quemadmodum ille ad sedandas mentis suæ intemperias musicis utebatur, ita quantant isti quo cogitationes suas ab objectis

60 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

jestis malis & molestis avertant. Ea autem remedia sunt mere *Narcotica*, quæ ad tempus ægrotis stuporem inducunt, atq; adeo ipsos doloribus liberant, nihil vero faciunt ad morbum amovendum. Solius Christi sanguinis *aspersione purgantur corda nostra a conscientia mala*, Hebr. 10. 22. & *emundantur conscientia nostra a mortuis operibus*, cap. 9. 14. nec nisi per fidem vivam & efficacem sanguis iste Conscientiæ adhibetur. Ex quo fit ut Ethnicorum Philosophi, per quæ præscripserunt omnia, æstuant peccantium conscientias sedare nequiverint; & si qua pace fruebantur, eo fiebat quod ignoraverint Dei justitiam severam & inexorabilem, (quæ, nisi sibi satisfiat, peccatis neminem absolvet, cui etiam per solas Christi perpeffiones satisfieri potest) nec statum fœderis Gratiæ, sive conditiones Evangelii omnino intellexerint, quod Jesus Christus profuerit nullis nisi conjunctis sibi per fidem efficacem, pietatis fructus in conversatione bona & inculcata producentem: adeo ut, quemadmodum Christi sanguis nos Deo reconciliat, sic per fidem ac vitæ sanctimoniam reconciliationis hujus fructus revera participemus & experiamur: hæc itaque omnia sunt multis de causis ad conscientia pacem necessaria. Quocirca præcepta & instituta Ethices, cui *ex fide justitia* reconcilium

sive, De Religione Tractatus. 61

ditum est mysterium, quomodo & quibus potissimum mediis hæc acquiri possit, neminem docebunt. Qui, nomine Christianus, moribus est dissolutus & impius, illam nunquam assequetur, cum vita sua veræ fidei, & sinceritati Evangelicæ, quæ in omnibus, qui se salvos esse volunt, omnino requiruntur, planissime repugnet: & quamvis nonnulli sibi blandiantur & imponant, de salute sua temere securi, aut sic occludant oculos ut non videant quod ipsis impendet periculum, nunquam tamen non subjiiciuntur terroribus quos incutiunt ea Scripturæ loca quæ diserte ac fidenter affirmant, *Quod sine sanctimoniam nemo videbit Dominum*, Hebr. 12. 14. *Quod si secundum carnem vixerimus, futurum est ut moriamur*, Rom. 8. 13. *Quod angusta est porta, & stricta via quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam*, Matth. 7. 13. *Quod multi studebunt intrare, & non poterunt*, Luc. 13. 24. *Quod si quis velet esse Christi discipulus, semetipsum abneget oportet, & attollens crucem suam sequatur eum*, Matth. 16. 24. *Quod qui dixerit se Deum nosse, & præcepta ejus non observat, aut communionem cum eo habere, dum in tenebris ambulat, mentitur, nec est in eo veritas*, 1 Joan. 1. 6. cap. 2. 4. *Quod si quis videtur religiosus esse, non frænans linguam suam, hujus vanus est cultus religiosus*, Jacob.

62 *Lucrum Hominis Præsignum:*

Jacob. 1. 26. *Quod qui amat patrem aut matrem, uxorem aut liberos, domos aut agros, supra Christum, non est ipsa dignus, Matth. 10. 37. Luc. 14. 26.* Sunt etiam alia Scripturæ loca quæ dilucide demonstrant fieri posse, ut quis multarum rerum scientiam, & judicium suum in correctum habeat, ut quæ sunt optimæ probet; ut sacra religionis officia frequens exequatur, iisque sese oblectet; verbum Dei libenter audiat, multa quæ audivit faciat, ad externam vitæ speciem inculpatus, & nihilominus tamen hypocrita sit. Adeo ut, nisi Pietati quotidie studeamus, & caute observemus vias nostras, conscientiæ pacem bene fundatam & solidam nunquam sumus conservaturi.

Si quis objiciat, quod morsus conscientiæ graviores nulli sentiant quam qui Pietatem præ se ferunt maximam, quod nulli sint in conversatione suæ tristiores, aut magis morosi, sic reponam, *Gaudium solidum* (teste Seneca) rem esse *seriam*, atque ideo minime conspiciendum in ficto stolidorum risu, haud absimili *sub olla spinis*, Eccl. 7. 6. quæ quidem ad exiguum tempus clare eripitant, flammis rutilantes, nihil autem caloris præbent, citoque in cineres ac fumos abeunt. *Ex ista sæpe risu doluit animus, & extrema gaudii luctus occupat, Prov. 14. 13. & sicut animus agnoscit suam ipsius*

sive, De Religione Tractatus. 63

ipſus amaritudinem, ita in latitia ipſius non intermiſcet ſe extraneum quicquam, v. 10. Eſt intus id ſolatii quod ab omnibus obſervari non poteſt. Vir pius indiget nec vino, nec ſicera, nec congerronibus feſtivis, quibus cor ſuum exhilarat; neque ſimilis eſt periculose ægrotanti, cui ad refocillandum animum Cardiacis ſæpiſſime repetitis opus eſt: in ſe habet quod eſt ipſi longe melius quam vinum & cantus Symphoniz. Verum eſt, Homines pios magis quam alios internis animi doloribus affligi; hoc autem eo fit, quia periculum ſuum magis ſentiant: Prudentia, quod aiunt, in ſe miſeriam armat, i. e. mala quibus obijcitur palam faciens, timidiores nos & cautiores reddit; cum, ſine timore aut ſenſu periculi, ſimplices perſequantur, & damnum accipiant, Prov. 22. 3. abeant tanquam boſ ad maſtationem, ut compeditus ad eruditionem ſulcorum, ut avis ad laqueum, neſciens contra vitam ſuam illum eſſe, cap. 7. 22, 23. Tempus eſt, ut qui novit, niſi in rupem, quæ ſit editior ſe, deducatur, Pſal. 61. 3. niſi ſit in fundamento illo firmo ac ſtabili, Jeſu Chriſto, ſe vitæ fragilis tenuiore filo ſuper abyſſum infernam pendere, caveat ſibi, & vocationem & electionem ſuam firmam efficiat, 2 Pet. 1. 10. Præterea, quo pluris quis Cœleſtia æſtimat, eo magis ſolicitus erit de illis ſibi comparan-

64. *Lucrum Hominis Præcipuum:*

parandis, ne illis fraudetur, cautior.
(Tarda solet magnis rebus in esse fides.)
 Quinetiam satanas, cum sentit instare
 sibi periculum ne privetur iis quæ se-
 curus ante possidebat, magis exan-
 descit; sicut misellum istum ex quo
 fuit eiectus, tantum non ad mortem
 discerpsit, *Marc. 9. 26.* Et Deus non-
 nunquam concedit ei potestatem ven-
 tilandi sibi charissimos, ipsorum pro-
 bandi gratia. Plerumque tamen istis
 animi molestiis & conscientiaæ terro-
 ribus cruciandos permittit ob peccatum
 aliquod ab ipsis admissum; (quod olim
Davidi fecit) tum vero affliguntur non
 quod pii, verum quod minus pii fue-
 rint. Aut illos hoc modo tractat, ad
 altiorem honoris gradum brevi prove-
 cturus, vel non vulgari affecturus gau-
 dio; sicut observatum est, multis ad
 summum dignitatis culmen evectis fun-
 damentum in infimo paupertatis & mi-
 seriaæ loco positum fuisse; atque ita
 Deus ipsos *tanquam regem e vinculis ad*
regnandum educit, *Eccl. 4. 10.* Sæpe eti-
 am cum Deus populum suum deprimat
 vel afflictionum externarum pondere
 graviori, vel tentationibus internis, ip-
 sis hoc mali compensat solatiis illis in-
 ternis per quæ Cœli dulcedinem in ter-
 ris experiuntur; atque hinc nascitur
 gaudium illud ineffabile & gloriosum, de
 quo meminit Apostolus, *1 Pet. 1. 9.*
 quod

sive, De Religione Tractatus. 65

quod qui semel expertus fuerit, sibi deesse nollet, ut immunis reddatur ab omnibus quibus exercitatus est calamitatibus & miseriis. Pax autem impiorum nihil aliud est quam *cautio cum sepulchro, quæ non stabit, & fædus cum morte, quod abolebitur*, Isai. 28. 18. haud absimilis lætitiæ temulenti, qui, animo potu largiore in hilaritatem soluto; vulnera sua non sentit, ea tamen, cum crapulam edormiverit, graviora sensurus. Is erit hominis carnalis & temere securi fatalis exitus; si afflictionum catenis & vinculis constrictus ad se redeat, & sentiat vulnera quibus per peccatum conscientiam suam misere laceravit, fiet *Magor-missabib*, undique terror: hinc fit ut hōrrore maximo sæpe perfundantur qui lecto tenentur; quo tamen affici melius est quam per blandiores peccati voluptates somno consopiri, nec prius expergisci quam flammis æternis corripiantur. Adeo ut Propheticum illud fidenter affirmare possimus, *Erit opus justitiæ pax, & effectus justitiæ tranquillitas & securitas usque in seculum*, Isai. 32. 17. Per solam Christi justitiam, nobis per fidem imputatam, pace cum Deo, atque adeo cum conscientia nostris fruimur; & pax ista est, quo lautius indies excipiamur, *juge convivium*, Prov. 15. 15. quo tuti semper conservemur, *murus æneus*

66 *Lucrum Hominis Praecipuum:*

*aeneas munitissimus, Jerem. 15. 20. ut
nobis nunquam non insit & adsit quo
nosmet oblectemus, minime metuentes
ne quid tranquillitatem animarum no-
strarum importune perturbet aut inter-
rumpat.*

SECT.

quo
nis
pos
Qu

SECTION IX.

Premium quo poſt hanc vitam decorantur Pii, maximum Religionis commodum. Huius præſtantia probatur Scripturæ testimonio; voluptate illa plena & perfectæ quam ex ipſo Angeli percipiunt; rebus proſperis quibus in hoc mundo fruuntur impii; nec non iſta ejus dulcedine quam in hac vita Pii experiuntur. Ex quibus conſtet hoc Piorum præmium: gloria corporis, felicitate animæ, viſione Dei beatifica, & communionem quam perpetuam habituri ſunt cum Sanctis omnibus perfectæ gratia & gloria donatis.

QUod hætenus dixi de Pietatis Commodis, parum eſt præ eo quod dicendum reſtat. Status Homi- nis poſt hanc vitam conſiderationem poſtulat magis accuratam & diligentem. Quemadmodum vulgo dicitur, Analo-
giam

68 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

giam omnino non esse inter finitum & infinitum, esse vero inter duo finita, quamvis inter se, Naturæ, qualitatis & quantitatis ratione, maxime diversa, ita proportio quædam est inter *momentum* & *mille annos*, nulla autem inter *mille annos* & *Æternitatem*. Adeo ut, si Christianorum in hac vita calamitas impiorum malevolentia, aut impiorum felicitas suis ipsorum votis responderet; & si in duabus istis conditionibus longe diversis mille annos bis numeratos omnes vixerint; imo, fac impios post hanc vitam usque ad septem, & pios non ultra octo (ut de caloris & frigoris gradibus Philosophi loquuntur) felices futuros; vel Pios æque quam impios miseros fore, uno tantum gradu excepto, *Æternitatis* tamen ratio, nobis differentes horum status inter se comparantibus, facile præponderaret. Affirmat Apostolus, *nam, si in hac solum vita speramus in Christo, omnium hominum esse miserrimos*, 1 Cor. 15. 19. non quod plus solidi gaudii aut solatii fruatur in hac vita vir impius quam Vir pius, verum nobis considerandum est, quod Apostolus, in eos qui Corporis Resurrectionem oppugnabant Argumentationem instituens, stylo utitur populari & Rhetorico, in quo vocabula interpretationem non omnino propriam, sed latiore paulo & liberioriorem admittunt: nec a consuetudine ab-

sive, De Religione Tractatus. 69

abhorret in Linguis variis rem magis
inparitōs per gradum superlativum
efferre; quasi dixisset, valde miseri
sumus, si in hac solum vita speramus.
Quin & *Pronomen* Emphaticum esse po-
test; q. d. *Nos* qui *tanquam* hujus mundi
purgamenta facti sumus, & omnium per-
*ipse*ma, 1 Cor. 4. 13. qui, persecutio-
num procellis nunc immane furentibus,
tanta subivimus pericula, & de mun-
danis possessionibus nostris decessimus,
propter spem gloriosæ Resurrectionis,
misere dolo decipimur, si Resurrectio
nulla sit. Et quamvis Christiani in ex-
ternis suis afflictionibus ea pace interna,
eoque solatio fruuntur, quæ multo ma-
jore & graviore ex parte propendeant,
hoc tamen gaudium fundatur in spe
fruendæ apud Deum gloriæ, nec quid-
aliud est quam Anticipatio quædam Re-
surrectionis illius, gaudio plenæ, quam
futuram avidissime expectant.

His Præmissis, pauca quædam sub-
nectemus de hujus Præmii Certitudine,
Natura, ea; vitæ Sanctimonia sincera &
illibata, quæ omnibus illo frui volentibus
necessaria est. Ut vero eousq; ascendant
cogitationes nostræ dum insignem illam
gloriam aliqua ex parte assequantur,
quamvis totam deprehendere nequeant;
Primo, consideremus, de hac Deum ip-
sum multa honorate & honorifice præ-
dicasse, eamque per totum Scripturæ fi-
lum.

70 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

lum proposuisse tanquam præmium eorum omnium quæ sui gratia vel præstare, vel pati possumus, amplissimum; præ quo cunctæ hujus vitæ afflictiones pro nihilo habendæ sunt. Apostolus dicit nobis *Hebr. 11. 16.* quod *Deus non erubescit vocari Deus populi sui, cum paraverit eis urbem.* Quæ paravit eis, Regia suæ liberalitati & munificentia respondet; quamvis hic *stant & lamententur, dum gaudent alii, Joan. 16. 20.* & quamvis ipsos in hac vita cruci subiciat, dum hostes ejus apertissimi voluptatibus & divitiis affluunt. Majestatis autem tantæ dignitatem & gloriam omnino dedeceret, de donis a se conferendis gloriosius & supra verum prædicare, hominesque ad sibi serviendum allicere spem ipsis optimam earum rerum injiciendo, quibus cum potiti fuerint, expectatione sua se fraudatos comperient. Et certo certius est, Deum nulli unquam Creaturæ eam cum ipso in judicium intrandi ansam daturum. Jam si cogitemus, quanta & qualia nostrum aliqui vidimus in spectaculis publicis, cum scilicet *Dies Festi, vel Diadematis Regibus* primum impositi, vel *Nuptiarum* suarum &c. Celebrarentur, plura tamen non auribus quam oculis percepisse liquebit. De *Solomonis* aliorumque Principum illustrium gloria sæpius audivimus, eaque majori quam qua secula nostra gloriari

sive, De Religione Tractatus. 71

ari possunt; & tamen his omnibus
longe majora cogitationibus nostris
complectimur, animoque vagamur per
errarum orbem, ut, ex quibus formetur
elicitatis *Idea*, totius Mundi gloriam &
splendorem undique colligamus. Cum
autem *Utopiam* talem finxerimus, Deus
tum Major tum Melior quam qui
Homines misellos & mortales spe vana
ducit) apertissime nobis indicavit, ea
quæ paravit sanctis suis his omnibus
multum antecellere, *nec vidisse oculum,*
nec aurem audivisse, nec in cor hominis
ascendisse, quæ preparavit diligentibus
1 Cor. 2. 9.

Secundo, consideremus, statum istum
e quo diximus, statum esse felicem
angelorum, qui quamvis, primo, longe
lura & majora quam Homines capere
possint, in eo tamen voluptatem plenam
& perfectam experiuntur. Præceps
flet & temerarium, ex narrante Rusti-
o de Pompis eximiis & illustri splen-
dore quibus ornantur Domus Regiæ,
conjecturam facere; siquidem ille (quod
nemo non suspicaretur) stupebit in
omnibus quæ sibi videntur aspectu pul-
chriora quam Domini sui Prædium,
quo, vel operis aliquid agendi, vel pen-
sionem exiguam solvendi causa, se non-
nunquam conferre solet; at vero animi
sublimioris Aulico, vel Legato, qui
magnifica Regum multorum adivit Pa-
latia

72 *Lucrum Hominis Principium :*

latia, haud ignarus eorum quæ Majestatis & Imperii dignitatem comitari debent, fides major & proclivior adhibenda est. Profecto, minime mirum fuisset, audivisse *Paulum* de iis quæ in Paradiso viderat gloriantem, cum ipse sicut *David* olim ab ovium caulis ad Regiam *Sauli* Domum, a Tuguriis hisce terrenis & humilioribus ad Augustissimas Cœlorum Sedes evectus fuerit. Cum autem Regis sui gloriam nunquam non venerentur Angeli, & *Hallelujah* perpetuum illi concinant, hinc liquet Palatii Cœlestis Splendorem omnia, quæ viderunt unquam mortalium oculi, longe superare. Sed præterquam quod Angeli, ut est supra dictum, plurimum & majorum, quam sumus nos, capaces sint, consideremus, eos etiam esse corporis expertes; adeo ut voluptates illæ sensibus blandientes, quas hic clare & distincte percipimus, ad eorum felicitatem nihil quicquam afferant; atqui præter istas, quibus verisimile est nobis in Cœlis nil opus fore, aliæ sunt magis castæ & spirituales, quæ possunt Angelum beatum reddere, quamvis nunc aciem mentis nostræ fugiant.

Tertia consideratio, demonstrans futurum illum statum esse felicissimum, est dignitatis & gloriæ quibus in hoc Mundo impii, iique non pauci, cumulantur. Cogitemus modo quam secundis

sive, De Religione Tractatus. 73

dis ventis Terrarum Domini, quorum multi nequissimi fuerunt, in voluptates altum invehuntur, & per longam annorum seriem votorum suorum compotes fiunt: quod autem illi nunc possident parum est præ gloria *Belshazzaris, Darii, Alexandri, Neronis, Turcarum Imperatoris*, aut *Regum China*; & tamen hæc omnia sunt meræ micæ, cadentes de Mensa Liberorum. Quibus igitur ipsos Liberos vesci putabimus? Ista quæ diximus Dei liberalitatis etiam in Hostes suos redundantis effectus & indicia sunt; quantis ergo reservat illos quibus *Ostensus est supereminentes operis gratia sua*, Ephes. 2. 7. quo benignitatis & gloriæ suæ specimen Mundo exhibeat? Non secus ac Princeps convivium instituens ad demonstrandam Magnificentiam suam, & singularem in amicos, quos charissimos habet, benevolentiam. In Scripturis sacris non pro legimus de iis quæ Sanctis suis præparavit Deus; per ea vero nobis metaphorice denotatur insignis illa gloria cui ipsos destinavit; quandoquidem convivia diu apparata multo lautiora sunt quam quæ raptim & turbulente instruuntur, cum ad nos Amici omnino non expectati adveniunt.

Illam autem, quam speramus, gloriam maximam esse, demonstrabo etiam ex ista ejus dulcedine quam in hac vita

D

multi

74 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

multi percipiunt, quaque recreati de afflictionibus triumpharunt, in flammis exultavere, & cruciatus, in se licet acerbissimos, non modo leviores, sed omnino nullos experti sunt; adeo ut ex *Martyribus* quidam in ignem coniecti nil gravius senserint, quam si in Rosario recubuissent. Alii, post diutinos curarum æstus, & terrores animi, tot & tantis gaudiis cumulati sunt, ut, pluribus ferendis impares, Deum bonitatis suæ manum ut paulisper inhibeat, supplices rogaverint. Quod si lux ista dubia & secundaria tantas ipsius voluptates attulerit, quantam existimamus esse visionem illam in Cœlis plenam & perfectam? Cogitatione fingimus Confectionem aliquam, cujus minutissima pars injecta in haustum Felle & Absynthio, vel quovis ali quoque quod his amarius & palato inimicus excogitari potest, saporem ejus omnino mutaret, dulcissimum eundem lenissimum efficiens; jam, si totam illam epotemus, amotis omnibus quæ minus jucunde sapiunt, quanto voluptatis & deliciarum sensu afficeremur? ita, si tantillæ gaudiorum spiritualium guttulæ amarissima calamitatum & miseriæ pocula viris bonis grata mellita reddant, quanta nascetur ipsorum felicitas ex torrente delectationum illarum quæ sunt in dextra Dei usque
fines

five, De Religione Tractatus. 75

inem, quæque molestiis omnibus & coloribus animi vacantes, dulcedinem quam integram & illibatam conseruant?

Hactenus ostendi generatim, *Cæli gloriam* maximam futuram, eamque quæ non mente, multo minus verbis, comprehendendi possit; nondum tamen id quid sit, vel ex quibus constet, dicere aggressus sum; &, dum illam verbis exprimi posse, nego, si verbis illam idoneis exprimere conarer, esset *contradictio in terminis*; adeo ut, nisi descriptionem felicitis illius status rudem & imperfectam, nihil ausim suscipere et profiteri. Ex duabus partibus, quæ totam ejus Essentiam absolvunt, homo constat, *Anima* & *Corpore*: quamvis autem *Anima* sit pars longe nobilior, nihilominus tamen felicitatis ejus *Corpus* etiam erit particeps. Si Deus *Corpora* nostra arbitratus sit, dignæ quæ *Spiritus Sancti Templo* fiant; Christoque præceperit, ut quicquid ipsi derit, non perdat ex eo, sed suscitet illud ultimo illo die, *Joan. 6. 39.* præmium, quæ dubio, reservavit illi quod hic noscum maxime affligebatur; & nobis generatim dixit, *se transfiguraturum Corpus nostrum humile, ut conforme fiat Corpori suo glorioso, secundum operationem virtutis suæ, qua etiam possit subjicere sibi omnia*, *Philip. 3. 21.* At vero, cum

76 *Lucrum Homini Pracipuum:*

ad naturam Dei propius accedant animæ nostræ, futuram Gloriam *illæ* maximam experientur, nimirum eam, quam Christus ipse, tum ab Æterno, tum post passionem suam, affectus est; id autem fiet per Dei fruitionem, cum in ipsum *gaudeant Animarum* nostrarum facultates *affectiones perfectæ*. Cuique sensuum *Objectum* sibi proprium, in quo fruendo, perinde ut ipsi res objectæ congruit, sensus ille delectatur; & qualis fuerit *objecti* natura, sensusque ad id capiendum, vel in idem agendum, habilitas, talis erit voluptas quam ex illa percipit; & quo nobiliores sunt facultas & res ipsi objectæ, eo nobilius est gaudium quod ex harum concordia nascitur: adeo ut omnes Philosophi consentiant, delectationes Animi sensuum delectationibus plurimum præferre. In Cœlis autem tanta perfectione donabuntur Animæ nostræ, quantum capere potest *Ens* finitum; quod nisi se haberet, non magis Deo frui possemus quam possit surdus cantu musicorum aut Cæcus formæ præstantissimæ nitore delectari; qua de causa dicimur *idem fieri ad participandam sortem sanctorum luce*, Coloss. 1. 12. cum *Sanctificatio* naturaliter, ut moraliter *justificatio*, Cœli perfruendo nos aptos reddat, & felicitatem nostræ objectum sit ipse Deus, quem debemus sicuti est, 1 Joan. 3. 2. quem diligere

mus, quo vehementer gaudebimus &
 etabimur, pro insigni sua bonitate &
 gloria. Non me latet, nobis esse diffi-
 illimum mente comprehendere quid
 Deo frui; verum ut huic difficultati
 liquantulum saltem medeamur, cogi-
 emus paulisper, Amico frui quid sit. A-
 nicum habere, quamvis absentem, no-
 is aliquid solatii præbet, eodem vero
 ræsentem uti, gaudio majore nos affi-
 et, quippe cum, ab ipso beneficiis
 mulati, mutuis ipsum officiis ami-
 tiæ prosequamur. Qui sunt animi
 ere nobilis & generosi in hoc magis
 quam quovis alio quod in ipsos con-
 ere potest hic Mundus, acquiescunt:
 id autem nobis hominem æque cha-
 am reddit quam *Amor & Dotes Animi*
 el *Corporis Amorem promerentes*? In qui-
 us elucet ista, hos dignos spectatu
 ros arbitramur, quamvis nulla sint
 obiscum necessitudine conjuncti, nec
 lis nos unquam beneficiis affecerint;
 am autem nos singulari quodam A-
 oris affectu prosequuntur, sinu com-
 exuque recipiunt, & in intimis suis
 merant, fieri non potest quin sint no-
 e charissimi. Jam (ut ante dictum
) nihil inest creaturis, illas nobis
 abiles reddens, quod non in Deo
 inenter sit. Ad *Bonitatem* ejus crea-
 ris omnibus exhibitam, qua terra re-
 ta est, Ps. 33. 5. ad singularem, quam

78 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

toti Humano Generi præstitit, Benevolentiam, & fortasse nobis ipsis ante alios quamplurimos, ad supereminentes illas opes gratiæ suæ, quas electis suis ostendit & largitur, Ephes. 2. 7. quas Homines & Angeli perpetua admiratione profequuntur, ad hæc, inquam, omnia etiam accedit Palchritudo, (i. e. Formæ intellectualis, sive movens Intellectum) quæ Creaturas omnes ratione præditas incredibiliter delectabit. Sapiencia ejus est inscrutabilis, ea est Potentia, cui resisti non potest; Gratia autem & Clementia, non minus quam Majestas & Gloria, quicquid inest creaturis superant. De Deo Job audiverat, cum eum illum vidisset, seipsum aspernabatur, nimirum expertus immensam illam distantiam inter supremum Creatorem & misellum mortalem, ausum cum ejus disceptationem instituere. Quam Deo mentibus nostris opinionem comprehendemus, cum ipsum, sicuti conspexerimus? Quanto stupore, percellere quanto, percelleremur, cum viderimus qualis sit ille Deus, cujus gratiam toties conculcavimus, patientiam tam diu læsimus, & tam impudentem contempsimus auctoritatem? Cuius gratiam senserimus eum qui nos in potestate sua semper habuit, & quas voluit de nobis pœnas sumere potuisse propter se solum delictorum veniam largiri.

dulcissime nobis, & tam gloriosa nobis
 comparasse? Tum demum clare &
 distincte percipiemus quantus undique
 sit Amor ejus, cum ejusdem Historias
 in Coelis assidue perlegerimus. Hunc
 autem in præsens feliciter assequemur,
 si cogitatione fingamus quantum esset
 favoris indicium, si quis Princeps ex-
 imius nos de ipso pessime meritos
 (quippe qui patientiam ejus & bonita-
 tem mille injuriis lacefferimus) singu-
 lari quodam amoris affectu prosequeretur:
 Is ad domum suam si nos ad-
 ducat, adductos ad mensam alat quo-
 tidie, & sibi semper adesse faciat, hoc
 tamen omne ab amore illo quem Deus
 nobis revelaturus est, plurimum abesset.
 Quantus autem ad felicitatem nostram
 cumulus accedet, cum eum in throno
 gloriæ suæ sedentem videbimus qui di-
 lexit nos, & nos lavit a peccatis nostris
 per sanguinem suum, Apoc. 1. 5. cujus
 Amoris historiam sæpissime perlegimus,
 cujus vultus, etiam per solum Fidei
 speculum, cernendi flagrante desiderio
 toties & tam diu laboravimus: Cum
 accesserimus ad *Myriadas Angelorum*, &
Universalem justorum consummatorum con-
ventum, ad Concionem constantem ex lo-
 corum & seculorum omnium sanctis,
 iisque perfecta Gratia & Gloria donatis;
 adeo ut, quæ charitatem nostram aut pati-
 entiam tentent, infirmitates illis nullæ
 fu-

80 *Lucrum Hominis Precipuum:*

fuerint, superbia, Ignorantia, *Φαυρία* nulla; nec, quo moveamur ad misericordiam & lachrymas, quid unquam durum aut triste passuri sint; nec denique fuerit cur solliciti metuamus ne ab illis aliquando, sicut olim a *Paulo* Amici sui, *Act. 20. 38.* tristes & invitidivellamur. Ferias in *Coelis perpetuas* habebimus, & Agni Nuptiarum solennia Amici ejus omnes in æternum celebrabunt. Quemadmodum autem felicitatem nostram perpetuabit *Æternitas*, eamque *extensivè* majorem reddet, ita ejusdem *Certitudo*, nobis serio considerata, illam adaugebit, & *intensivè* majorem efficiet; felicitasque nostra per singula momenta nobis ideo jucundior erit, quod nulla nos unquam torquebit sollicitudo ne conditio nostra (quamvis felicissima) sit aliquando finem habitura.

SECT

SECTION X.

Vita Sanctimoniam ad Salutem esse necessariam, probatur multis, iisque apertissimis, scripturae locis. Adversariorum Argumenta refelluntur. Semi-christiani, i. e. ii qui veram Religionem profitentur tantum, nec colunt, imprudentiae damnantur; tractatur etiam de commodis, quibus prae illis potiuntur Homines revera Christiani.

ESt etiam alia consideratio quæ Coeli gloriam multum amplificabit; verum, antequam de illa dicam, opus est ut ostendam quam necessaria sit ad eam assequendam vitæ Sanctimonia.

Suspiciantur multi, quosdam pravi & morosi ingenii homines, humano generi felicitatem suam, animique statum tranquillum, invidentes, etiam nimis superstitiosos, velle sibi jugum imponere, quod nec ipsi nec patres sui, portare valuerunt; cum libertatem suam finibus nimium angustis terminent, ipsosque a colenda Religione, tam se-

32. *Lucrum Hominis Præcipuum:*

veram vivendi rationem exigendo, deterreant. Jam, ne viam quæ ducit ad Cælum arctiorem, quam fecit ipse Deus, facturum videar, nihil aliud quam verba Dei ipsius apertissima in medium proferam. Et, ut ista præteream quæ assecuti sunt nonnulli, de quibus tamen, in iræ statu positus, æristem sententiam esse latam, diserte dicitur, illorum tantum locorum testimoniis utar quibus sacra scriptura docet, quid sit ad salutem omnino necessarium, aut unde possit constare, quosdam ad pœnam æternam esse damnatos. *Dico vobis, nisi abundaverit vestra justitia, plus quam illa Scribarum & Phariseorum, (qui tamen, Religionem palam professi, justitiam cum moralem tum ceremonialem studiose coluerunt) ut nequaquam ingressuros in regnum Cælorum, Matth. 5. 20. Ubi est thesaurus vester, illic etiam erit cor vestrum, cap. 6. 21. Introite per angustam portam; quoniam lata est porta, & spatiosa via quæ abducit in exitum, multique sunt qui introeunt per eam, Quia angusta est porta, & stricta via, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inveniunt eam, cap. 7. 13, 14. Non quisquis qui dicit mihi, Domine, Domine, introibit in regnum Cælorum, sed qui facit quod vult Pater meus qui in Cælis est, v. 21. Quodcumque verbum otiosum locuti fuerint homines, de eo reddituri sunt rationem in die*

frve, De Religione Tractatus. 83

die iudicii, cap. 12, 36. Si quis vult
pone me venire, abdicet semetipsum, &
attollat crucem suam, & sequatur me,
cap. 16. 24. Quemcumque puduerit
ac meorum sermonum in gente ista adultera
& peccatrice, Filium etiam hominis pude-
bit ejus, quando venerit in gloria Patris
sui cum Angelis illis sanctis, Marc. 8. 38.
Contendite intrare per angustam portam;
quia multi, dico vobis, studebunt intrare,
& non poterunt, Luc. 13. 24. Nisi quis
fuerit genitus ex aqua & Spiritu, non po-
test introire in regnum Dei, Joan. 3. 5.
Si quis Spiritum Christi non habet, is non
est ejus, Rom. 8. 9. Si secundum carnem
vixeritis, futurum est ut moriamini, v. 13.
Si quis in Christo est, nova res condita est,
2 Cor. 5. 17. Nam in Christo Jesu neque
circumcisio quicquam valet, neque prae-
putium, sed fides per charitatem efficitur,
Galat. 5. 6. Ne errate; Deus non irri-
detur: quicquid enim seminauerit homo,
hoc & metet. Nam qui seminat carni
suae, ex carne metet interitum; qui vero
seminat Spiritui, ex Spiritu metet vitam
aeternam, cap. 6. v. 7, 8. Pacem sectamini
cum omnibus, & Sanctimoniam, sine qua
nemo videbit Dominum, Hebr. 12. 14:
Tu credis Deum unum esse: bene facis: de-
monia quoque istud credunt, & horrescunt:
Vis vero nosse, homo vane, fidem quae est
absque operibus mortuam esse? Jac. 2. 19,
20. Si justus vix servatur, impius &
pec-

84 *Lucrum Hominis Precipuum* :

peccator ubi comparebit? 1 Pet. 4. 18. Si dixerimus, nos communionem habere cum eo, & in tenebris ambulamus, mentimur, nec sincere agimus, 1 Joan. 1. 6. Qui dicit, novi eum, & præcepta ejus non observat, mendax est, & in eo veritas non est, cap. 2. 4. Ad hæc hujusmodi multa ex scripti verissimi thesauro deprompta possem adjicere; verum ista fortasse movebunt multos ad exclamandum, *Quis ergo potest salutem consequi?* Quicquid autem de homine fiat, Deus verax esto; & ex ipso audivimus, viam illam angustam, quæ ducit ad vitam, a paucis inveniri.

Si quis *Davidis* & *Petri* lapsus graves objiciat, eadem Scripturæ quæ de illis, de illorum etiam severa poenitentia & amaris lachrymis meminerunt. Quod si quis miretur, quomodo huic cum Dei misericordia convenire possit, respondeo, objecta esse alia in quæ misericordiam suam exercent, scilicet, parvas illas, quæ salvæ fient, reliquias. Et, cum senserimus (in ultimo illo die) peccati malitiam, Dei Sanctitatem, & quæ peccatoribus præparavit Deus, magis mirabimur tot ab eo, quam non plures, salvos fieri. Si peccatorum remissio tantilli momenti sit, ut severitatis ideo arguatur Deus quod non audiat *vociferationes* quas tandem, necessitate coacti, peccatores edunt, omnino

sive, De Religione Tractatus. 85

minimo non erat (detur verbis venia)
tur vel Filium suum miserit, vel (quod
etiam mihi licet addere) de amore suo
incomprehensibili, quod pro peccato-
ribus Christum morti tradiderit, glo-
riaretur: quin & erroris inscitiaeque
damnandum arbitror, si quis existimet,
gratiam Evangelii per magnam illam,
quam tam constanter ac severe præ-
cipit, vitæ Sanctimoniam coarctari;
quippe cum *averti nos a pravitatibus*
nostris, Act. 3. 26. Rom. 7. 1. &c. Sit
gratiæ illius quam habemus per Chri-
stum pars nequaquam minima, & ef-
fectus plane non contemnendus. Re-
emptionis nostræ finis is est, ut *Simus*
deo populus peculiaris, accensus studio bo-
rum operum, Tit. 2. 14. Is est præ-
cipuus gratiæ Fœderis Articulus, *Ut*
scribatur Lex Dei cordibus nostris, Hebr.
10. ea gloria nostra maxima, ut
sanctum Patrem nostrum qui est in Calis,
iste Sanctimonia referamus, 1 Pet. 1. 15,
16. Magnum quod nobis ex promissis
Evangelicis accrescit commodum illud
est, *Ut per hæc divina consortes naturæ*
efficiamur, 2 Pet. 1. 4. Adeo ut, eti-
amsi spe vana & falsa sibi homines blan-
diantur, animasque suas, quæ ardentè
cupiunt, ea esse vera credendo, deci-
pant; etsi quam sibi, mala cordis sui
via pergentibus, pacem optaverant, il-
lam quoque futuram confidant, *Ipsos*
tamen,

86 *Lucrum Hominis Precipuum:*

tamen, sine dubio, assequentur hæc verba
Zech. 1. 6. *Damnabuntque ultimo illi*
die, Joan. 12. 48.

Ad ea quæ dicta sunt hoc etiam addi
potest, scilicet, extremæ dementiæ esse
homines Semi-christianos tantum fieri
sive profiteri Religionem, nec ad per
fectionem aliquam aspirare; siquidem
meminisse se tam tepidos fuisse ac in
differentes, miseriam suam graviores
reddet, nempe cogitantibus ipsis se Reg
no Cælorum ideo excludi, quod, cum
illud pene attigissent, hæserint; ne
aliquanto longius progressi sint; de illa
Magni Pretii Margarita tantum non tran
segerant, & tamen levissima de causa
pactum & conditionem deseruerunt.
Res perinde se habet, ac si Mercator
quispiam ad *Peru*, locumve ali
auro abundantem, navem appulerit, &
præ stupore aut inertia vacuum redire
erit; nec secus ac si *Columbus*, cum
America finibus appropinquasset, per se
ditionem inter milites suos ortam co
actus sit reverti domum, & a se sus
ceptæ Navigationis fructum & gloriam
amittere. Miserum est, ut quis sta
dium currat, & tantum non contingat
metam, & tamen negligentia sua præmi
excidat. Si quid, ad Religionem quo
attinet, suscipimus aut profiteamur,
strenue & sedulo perficiamus, nec per
sotordiam, mercedis futuræ, quæ ma
ximè

sive, De Religione Tractatus. 87

proxi-
mi est momenti, damnum patiamur.

Præterea considerandum est, Semi-
christianos tantum, nec eorum quæ do-
cet ac præcipit Religio satis gnaros &
intelligentes, plane non sentire solatia
ista spiritualia, voluptatem illam ori-
undam ex communione cum Deo ha-
bita, quæ fit per Statutorum ejus ob-
servationem, vel spiritus Sancti gau-
dium, quæ omnia homines revera
Christiani experiuntur: qui sunt Artis
aut scientiæ cujusvis rudes & ignari,
his arduæ illæ & difficiles videntur; cum
tamen earum doctis & peritis non so-
lum faciles, verum etiam jucundissimæ
sint; secundum illud *Solomonis* dictum
memorabile, *Prov. 14. 6. Scientia pru-*
dentis facilis est. Quemadmodum *Au-*
thorem Classicum non uno modo legunt
Præceptor & Discipulus, cum hic, præ-
lectionis exponendæ gravi tædio af-
fectus, penso absoluto gaudeat, nec mul-
tum curet aut cogitet res ipsas verbis
significatas; ille vero ad has attendens
animum earumque pulchre sciens, in-
credibiliter delectetur *stylo eleganti ac ni-*
tido, inventione feliciter sublimi, exactissimo
judicio, argumentis validis, ingenio acuto
& subtili, mentis candore temperato, *Au-*
thorem legenti magnopere commen-
dantibus: Ita, viro solo nomine Chri-
stiano, & formam tantum pietatis ha-
benti, Religionis officia gravia sunt &
one-

88 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

onerosa, nec unquam illa præstat, nisi Gehennæ Incendii terrore coactus; haud absimilis sub ferula puero, qui ne vapulet, prælectionem repetendam curabit: qui autem est revera Christianus eam ex verbo Dei dulcedinem experitur, ut ipsi sit tanquam *mel & favum, animi sui gaudium & exultatio*. Gaudet etiam & gratulatur sibi quoties arripere potest occasionem Deum precibus invocandi, quippe cum plurimum solatii ex communione cum Deo isto modo habita percipiat; nec non cum Christo dicere potest *Jean. 4. 34. cibum suum esse, ut Patris Cælestis voluntatem exequatur*: quin & Conscientiæ testimonium est ipsi *juge convivium*, facitque ut ex præstitis pietatis officiis plus voluptatis capiat, quam capere possit ex peccatis sibi summe jucundis homine nequam. Quemadmodum autem in exercendis Artibus evenire solet, ut si quis eam quam profitetur non calleat, tam commode tractare non possit ut in illa quæstum faciat, atque ita vel ejus tædio capiatur, vel foro cedat; cum ejusdem peritus & expertus, qui novit omnes lucrandi opportunitates quibus rationibus promoveri debeant, atqui ita fructum uberrimum ex illa percipit, negotio suo mirifice delectetur, nec ut ab eo desistat, argumentis ullis moveri possit: Sic specie tantum Christianus, qui

five, De Religione Tractatus. 89

qui non sentit verum illud cum Deo
constanter ambulandi commodum, ne-
que precum frigide & sine mentis ar-
dore Deo oblatarum fructus experitur,
Religionem fastidit, ipsique fortassis
tandem renunciat: Cum Homo revera
Christianus, magnis precum suarum,
sincere & ardentem adhibitarum, fructi-
bus & præmiis, nec non illa, quam ex
indefinenter secundum Deumambu-
lando percipit, utilitate, in sancta sua
professione ita firmus, constans & sta-
bilis reddatur, ut nihil unquam efficere
potuerit, eam ut vel abjiciat, vel oneri
sibi ducat.

SECT.

S E C T I O XI.

Statum impiorum post hanc vitam fore miserrimum, probatur Scripturæ testimonio; calamitatibus quibus in hoc mundo peraffliguntur; conscientie terroribus, tam in bonis quam malis; nec non ex eo, quod cum de hoc cogitant Dæmones, contremiscant; quo tamen horrore ut homines potius quam illi perfundantur, rei ratio postulat. Tractatur de pœna Damni, cum circumstantiis eam graviores reddentibus. Item de pœna Sensus, sine mitigatione, tristissima; sine intermissione, perpetua; sine fine, æterna.

NUNC pergam ad considerationem illam aliam, quæ Cœli felicitatem multum adaugebit; imo, quæ sola & per se menti objecta, Sanctimoniæ præstantiam magnopere commendat, nec non aperte demonstrat, quam

utile

sive, De Religione Tractatus. 91

utile sit humano generi ut eam Sectentur. Damnum emergens, non minus quam lucrum cessans, nobis serio considerandum est, nec solum de pietatis premio, sed de peccati stipendiis, toto pectore cogitare debemus. Si cum fato cedit peccator, ad nihilum recidens, esse desineret, vel si Caelum inter & Gehennam Status aliquis medius esset, minus valeret id quod nos disputamus: at vero in extremo illo iudicio duo tantum hominum ordines erunt, quorum alter ad vitam aeternam, alter ad aeternum supplicium abibit, *Matth. 25. 46.*

Quam prosecutus sum Methodum cum de piorum statu supra disserui, eandem nunc prosequar de statu impiorum, post consummatum seculum, disserturus: Nam primo generatim demonstrabo ejusdem calamitates & miseriae; deinde rationes quasdam precipuas addam, cur adeo intolerabilis futurus sit.

Primo autem, ut Coeli gloriam esse maximam, ex iis quae ad illam praeparavit Deus mens nostra facile potest concipere, ita per eandem *Argumentum* de Gehennae miseriis conjecturam facere possumus, quippe cum de Deo dictum sit, quod damnatis poenam praeparaverit, *Matth. 25. 41.* Dicitur equidem, eam *Diabolo & angelis suis paratum esse*; verum eandem cum illis miseriam

92 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

seriam impij patientur. Deus pyram suam ex igne & lignis multis struit, Isai. 30. 33. nec non peccatores, velut stipulam aridam, flammis æternis acerbissime cruciandos colligit, Nah. 1. 10. Sinens ut mensuram iniquitatum suarum compleant, atque ita sibi thesaurum recon-
dant iram in diem iræ, Rom. 2. 5. quo tandem apti fiant ad interitum, cap. 9. 22.

Secundo, cogitemus quæ in hac vita pii perpassi sunt; Martyrologias perlegamus, & contemplemur cruciatus istos quos Sancti Martyres pertulerunt, cruciatus ita graves & acerbos, ut etiam lectorem horrore concutiant. Quod si in virente ligno ista fiat, in iis quos diligit Deus, quos æque charos habet ac pupillam oculi sui, quibus divitem misericordiam suam ostendere decrevit, quid fiet in arido, in iis quibus irascitur per singulos dies, & ostensurus est iram & potentiam suam? Si incipiat iudicium a domo Dei, quis erit finis eorum qui non credunt Dei Evangelio?

Porro, consideremus istos conscientie terrores quibus in hoc mundo pii graviter excruciiati sunt, quoties Deum ipsis irasci per certa quædam indicia sensere. Si reprehensiones ejus ipsos sicut araneam tabescere fecerint; si, cum frontem in eos corrugaverit, sint horrore perfusi, & præ fremitu cordis rugiverint, quid fiet cum fumaverit Zelus ejus, &

sive, De Religione Tractatus. 93

exardescet, sicut ignis, ita in æternum? Præterea, nobiscum serio perpendamus quantos & quam tremendos conscientię cruciatus in hac vita senserint impii, qui tamen nihil aliud sunt quam anticipationes quædam illius miserię quam in æternum perpetientur. Perlegite historias de *Vanino, Spira, &c.* Conscriptas, qui desperatione perculsi fati concesserunt: quod si istę Divini furoris guttulę, velut plumbum igne liquefactum, in animum immissę, tantum illis terrorem incusserint, horrendum est, sine dubio, *conjici in stagnum illud ardens sulphure in secula seculorum,* Apoc. 19. 20. Et quamvis multi sint, qui nunc se contra Deum obfirmant, putantque per quam *Stoici* profitentur *Amideum*, se posse pati quicquid ipsis Deus inflixerit, non defuere tamen qui in conscientiiis suis Gehennę pœnas præsenferunt, easque longe graviores quam cruciatus omnes quos vel immatissimorum Tyrannorum, vel ipsorum Cacodæmonum, corporibus humanis indutorum, sævitia unquam potuit invenire. Calamitates quidem communes & vulgares plerumque metu magis quam sensu lædunt; cum vero quis iram Dei, & ultionem ejus severam & rigidam mente sua quantum potuit, comprehenderit, earum magnitudinem omnino complecti nequit; restat adhuc

94 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

huc, & restabit aliquid quod ultra captum humanum sit; haud secus ac evenire solet cum Cœli gloriam & felicitatem totis animi viribus concipere conamur: quin & in ultimo illo die Terrarum Domini, a quorum conspectu longissima absunt judicia Dei, quique comminationes ejus, tanquam brutum fulmen sive *Megabolæum* ad pueros, & fatua captos superstitione terrendos destinatum, flocci faciunt, maxime vellent, si possent, montium & scopulorum latebris se a tremenda Judicis sui Majestate abscondere. Hoc autem reputent qui sunt istiusmodi (ut Divi Pauli verbis utar, 2 Cor. 10. 11.) quod qualis nunc est Deus verbi per Evangelium, cum ab illis abesse videtur, talis etiam erit factus, cum præsentiam suam & justum judicium revelaverit. Omnia quæ perspicere aut circumire possumus, parvi pendere solemus; imensum quid esse oportet, quod venerationem sibi vendicat: istiusmodi autem esse Deum, nunquam non experiemur, tum ad gratiæ suæ gloriam, tum ad potentiæ & iræ magnitudinem.

Sed paulum progrediamur, & animo diligenter expendamus, quid de hoc statu sentiant *Dæmones*, (siquidem, ut est supra notatum, illi & homines impii ejusdem miseriæ cohæredes sunt) illi vero, cum de hoc cogitant, contremiscunt, i. e. eum expectantes magno metu

sive, De Religione Tractatus. 95

metu cruciantur, *consequente* isto in loco,
eodem more quo Scripturæ loqui solent, pro
antecedente posito: hominibus autem po-
tius quam illis status iste metuendus
videtur. Fieri potest, ut circumstantiæ
quædam illorum quam hominum pec-
cata graviora reddant; & tamen arbi-
tror, quam contemptum Evangelii, cu-
jus reatu non tenentur Dæmones, ni-
hil posse peccatum tam grave reddere.
Defuit illis *post naufragium tabula*, cu-
jus ope, nisi sua ipsorum culpa obsti-
sisset, servari possent. Præterea, non
sunt illis, sicut nobis, quæ cruciatibus
affligantur, corpora. Quomodo mul-
tum excruciarî possit Anima, multi
nequeunt cogitatione complecti; pu-
tant autem, nisi quod ipsos terrerent,
quos magis aperte sentiunt & intel-
ligunt, corporis cruciatus, se poenam
omnem quæ Animæ infligi potest, ri-
tui & ludibrio habere posse. Sed post
omnia quæ Corpora pati possunt, gra-
vissima, non minus gravia perpeti pos-
sunt etiam Animæ nostræ, & hæc dum
cogitant, & certa fide complectuntur
Dæmones, contremiscere dicuntur.
Hic autem nos, filii hominum, eo-
dem fere modo nos gerimus quo pu-
eruli, qui ex pompa fortassis illa qua
Parentum funera celebrantur, volup-
tatem capiunt, vestimentis funebribus
utpote novis, gaudentes, damnum verò
suum

96 *Lusum Hominis Precipuum:*

suum omnino non sentiunt; cum firmioris qui sunt ætatis, rationis & iudicii, mærorem maximum accipiant ex sensu damni tam fatalis & irreparabilis, & malorum istorum quæ illud e vestigio plurima consequutura videntur. Et hæc de causa, *Sapientiam in se miseriam armare*, dicitur. Gloriamur nos ignominia nostra, eoque per quod reddimur miserimi, dum Dæmones contremiscunt, quippe qui sciant quid sit Cœli (ubi fuerunt aliquando) iacturam facere; quid etiam sit Gehenna, cujus poenas jam olim senserunt. Hæc fide certissima complectuntur, intellectum sortiti capaciores, quo possint facilius apertas illas, quæ veritatem eorum probant, demonstrationes comprehendere. Ad ista magis attendunt animum quæ cruciatus ipsis afferunt, cum in *actu* magis quam sumus nos, & in *potentia* minus sint. Nunc minime scimus quid sit Deo & Cœlis privari; sciemus autem cum illos nobis non fruendos, sed invidendos, conspexerimus. Faciles & propensius sumus ad blandiendum nobis ipsis spe ista, nempe fieri posse ut hæc vera non sint; vel cogitationes nostræ in rebus plerumque aliis occupantur. Quinetiam mentibus nostris id excludit Diabolus quod mente sua excludere non potest, ne de illo studiose cogitantes, atque adeo ad credendum adducti, salutem

lutem consequamur, *Luc. 8. 12.* Generales istas demonstrationes possem concludere hortatu Christi, qui hominibus suadere institit ut *fugerent ab ira futura*, idque per casus illos omnes infelices & graves, ad quos subeundos ipsos vocavit: peccatores deflevit, *dolens quod occalluisset cor eorum*, *Marc. 3. 5.* Sicut aliquando contristatus est *Jeremias*, atque etiam *Aidanus*, in hac, olim, Gente vir bonus, qui lachrymas tenere non potuit, cum de miseriis & calamitatibus illam brevi afflicturis cogitaverit. In mala via sua peccatores pergunt otiosi & securi tanquam bos ad mactationem, & velut comeditus ad eruditionem stultorum, *Pro. 7. 22.* Christus autem cum illis serio disceptat, ut avertat ipsos a viis suis, probe sciens quod parum cogitent quam miserum sit cruciari flammis istis semper vorantibus, in quas se conjecturi sunt.

Nunc ut magis speciatim appareat, miseriam istam quæ torquebit impios, esse maximam, & maxime tremendam, Primo, consideremus, nos non solum (sicut est ante dictum) illius quam amissimus gloriæ præstantiam plane cognitam haburos esse, sed etiam ejusdem omnino percuriam nostram amissæ convictum iri. Multi sunt qui nunc cogitant de obfirmando se contra Deum in die judicii, & insimulando illum severitatis & in-

E

ipfos

98 *Lucrum Hominis Pracipuum:*

iplos damnaverit. Cum vero exper-
rectæ fuerint eorum conscientia, se in
culpa fuisse fatebantur, dicentque *Pe-*
cavimus, ut olim *Judas Iscariotes*, *Mat-*
27. 4. quamvis ipse nihil fecerit nisi
definito Dei consilio & præcognitione, *Act-*
2. 23. nihil quod non *in cor ejus immiserat*
Diabolus, *Joan. 13. 2.* Hominum
tem miseria ideo gravior erit, quo
per negligentiam suam amiserint Co-
lum, illudque rebus nullius momen-
commutaverint. Si quis uxori sibi ch-
rissimæ, sed periculose ægrotanti, p-
potione medica quæ sanam faciat, e-
teram veneno tinctam, quæ occidit
per incuriam daret, errore deprehens-
una cum dilectissima se, sine dubio, l-
peliendum traderet: vel si præ ebri-
tate furens Liberos sica conficeret, cu-
primum deferbuerit ira temulent-
mortem conscisceret sibi sobrio c-
tissimam. Quid autem hæc ad animam
ad *unicam nostram*? *Psal. 22. 21.* qu-
vulneramus acerbius quam lapidibus
concidit *Dæmoniacus*, *Marc. 5. 7.*
nos tandem redibimus, omnia multo
liter atque nunc sensuri, cum prim-
anima, ex obscuro hoc & tenebris
corporis ergastulo prospectans, *Marc.*
futuri lumine res objectas videre
perit. Si quis puer rudis & imperi-
quæ habuit *Instrumenta* vili vende-
quippe cum illorum ex chartis
me

membranulis molem, non autem vim
ut valorem respexerit; postea vero,
cum adoleverit, vitam degeret infamem
& miseram, dum emptorem videt Pos-
sessionibus olim suis sublimem & glo-
riosum incedere, sero eum puerilis
stultitiæ poeniteret; magis autem in-
aniunt qui spem Cœli vendunt tem-
porariis peccati voluptatibus, in quibus
dolet cor, & quarum finis est tristitia; qui
Evangelio fidem majorem non adhibent
quam fabulosis *Plinii* historiis, Scrip-
turas sacras tanquam schedas rejecta-
reas, flocci facientes. Luxuriam *Cle-
opatra*, Margaritam dispulveratam vino
commistam uno haustu ebibentis, no-
stra longe superat. In eas nunquam
adducebamus angustias, quibus olim
ergebatur *Lysimachus*, ut ob haustum
quæ amittamus regnum, & ad servi-
tatem perpetuam damnemur. Ah! ut
indignabimur, ut stultitiam nostram &
mentiam damnabimus, cum fuerint no-
stræ hæc in cordibus nostris reponendi
tempus & opportunitas? Nil opus erit,
qui nos excrucient, malis Geniis, nil
ne, qui comburat; a conscientia assidue
apulabimus, & erimus nos ipsi tortores
nostri, cum experrecti, *complosis manibus*,
quid fecimus? dixerimus.

Alia etiam erit *Pæna Sensus*, quam
scripturæ per *Ignem & Sulphur* expri-
munt; hæc autem si ad literam & signifi-

100 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

cationem omnino propriam accipiamus
quam horrenda sit istiusmodi pœna, fa-
cile poterimus mente concipere; imo
aliquantulum etiam experiri, si ad ma-
mentum manum nostram in fornacem
ignis accensam immittamus. Ignis ve-
ro is est, non qui nos statim voret, ac
in nihilum redigat, (ut opinantur non
nulli) sed qui comburat in æternum
& nunquam consumat. *Bestia illa, quæ*
ille Pseudopropheta torquebuntur die ac nocte,
in secula seculorum, Apoc. 20. 10. Quo-
ni ita se haberet, Dæmones, quibus
(ut mihi supra notatum est) miseriam
eandem una patiemur, cum ipsis
mentem venerit extremum illud iudi-
cium, gaudio potius quam terrore ad-
cerentur, si tunc essent. statim in ni-
lum redigendi. De his plura vide apud
Augustin. De Civitate Dei, lib. 21. cap.
10. Quod si figurate hæc, sive me-
phorice intelligamus, profecto De-
dolorem quem mente concipere pos-
mus maximum delegit, ad quid aliud
illustrandum, quod alias cogitatione
nunquam assequeremur, quodque om-
nia quæ sub sensus cadunt, & quibus
solet exprimi, tantum superat, quantum
Cœli gloria gloriam illam omnem a
aturis mutuo acceptam, ad ipsam, in-
lectui nostro imbecilli & imperfecto
plicandam. Quinetiam, pœna hæc
sine mitigatione, tristissima; apud

eros puræ putæ tenebræ sunt; non
concedetur vel una aquæ guttula ad
efficiendos eos qui flammis istis sem-
per æternis torquentur; socios vero, par-
ticipes & consortes habere, de quo lo-
quuntur nonnulli, nil aliud quam mi-
serorum cruciatus graviores reddet.
quemadmodum autem mitigationem
nullam, sic nec intermissionem, nec
perida intervalla, poena hæc habitura
est: ut in Cœlis nulla erit tenebrarum
nox, sic nox nulla requietis in Gehenna.
Quo quoque status istius miseria quam max-
ime fiat, sine carebit. Miseriam hanc
perpetuabit Æternitas; Æternitatis au-
tem fides & ratio intolerabilem efficient,
que eam quæ desperatione tristissima
animas absorbeat: in medio mari jacta-
similes erunt, Fluctibus tumidis sibi
vicem succedentibus. Si post æstu-
es illos aquarum montes quid terræ
aspici possit, Spei etiam esset aliquid;
non autem, præter ingentem oceanum,
intumescences Undas, Gigantis in-
in ipsum frementes, nil occurrat.
his, ex eo fit ut quis stupore oppri-
tur. Talem vero experientur mi-
seri peccatores Æternitatis considerati-
onem, cum capita attollentes, ut vide-
si quis appareat miseriæ suæ ter-
minus, seculorum Millia se in infinitum
multiplicantia conspexerint, nec reli-
quum fuerit quid remedii quo minus.

102 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

desperatione perpetua obruantur. Neque tempore neque ferendo mitigabitur eorum miseria, quod affirmat Poeta de illis qui paupertatem tolerando tolerabiliorem reddiderunt. Ut cogitationes nostræ de Cœli felicitate, quantumvis licet multiplicentur, nec satietatem, nec tædium pariunt, voluptatem vero nostram & gaudium adaugent; ita de cruciatibus infernis frequenter & serio cogitare, flammam illam sempiternas, quæ in nobis ardescunt violentiores reddit, fornax illa ignis accensa magis magisque ut excandescent efficiens; adeo ut quemadmodum miseria illius qua torquebuntur impatiuntur constantia & perpetuitas eam *exacerbant* reddunt maiorem, sic etiam *intensum* graviolem reddant, donec ad id tandem extremi perventum fuerit, ultra quod nihil possit mente concipi quo vehementior aut acerbior fiat.

SECT

SECTIO XII.

Quantum conducat Religio ad societatum humanarum utilitatem. Primo autem Familiarum, cum omnibus illarum membris eas regulas præscribat, quæ, si rite observentur, mutuum in iis felicitatem efficerent.

SI sapias, sapias tibi, dicit omnium Sapientissimus, Prov. 9. 12. Qui Deum timet, quod est omnis sapientiæ principium, is (ut ex supra dictis patet) optime sibi & summæ suæ utilitati consulit. Et fane Deus, pro abundanti in humanum genus bonitate, illorum felicitatem cum gloria sua in salutis nostræ negotio ita temperavit, ut qui maximam ipsi obedientiam præstant, commodum suum maxime promoveant, & quo magis quærunt gloriam ejus, eo majori felicitate potiantur. Nec tamen nobis solum nati sumus, sed ut unumquodque membrorum officio suo fungi debet ad commune Corporis totius commodum, ita unumquemque oportet, cum Orbis Universi, sive Communitatis civilis, Membrum sit, Toti aliquo modo usui esse, nec esse Scrofulæ, vel

104 *Lucrum Hominis Pracipuum :*

Herpeti exedenti, Morbo tristi aut foedo similem, eum, qui corpori nutrimentum detrahat, & omnino non profit; quem, onus terræ gravissimum, nec vivum quis expeteret, nec defleret mortuum.

Quocirca, ut *Creaturam cum aliis conjunctam & sociatam* hominem jam considerabo; atque ita pro comperto habebitur, *bonum virum esse commune bonum, & Religionem ac Pietatem* homines non tantum *Tzadikim, i. e. justos, sed Chasidim, i. e. bonos, efficere, pro quibus (vel certe nullis) aliquis mori sustinebit, Rom. 5. 7.*

Primo autem in *Statu Oeconomico* Homines consideremus, cum in societatibus humanis *Familia* sint ordine primæ, aliæque ex conjunctis familiis, sicut *familia* ex sociatis hominibus, consistent. Est autem in *Familiis* societas triplex :

1. <i>Conjugalis</i>	} inter }	<i>Maritum & Uxorem.</i>
2. <i>Paterna</i>		<i>Parentes & Liberos.</i>
3. <i>Despotica</i>		<i>Dominos & Servos.</i>

Quamvis tres istæ Societates in omni familia reperiendæ non sint, omnes tamen in aliquibus, & in omnibus aliquæ reperiuntur. Consideremus autem quas in *Evangelio* Regulas his omnibus præferipsit Christus, & *Oeconomicorum* sche-

ma

sive, De Religione Tractatus. 105

ma perfectissimum, familiæque felicis
& optime administratæ exemplar singu-
lare & eximium habebimus. Quod si
quidam, Religionem profitentes, Re-
gulas istas accurate non observent, in
Theſi tamen id valebit quod probare
aggessus sum; nec hominibus quod
sint pii, sed quod sint minus pii, vitio
verti debet; quamvis in Christianis hoc
ante possimus invenire, quam *Plato Rem-
publicam suam, aut perfectum hominem
Stoici reperiant.*

Ad *Societatem conjugalem* quod at-
tinet, *Viros*, ut *Corpora sua Uxores suas*
diligere oportet; imo, sicut Christus
dilexit Ecclesiam, qui, ut amorem su-
um indicaret, pro ea seipsum tradidit:
ideo ut debeat Maritus Uxori compa-
rare quicquid est ipsi conveniens & ne-
cessarium; ad illam amarus non esse;
indulgender eam habere; illoque ho-
nore impertire quo ipsam impertivit
Deus; docere ea omnia quæ ut ex ipso
discat, æquum est; &, ne multismorer,
aliis omnibus repudiatis, illi soli ad-
hærere, se & ipsam non posthac duos,
sed carnem unam esse ducens. *Uxores*
utidem viris suis subditæ esse debent,
Reverentiam illis & obsequium præ-
stare; &, res eorum domesticas summa
diligentia & frugalitate administrantes,
ipsos, quantum fieri potest, curarum;
quibus premuntur, onere levare; nec

106 *Lucrum Hominis Precipuum:*

non ea cum gravitate, prudentia, castitate, modestia gerere se, ut maritis suis sint Coronæ & ornamento; ut ipsis viri tuto semper confidere possint, nec ab ipsis, dum vixerint, quid damni, sed quod in rem suam fuerit, accipiant.

Sic in *Societate Paterna*, Parentibus in mandatis datur, ut Liberorum Animas curent, ipsosque in disciplina & admonitione Domini enutrient, Ephes. 6. 4. ut, dum juniores sunt, pro ratione viam quam insistere debent, instruant, Prov. 22. 6. ut curent etiam ipsorum Corpora, iis consulant ac prospiciant, & idoneas substantiæ suæ partes reconducant; ut illos severe nimis & duriter non tractent; & tamen animadvertant in eos verberibus haud immodicis, quibus aliquando ut opus sit, stultitia puerilis & juvenilis insania efficiunt. Precipitur etiam, ut *Liberi* in omnibus licitis & honestis Parentibus obediant, ut illorum honore & reverentia prosequantur, iis curæ vicem rependant, idque (si in opus est facto) ipsos grandi ætate confectos alendo; silentio, quibus laborant, infirmitates tegendo, nec non abstinendo ab iis omnibus quæ contemptum aut fastidium significare possint.

In *Societate Despotica* Domini in servos suos humanitatem exercere debent, nec ipsis severe nimis & minaciter imperare; scientes suum ipsorum Domini

sive, De Religione Tractatus. 107

num esse in Coelis, quem nollent summo jure secum agere: debent etiam illis consulere ac prospicere, justam laboris mercedem persolvere; imo, quantum æquitas & ratio postulant, fidem & industriam præmiis majoribus quam quæ servis ex pacto debentur, remunerantes. Pari ratione *Servi Dominis* suis obedire debent, in illorum negotiis non solum strenuam, sed etiam sinceram & simplicem operam navantes, cum *benevolentia servientes, ut Deo*, cui non minus quam hominibus hoc debetur officium, *scientes quicquid boni fecerint, se hoc ab ipso reportaturos*, Ephes. 6. 7, 8. *Servos etiam Dominis suis ut placeant, studere decet, non autem eos responsis inurbanis ac perversis irritare; quæ illis suppetunt nec suffurari nec dissipare debent, nec quod agendis Dominorum negotiis debetur tempus, id rebus suis, aut voluptatibus, aut etiam socordiae impertiri.*

O quam felices essent familiæ, si in illis omnes has regulas observarent! De *Maritorum asperitate aut incuria*, de *Luxuria & perfidia Uxorum*, de *Parentum ac Dominorum severitate*, de *Liberis & Servis parum fidis & obsequentibus*, conquerentem neminem haberemus.

SECT.

S E C T I O XIII.

*Quantum promoveat Religio Reg-
norum & Rerumpublicarum fe-
licitatem; non solum natura-
liter, quod omnibus Leges &
Regulas optimas præscribat;
sed moraliter, quod Benedicti-
ones Divinas conciliet, Pænas
avertat. Juliani solertia in-
quissima.*

Pergamus jam ad hominem in statu
Politico, i. e. ut membrum Regni
aut Reipublicæ considerandum: & si
Utopiam quandam describere, siue Rei-
publicæ felicitis & bene administratæ
Imaginem formare velimus, satis erit
ex scripturis sacris petere nobis maxi-
mas, variaque ejus membra talia depin-
gere, qualia ut sint Evangelium exigit.
Non me latet, Regnum Christi mag-
nam Terrarum Dominis sollicitudinem
attulisse, sicut Herodi, cum primum de
ipso nato audiverat. Quantum con-
tulerint ad hominum de Religione su-
spiciones & præjudicia Planorum quo-
rundam improbissimorum fallaciæ, me
nescire fateor; sed ut supra dixi, Præ-
cepto

cepta Christi rite observata morbis pluribus occurrere quam medebantur miracula, sic fidenter affirmare possum, quod Regnum ejus spirituale, si in Mundo institueretur, (*i. e. si apud nos valerent Leges ejus, & cultu debito observarentur*) plures alliceret, & esset omnibus longe gratus quam terrestris ejus Monarchia quam somniabant nonnulli, & propter quam *in diebus carnis suae* multa ipsum turba sequebatur, *Joan. 6:* Est autem Religioni honori magno, dignitatemque ejus & præstantiam haud obscure demonstrat, quod non solum iudiciorum pravis affectibus ita reputantur, ut Religionem esse quid fictum, *arte compositam fabulam*, aut creant, aut saltem optent & affirment, sed etiam eorum, qui rationis naturalis præscripta secuti sunt, sapientissimi, quosque de Religione benigne animis & candide sensisse, vel fuisse *quodammodo*, nemo unquam judicaret, quod, inquam, isti, quales fuere Plato, Plutarchus, Tullius, Seneca, Machiavelus, Campanella, putaverint illam esse Machinam ad ingentia Regnorum & Rerum publicarum corpora movenda maxime idoneam, imo, *basin* ad Imperium superstruendum omnino necessarium (ut demonstrat Plutarchus, sine qua non magis, quam in aere Urbs aut Castellum, potest consistere, nos aperte docet,

110 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

docet, Religionem ea proponere, quæ ad illa credenda homines illicerentur, ipsos (sicut illi autumant) recto in loco & ordine continerent, adeo ut *Machina* tantæ pars quævis apte moveretur. Et ab *Historico* bene notatum est, *Romam* jactis fundamentis ideo felicem fuisse, quod eos habuerit Reges, aliis aliorum proxime succedentes, qui gradatim eam curarunt quæ ad ipsam prosperam & firmam reddendam plurimum fecere; quodque post Urbem a *Romulo* conditam, Regnumque novum ab illo constitutum, ei proxime successerit *Numa Pompilius*, qui, pro *Luminis* *Naturæ* ductu, Religionem & Cultum Divinum instituit & stabilivit. Et sane vitam, post hanc, alteram, potestatemque aliquam invisibilem, potestate humana longe præstantiorem, certa fide complecti est ad movendas regendasque duas istas & ingentes *Machinas*, *Spem* & *Timorem*, quibus circumagitur totus hic terrarum orbis, apprime necessarium: adeo ut (quod bene notavit *Campanella*) *Religione e anima della Repubblica e difesa della Legge naturale*, &c. i. e. *Religio sit Anima Reipublica, Legisque Naturæ munimentum*; cum Dei, & præmiorum suppliciorumque æternorum Amore ac Metu ad observandam Legem homines stimulentur. Vitam suam quis non flocci faceret, qui vitam

sive, De Religione Tractatus. III

vitam post hanc nullam esse senserit?
Nec, si rationem post mortem reddendam homines non metuerent, ab inferendis omne genus damnis & injuriis, quibus vitæ præsentis jucunditatem se sibi promovere posse crederent, frænis ullis coercerentur. Adeo ut liceat ipsis, nec temere, dicere, *Edamus & bibamus*; *cras enim moriemur*; vitamque miseram aspernari potius, quam quæ ad illam feliciorē reddendam faciunt, non sedulo exequi. *Qui vitam propriam contempsit, est tuæ Dominus*, inquit Seneca. Novimus etiam Legem nostram hanc habere pro quovis patrato scelere *Delationis sive Accusationis* formulam, *vir iste cum ante oculos suos timorem Dei non habuerit, impie fecit, &c.* flagitium hujusmodi admisit. Quin & *Abrahamus*, cum *Generari* peregrinaretur, putavit incolas ejus & habitatores a facinoribus maxime nefariis abstinere nolle, quoniam, ut opinabatur ille, *non vigeat timor Dei in isto loco*, Gen. 20. 11. Sic apud *Lucretium* Lib. 1. conqueritur *Atheus*, quod metu gravi torqueretur de pœna, quam suspicabatur post mortem, æterna: quod si pro certo habere posset vitam post hanc nullam fore, vel humanis miseriis & calamitatibus tunc positum iri terminum, se facile posse Religionem risui, vatūque minas contemptui habere. At vero, cum *Animæ naturam*

112 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

“ram ignoret, nec utrum una cum corpore propagetur, an infundatur in ipsum, moriaturne, an in undas *stygias* conjiciatur, satis intelligat, se non posse metu miseriæ post mortem æternæ liberari.

Nunc autem magis speciatim demonstrabo quo pacto ad salutem & felicitatem societatum humanarum Religio conducatur, quippe cum singulorum officiis terminos ponat; omnibus, supremi perinde atque infimi ordinis hominibus, præscripta det, moneat, præter Terrarum Dominos, eos qui *dominantur* hominibus *justos esse debere, dominantes in timore Dei*, 2 Sam. 23. 3. *cujus Imperium est in omnes, qui dominatur in regno hominum, adeo ut cui vult tradat illud*, Dan. 4. 17. ipsosque ministros suos constituit, ut terrori sint non benevolentibus, sed male, Rom. 13. 3. *Ut Patres sint egentibus, & litem ejus qui non cognoverant, ipsam peruestigent, ut persfringant molares iniqui, & e dentibus ejus ejiciant prædam*, Job. 29. 16, 17. Homines etiam inferioris ordinis docet, ut potestatibus supereminentibus subiecti sint, ut ipsis honorem debitum, & tributum reddant, ut subjiciantur propter conscientiam, optimum fidelitatis fundamentum: Quemadmodum Constantius dicere solebat, Eos qui Deo fideles non erant, nec sibi fideles futuros.

Si quis hic dicat, *Quid verba audi-*
m? Contrarium iis quæ dicta sunt
esse verum experti sumus, nec non sæ-
pe vidimus Religionem *Discordia Civili*
Perduellioni tegendis, quasi pallium,
prohibitam fuisse: Respondere possem
per *Antiphrasin*, & adversariorum ar-
gumentum hoc modo retorquere: Om-
nino videtur, Religionem esse in se
bonam, cum illa quidam ad dissimu-
landum malum abutantur. Nec lapides
vulgares, nec Ferrum, sicut est a me
supra notatum, sed *Aurum* ac *Gemma*
regi solent. Si *Satanas* ipse transfiguret
in Angelum lucis, minime mirum, si
ministri ejus personam in se transferant,
quasi sint ministri justitiæ, 2 Cor. II. 14.
Possem etiam cum *Tertulliano* di-
cere, Si accusasse sat est, quis erit inno-
centius? Nec ipse quidem Christus, Joan.
12. Nec qui Christum secuti sunt,
Mat. 17. 7. Falsa hæc & odio digna
calumnatio multis jam seculis allata fuit,
ratio ad Christianos principum iræ
invidiæ subjiciendos maxime ido-
nea; cui etiam temporibus illis præ-
textum aliquem & colorem obtende-
bant, cum pro autoritate sua ea præ-
senserint imperatores; quæ reclama-
ntibus conscientiis, Christiani jure ac
merito detrectarunt. Hinc ansam so-
licitudinis nequissimæ arripuit *Julianus*, qui
et persecutionis, quam jam plurimis
ex-

114 *Lucrum Hominis Præcipuum*

exosam senserat, invidiam effugeret
Ethnicorum Idola propter Imperatori
Statuam collocavit, ut *Cultum* divinum
alteris deferre recusantes, quod *Civiles*
alteri denegassent, accusentur.

Jam proxime consideremus, quem
concives seu subditos aspectum habet
Religio, quantumque ad mutuum eorum
commodum ac emolumentum condu-
cat. Primo autem, cogitemus quantum
valeret apud omnes, etiam ad *Aureum*
Seculum reducendum, generalis illa
Christi regula, *Mat. 7. 12.* Si quoties cum
aliis res nobis est, ipsorum statum si qua-
mus nostrum, considerantes, si esse
illic, quemadmodum ab aliis tracta-
vellemus. Qui superioris ordinis sunt
maximam clementiam, candorem maxi-
mum sibi subditis exhiberent; su-
moque vicissim ab ipsis cultu ac hono-
rè dignarentur. Vir opulentus non
beret bonum ab iis qui opus habent, cu-
sus in potestate Manus sue efficere illud
Prov. 3. 27. ipsisque statim succu-
rere possit; at vero conciliaret sibi be-
dictionem perituri, animamque vidua
cantum excitaret, *Job. 29. 13.* Nec per
cordiam & inertiam oneri non necessari-
esset diviti pauper, stipem ab eo quasi
extorquens, verum sedulo *manibus* op-
raretur quod bonum est, aliquid detrahe-
de impensis quas in cupiditates suas
facere solent homines nequam, ut possi-

Barre potius quam accipere. Qui mutuo dat non faceret lucrum ex eo qui necesse habet mutuum accipere; nec debitor cum creditoribus suis male ageret. Venditor nec falleret, nec quaestui haberet emptorem, nec ab illo verum exposita emptor falso vituperaret.

Porro consideremus, Christum a nobis serio exigere, ut Deum bonitate referamus, omnes afficiamus beneficiis, iniurias quas nobis intulerunt condonemus eis, nos ipsos in illis cogitantes, ut simus *ἀντιστοιχῶντες*, (quo vocabulo saepe citatur Ignatius) pro fratribus animas deponentes, manentes in charitate, quæ primum non afficit malo, non invidet, non agit perperam, non instatur, non agit in decore, non querit quæ sua sunt, non exacerbat, non cogitat malum, non gaudet iniustitia, gratulatur autem veritati; omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Si ista Christi præcepta observentur, populi gladios suos in vomeres, & lanceas in falces conflarent: nulla tunc esset ruina maceria, neque transfusus, neque clamor in plateis nostris; imo, lites nullæ, nulli, eorum qui vim & calumniam patiuntur, gemitus, nulli iniquissimæ paupertatis stimuli, qui ad vim inferendam, ad clam faciendas iniurias, aut Discordiam Civilem aperte movendam homines incitarent. Si, de Christi præcepto, voci pastorum suorum

116 *Lūcrum Hominis Præcipuum:*

rum universi Greges auscultent; explorantes omnia, retineant quod bonum fuerit; honore præveniant alii alios, nec arroganter de se sentiant, supra quam oportet sentire; non reputent se sapientes, sed humiles & modesti veritatem quærant; iudicio suo diffidant, & quæ ad pacem & mutuam ædificationem faciunt, sectentur; operam dent ut quieti sint, æquitatemque suam omnibus notam faciant: Si itidem Ecclesiæ Doctores & Præfecti non dominantur Cleris, sed placidi sint inter eos, perinde ac si Nutrix foveat filios suos, quærentes non quæ sunt ipsorum, sed ipsos, ipsorumque ædificationi in omnibus consulant, finis statim imponeretur scissuris illis ac perniciosis diffidiis, quibus Ecclesia nunc gravissime affligitur & vulneratur.

Si dicat adversarius, me *Catharistarum* Ecclesiam inepte somniare, eamque apud homines vitæ morumque puritatem & sanctimoniam, quam in hoc mundo quis frustra speraverit; respondéo, me loqui de eo quod quis cuperet potius quam speraret, quod autem in humani generis felicitatem efficeret Religio, si regulæ ejus rite observarentur, & principiis ejus homines fidi & constantes manerent; atque hoc satis est Apologiæ hic a me institutæ in eos qui calumniis illam & ignominiis apud omnes insectari volunt; nec non ad probandum,

sive, De Religione Tractatus. II 7

bandum, quod quo magis in Gente aliqua vigeat ac floreat Religio, eo felicior sit Gens illa, multoque rectius administretur. Ut autem finem dicendi faciam, affirmo cum *Tragico*, Ubi *modestia, iustitia, sanctimonia, fides, ac pietas moralibus neglectui sunt*, Regnum illud non posse diu consistere.

Quod si quis secum ita cogitet, belle quidem futurum, si de his agendis omnes consentirent; Respondeo, aliorum negligentiam nos officio nostro non absolvere: hoc Deo debemus, etiamsi homines id nec mereantur, nec *Justitia* aut *Aequitate* mutua compensare curent. Quinetiam, non parum conducit ad honorem nostrum promovendum, quod alii officio suo desint. *Noachus & Lot* inter impios scelerati seculi versabantur, & tamen pietatis splendore, sicut stellæ in nocte tenebrosa, fulgentes, maximum a Deo singularis benevolentiae testimonium obtinuerunt, quod ipsos eripuerit e calamitate publica, qua irretiti alii perierunt, eorumque memoriam, scriptis sacris celebratam, seculis omnibus commendaverit.

Est etiam alia ratio qua *salutem publicam* viri boni promonent, nempe, *Liberorum Institutio*, cui in Rebus publicis bene administratis optime semper consultum fuit. Bene de Republica mereri existimamus eos, qui ea serunt

118 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

ferunt & ædificant quæ Reipublicæ præ
futura sunt, quorumque fructibus illi
post supremum ipsorum diem potius
potest. Qui autem Rempublicam in-
struunt seminibus justitiæ quæ tempo-
ribus futuris Æquitatis fructus uberi-
tim edant, commodo publico maxime
inserviunt: nec poena gravissima digni-
ores sunt qui *Vulpes* ac *Lupos* dimittunt
ut huc illucque discurrerent, quam ii quo-
rum liberi, ab ipsis perperam educati
se totos inertiae & luxui tradunt. Quem
admodum autem ossibus jam teneri
caput formant & fingunt Obstetrices
sic puerorum animos & mores formant
& fingere debent Parentes dum teneri
& flexibiles sunt; quibus nisi tunc ad-
hibeatur cura, Disciplinam tum Eccle-
siasticam tum Civilem per omnem vitam
averfabuntur.

Haftenus ostendi Pietatem efficaciter
quodam naturali Gentis commodum
promovere. Est etiam alia ratio qua
illud conducit, nempe, *Vis moralis*: cum
Deus liberet insulam innocentis, & libe-
retur per munditiam manuum suarum.
Job. 22. 30. Viri boni sunt veluti in
Aggere quodam modo plantatae Ar-
bores, quæ, cum sit in illis, abjectis
foliis, vis quædam generatrix, Aggeri
quo minus frangatur & corruat, fulcro &
statumini sunt; atque hujusmodi ali-
quid innuere videtur *Esaias* Prophetæ

ap. 6. 13. Non me latet, impium *Achabum* sanctum Prophetam perturbare *Israelis* existimasse, 1 Reg. 18. 17. qui tamen fuit, ad ipsum protegendum, *currus & equites* ejus, 2 Reg. 2. 12. Prophetam autem criminationem illam. *Achabum* merito retorfit, 1 Reg. 18. 18. Sic in primis Ecclesiæ seculis, si fuerint Bella, Terræ-motus, Pestilentia, Eluviones, Christiani statim, quasi calamitatum istarum causæ fuissent, ad Leones damnabantur. Cum tamen *Achabum*, experientia edoctus, Christianos solis precibus suis plus ad imperii salutem, quam precibus & armis alios, fecisse senserit; adeo ut senatum oraverit, ab illis persequendis abstinerent, ne arma ista spiritualia, quæ esse efficacissima palam expertus fuerat, converterent in damnum & perniciem Imperii, sed pro salute ejusdem precari perseverarent. Sic etiam expetivit *Darius*, ut *Judei* offerrent res odoris grati Deo Cæli, & orarent pro vita Regis, & Filiorum ejus, Exr. 6. 10. Eadem de causa *Justinianus* (ut videre est *Constit. 6. ad Epiphanium*) stabilindæ veræ Religionis, & sacris illis, quas præscripserunt Apostoli, Regulis observandis, utpote ad Imperii felicitatem multum conducentibus, studiosè consuluit & prospexit, præcipue autem instituendo piorum ministrorum ordini, ex quorum precibus, pro se & Regimine

120 *Lucrum Hominis Præcipuum*

mine suo, Deo oblati, maximas utique Benedictiones sperabat. Quamvis etiam, memoria nostra Rex prudens & paterfamilias non solum agnoscit vim illam naturalem quam in subditorum obedientia habet Religio, (de qua supra diximus) quamque ipse optime exprimit, (mirum inquit, Si qui non Deum reverentia, nec Regem honore prosequantur) Ista Dei umbras & imagines facile contemnent, qui summa observantia non colunt supremam illam & venerandam maiestatem, præ qua sordet & nigrescit omnis Hominum & Angelorum gloria) verum etiam pulchre sciens quantum moraliter conducatur ad Gentis felicitatem in mandatis dat Filiis suis (Imperii Anglicani clavum nunc tenenti) ut Principum ac Finem omnium constituat Deum, ut sinceram Pietatem, atque Præcipuas ipsius veritatis regulas quibus corriguntur animi & mores hominum, auctoritate sua sanciat & confirmet, cum promovere Dei gloriam, sit non tantum Principum gloria sed ratio optima ipsos felices reddendi, protegendique a miseriis & calamitatibus. Quocirca Rex Paternorum Monitorum tam piorum, haud immemor, cum prius in Regno restituebatur, non diffidulavit justam in eos iram, qui profuturæ se partibus ejus maxime favere vitæ ac morum pravitate non solum illis infamarunt, sed quas appropinquantes

vidimus Benedictiones, eas tantum non
repulere, quas tamen potius summa cura,
probitate, vitæque emendatione, recog-
novisse debuerunt. Vulgo dicitur,

— Delirant Reges, plectuntur Achivi.

Est autem e diverso verum, Reges
propter delicta Populi poenas luere,
Sam. 12. 25. Deo, pro Providentia
sua iusta & prudenti, res ita dispo-
nente; non solum quod alii aliorum
peccatis sæpe communicent, sed quod,
omnibus eodem communis communi
rexi conjunctis, damnum singulorum
omnes lædat & affligat. Memini Ma-
chiavellum (quem conscientie scrupu-
losæ aut districtioris fuisse, nemo un-
quam judicavit) in Republica sua con-
suleri de eo, quod ne toti Italiae exitio
esset, valde metuebat, nempe, "Ita ab-
undare iniquitatem, & evilesce-
re Religionem, hominibus a primorum se-
culorum puritate tam longe degene-
rantibus, ut non sine causa Deum im-
pietatis suæ severum Vindicem ex-
spectarent. Unde demonstrat quam
sit necessarium ut conservandæ Reli-
gionis puritati Principes studeant;
quæ quidem Politicæ Regula est omnino
noxia, & Maximarum quas propo-
nit omnium sapientissima: Nam,
preterquam quod Ecclesia semper fuit
piis onerosissima, quo quicunque onerant se

122. Lucrum Hominis Præcipuum:

omnino caduntur, Zech. 12. 3. dum Justitia exaltat Gentem, Prov. 14. 34. Impietas (sicut massa plumbi in medium Ephæ projecta, Zech. 5. 8.) illam deprimat. Novimus Sodomam servari potuisse si fuissent in ea justi decem, in qua dum manebat id genus unus, ipsam perdere noluit Deus. Et nisi quod istiusmodi hominum causa Deus non raro parcat Gentibus, illisque gratiam aliquam singularem exhibeat, nihil esset quod ipsos tales esse dicat, Hebr. 11. 38. quibus indignus sit mundus.

SECT

SECTIO XIV.

Inquiritur de causis propter quas Religio plurimis neglectui est. Causæ remotiores Naturæ humanæ depravatio, Diaboli vis & malitia; causa proximior, quod sensus fidem & Rationem superet; quæ tamen amovetur, demonstrando nos sæpissime in hujus vitæ negotiis sensus errores Ratione corrigere.

QUI hætenus me legerit, & observavit vitam moresque plurimorum, mirabitur fortasse, rebus ita se habentibus, quid causæ fuerit, quod homines commodum suum nec sentiunt magis, nec curent, sed plerumque negligant id quod supra laudavi ut ad utilitatem omnium multum conducat: Et quamvis ea quæ dixi speciem quandam probabilitatis habere videntur, vix tamen erit qui fidem illis firmam adhibeat, cui non aliqua ex parte suspecta sint; quod perinde se habet, ac si quis honestus & probus, commodoque publico studens, quædam ipsi profutura proponat, quibus nemo assentitur, ut velit ea periclitari. Quapropter impietatis illius quæ tam ætatum in mundo imperium obtinet, causas & origines investigabo. Primo autem, novimus quod scriptura nos sæpe docuit, naturam hominis esse adeo deprav-

124 *Lucrum Hominis Pracipuum:*

pravatam Peccato quod dicitur Originale
ut omne figmentum cogitationum cordis su-
duntaxat malum sit, idque omni tempore
Gen. 6. 5. Vaftrum cor ejus super omnia
& arumnosum, Jer. 17. 9. Mens ejus
ita tenebris obscurata, ut alienatus sit ipse
a vita Dei, propter ignorantiam qua est
in ipso, Ephes. 4. 18. Oppletus omni in-
justitia, Rom. 1. 29. carnis cupiditatibus
adversus animam militantibus, 1 Pet. 2.
11. & in membris nostris vigentibus ad
fructum ferendum morti, Rom. 7. 5.
Sapientia carnis est inimica Deo, Rom. 8. 7.
adeo ut homo sapiens sit ad malum, ra-
dis autem ad bonum. Experientia verum
quam mille Argumenta, ut hoc esse ve-
rum firmiter credamus, efficit. Deinde
non raro legimus de Diaboli adversus
humanum genus inimicitia; & quam-
vis multi vim ejus non sentiant, est ta-
men, sicut corporum coelestium (solis
Lunæ ac Stellarum) in hæc inferiora
vis, fortis & efficax, licet, præterquam
ex effectibus, non dignoscatur: hinc
legimus de Spiritu agente in hominibus
contumacibus, Ephes. 2. 2. de captivitate
ab eo factis, ad ipsius libitum, 2 Tim. 2.
26. de erroris efficacia, 2 Thess. 2.
11. quod obambulet ipse ut Leo rugiens
1 Pet. 5. 8. quod christianis luctetur
adversus imperia & potestates, Ephes. 6.
12. & quod Diabolo firmi per fidem ob-
sistere debeant, 1 Pet. 5. 9. Qui videt
misellum istum, quem postea sanavit
Christus

Christus, vim sibi inferentem, & præcipitantem se nunc in ignem, nunc in aquas, facile judicaret, ipsum agi ab aliquo malo dæmone in ea quæ erant naturæ suæ perniciofa : Sic cum videmus homines peccare in animas suas, commodumque præcipuum periculis maximis subjicere, palam est, illos agi natura quadam adversa & inimica, quæ perniciem ipsis struit & molitur.

Jam, ista quæ diximus possunt esse causæ remotiores *Adiuvantes* illius quam, non sine summo animi dolore, tam laudem in Mundo imperium obtinere videmus ; sunt tamen causæ quædam proximiores nobis investigandæ : nam præterquam in arcanis quibusdam *Sympathiis & Antipathiis*) Homo plerumque a Ratione agit, i. e. quod vel re ipsa est, vel sibi videtur rationi congruens ; & sit ratio aliqua *motiva* quæ voluntatis suæ actus eliciat, necesse est. Plurimum valet Dei Gratia in actionibus bonis, operatur autem congruenter naturæ nostræ, movetque nos argumentis & principiis rectæ rationi consentaneis : sic in malis vitæ actionibus immagna est Diaboli vis, argumentis tamen *moralibus* plerumque utitur : tamvis *Juda* *conspirationi*, *Ananiae* *que* mendacio sic interfuerit, ut *hæc in corda* *rum immisisse* dicatur, ex toto tamen utrisque historiæ filo liquet, argumentis quibusdam moralibus ipsum esse

126 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

usum, & in peccatis istis avaritiam vim
proximam maximamque habuisse.

Causa autem præcipua & proximior
Adiuvans, qua hominum animi inficiuntur
est hæc, nempe quod *sensus Fidem &*
Rationem superet; quippe cum actiones
quædam sint, quæ mentis ratiocinationes
præveniunt, quas *actiones hominis* dici-
mus, non *humanas*, quæ a principio ho-
minis essentiali originem & progressi-
onem accipiunt. Cum res objectæ sen-
sum prius attingunt, quam ad Intel-
lectum possint accedere, spiritus turbu-
lenter & immoderate moventur, donec
tandem Intellectus, re cognita, tumul-
tuosos istos spirituum motus componat
& corrigat. Quemadmodum exorta
clamore repentino & abscondito, vel visu
quibusdam nobis ex improvviso objectis
Sensus, ut milites stationarii, classici
primum accipiunt; at vero, cum pri-
mum ad Intellectum, tanquam sate-
litem primarium, res deferatur, non
censeatur quid periculi in se habere
coercetur & reprimatur subitus iste mo-
tus: sic in gravioribus vitæ nostræ ne-
cessitatibus, Sensus, Intellectu non prius con-
sulto, eruptiones & motus multos, se-
incompositos, facit, adeo ut res ipse
objectæ homines vehementer moveant
& afficiant: quin & a sacris scripto-
ribus notatum est, quam ducamur sen-
sibus in hoc fragili vitæ statu, in quo
quidem istiusmodi sumus, ut omnes

& singuli cum Propheta dicere possimus. *Lam. 3. 51. Oculus noster afficit animam nostram.* Atque in hoc fundatur Argumentum illud Apostoli, 1 *Joan. 4. 20. Qui non diligit fratrem quem vidit, Deum, quem non vidit, quomodo potest diligere?* Vinculis longe pluribus ad diligendum Deum quam Fratrem nostrum obligamur, si perpendamus vel, quæ ipsum amabilem reddunt, præstantissimas Naturæ suæ perfectiones, vel innumera ista, quibus nos cumulavit & devinxit, beneficia, eaque multo majora quam quæ Amici nostri omnes aut dedere nobis, aut dare potuerunt. Quæcunque vero fuerit ratio rei, argumentatur Apostolus ad captus nostri tenuitatem, modumque illum quo res ad nos solent accedere, omnino non dubitans, quin ea quæ sensus nostros attingunt ad affectus movendos plus possint, quam quæ Fidei soli objiciuntur. Ex quo fit, ut, licet audiamus de Majestatis infinitæ Deo, qui nos & finita omnia creavit & sustentat, qui opera nostra videt omnia, nos ad rationem de illis reddendam aliquando vocaturus, quamvis audiamus etiam de gloria *pondere mire supra modum aeterno, 2 Cor. 4. 17.* quod constituitur ex iis quæ *oculus non vidit, nec audiuit auris, nec in mentem hominis venerunt, 1 Cor. 2. 9.* hæc tamen, quoniam procul sunt a conspectu nostro, nos minime moveant;

128 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

mundana autem & terrena, quod, sensibus nostris viciniora, iisque proxime objecta, gustui arrideant, delectent odoratum, aures blanditiis permulceant, & splendore nitido perstringant oculos, vim in nos longe maiorem habeant.

At vero, si rem penitus excutiamus, pro comperto habebimus, hæc non sufficere ad refellendas illas quas proposuimus maximi momenti considerationes, nec ad excusandos eos qui hujus vitæ voluptatibus sic inhærent, ut illa præstantiora, quæ ut pietatis præmium proponuntur, plane negligant. Viriliter modo agamus, & communia ista Rationis principia quæ exercemus in aliis vitæ nostræ negotiis, hic etiam exerceamus; & quamvis nequeamus fortassis hoc modo sensus clamoribus silentii frænum imponere, poterimus tamen refutare illos, & aspernari. Annon sæpe videmus homines sensus errores ratione corrigere? Annon videmus eos *phlegmæ*, sanguinis sui minutionem pati, ut occurrant morbi venturi incommodis? Quem tamen morbum plerumque non ex medici demonstrationibus manifestis, sed ejusdem conjecturis probabilibus, aut ex sua, ne quid gravius dicam, Ratione, venturum credunt & suspicantur. Annon ad corpus conservandum, vitamque miseram in dies aut annos aliquot prolatandam, membri detruncationem

sive, De Religione Tractatus. 129

patiuntur? Annon ad sanitatem amissam recuperandam, & reficiendas quæ defecerunt vires, potiones bibunt amarissimas? Annon Terræ mandant semina, quod sperent se aliquando eorum fructus percepturos? Annon ideo bona sua trans maria mittit mercator, quod itidem speret, se illorum loco accepturum alia, ex quibus sibi quæstus laud exiguus oriri possit? Quid autem hæc omnia ad impietatem & mundanas cupiditates abnegandas, ad nosmetipsos voluptatibus peccati, voluptatis Cælestis gratia, prohibendos? Imo, nonne sæpe videmus homines filios suos Architecti cuidam in annos multos potius tradere, ut artem aliquam ediscant, quam adoleverint, se, non sine existimatione bona, sustentent & tueantur; quam sinere ipsos, dum juniores sunt, vitam voluptuariam & otiosam agere, ut dedere se ludis puerilibus & vanis, quibus inedix and contemptui subjicebantur? Et sane Pater crudelis & inustus merito habetur, qui non malit filium suum prudente ista severitate diligere, quam stolidam indulgentiam deperavare & perdere. Sed quam longe inter se distant, & diversi sunt isti casus? Hæc quæ dixi omnia quam non expriment absurdam eorum stultitiam, qui laudis præsentibus frui, quam studium suum ad futuræ felicitatis comparationem adhibere malunt. Puer hero datur,

130 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

rur, &, antequam compleantur ann
 servitutis suæ, fato cedit; tum vero pe
 reunt *oleum & opera*; aut, postquam pe
 septem annos duram serviit servitutem
 ad pileum vocatus annos septem altero
 non vivit. Qui autem astringit se a
 Christi servitutem, quamvis, ut præ
 judicatur a multis, durissimam, quæ
 maturius moritur, eo citius finitur ser
 vitus ejus; & quantumvis mature mo
 riatur, libertatem suam non amittit, se
 ascribitur in numerum Civium Cælo
 rum, in quos simul ac admissus est, im
 mortalitate donatur, & æternos labo
 rum suorum fructus percipit. Annon
 Prædii proventum annuum pro *Fen*
 (quod vocant) ejusdem *Simplici* vici
 numeramus? Pari ratione, si pro certo
 haberemus nos esse viginti annos pec
 cati voluptatibus fruituros, iisque
 qualibus Cælorum gaudiis, ipsas tamen
 relinqueremus voluptatum illarum gra
 tia quibus *nos ipsi* fruituri sumus in æ
 ternum, nec tantum in definita qua
 dam secula, quod solum de Possessio
 nibus terrenis sperare possumus, neque
 id pro *nobis ipsis*, sed *posteris nostris*, pro
 iis qui nobis successuri sunt. Præterea
 videmus *frustra pandi rete ante oculos om*
nis alitis, Prov. i. 17. Si illud con
 spexerint, non advolabunt pastum, nec
 hamo detecto, escam captabunt: Ho
 mines autem stupidi Gehennæ pericu
 lum adibunt, quamvis moneantur eam
 esse

sive, De Religione Tractatus. 131

esse certum stipendium peccati, cujus
præsentibus fruuntur gaudiis, etiamsi
pro certo habeant, quantum quis habere
potest de re oculis non percepta, se
propter hoc amissuros vitam, animasque
suas pœnas apud Inferos gravissimas in
æternum esse luituras. Rarum quidem
est & insolens, atque ideo minime ex-
pectandum, ut hic se nobis patefaciat
Deus, aut nos, sicut *Paulum* olim, in
tertium usque Cœlum rapiat, quo nobis
ostendat gloriam ejus; vult ille ut ex-
erceamus hic fidem nostram, ut creda-
mus verbo suo, quod nobis ita ratum
fecit, ut possimus illi non minus certe
tuto confidere, quam si testimonia
amplissima & apertissima haberemus.
Agricola Terræ mandat semina sine
clamni metu aut suspitione, cum ipsi
semper eadem cum fructu recipiendi ex-
perimenta multa confirmaverint; verum
experimenta mille ad penitus persua-
dendum minus valebunt quam Testi-
monium Divinum factis Pactionibus,
interpositis Juramentis, impressis Si-
gillis (usitatis apud homines rem con-
firmandi rationibus) sancitum & robo-
ratum: adeo ut Fides Divina, in verbo
Dei fundata, sit illud quo subsistunt quæ
sperantur, *Hebr. 11. 1.* quod ea, licet
futura, quasi reipsa subsistere facit; de-
monstrat etiam quæ non cernuntur, illa
nobis, quamvis sensibus non occurrant,
confirmans & persuadens tam certissime,
quam

132 *Lucrum Hominiæ Præcipuum:*

quam problema quodvis Demonstratio Philosophica confirmare potest. Et quamvis ab Apostolo concedatur, sensum ad effectus movendos plurimum posse, Fides tamen idoneum est credentibus amoris & gaudii fundamentum. *Jesum Christum, etiamsi non vident, diligunt, exultantes gaudio ineffabili & glorioso, 1 Pet. 1. 8. Cæcutimus nos, & nihil procul cernimus, 2 Pet. 1. 9. fide autem, ut Dioptra, res quæ procul sunt quasi sint juxta nobis repræsentat, quæ possimus de illis tanquam præsentibus judicare. Ne sinamus igitur Senses nostros in Fidem & Rationem inique dominari; illæ vero opus integrum habentes nec sint filii hujus seculi in suo genere prædentiores filiis lucis; res mundanas quam Cælestes nequaquam magis sapiamus Eligimus (plerumque) non pulcherrimas sed utilissimas, & maxime diuturnas; non dulcissimas, sed saluberrimas, & quæ sunt alimenti multi & boni: nec viam nimis dissimam amænissimamve, sed ad constitutum locum ducentem, insistere solemus. Pari modo, de rebus omnibus non prout sensibus nostris apparent, sed pro eo ac merentur, & intellectui commendant, sentiamus & pronunciemus; nec amplectamur illas quod studiis & votis nostris præsentibus ardeant, sed quod conducant ad bonum nostrum futurum & diuturnum; omnia non Tempore, sed Eternitate metientes.*

SECT.

SECTIO XV.

Inconsiderantia est alia, & præcipua, 'Abiās causa; cui optime occurritur serio cogitando quanti momenti sint res spirituales; frequenter legendo & audiendo verbum Dei; communione Christiana, & faciendis colloquiis de rebus ad Religionem spectantibus, nec non admonitione mutua. Quantam vim habeant consuetudo & habitus mali. Stultitiæ est Resipiscentiam deferre quotidie & procrastinare.

CAUSA alia & præcipua 'Abiās, tam latum in Mundo imperium obtinentis, est *Inconsiderantia*: res maximi momenti nos non ultra movent, quam de illis cogitamus. Hoc notarunt *Platonistæ*, qui statuerunt scientiam esse memoriam recordationem, sive actualem eorum quæ quis novit Considerationem, minime ducentes id esse scientiam, quod in habitu mortuum jacet, nec Animam omnino afficit. Quin & Scripturæ sacræ considerationem hanc, sive recordationem

134 *Lucrum Hominis Precipuum :*

tionem, plurimi faciunt, tanquam ad salutem humanam plane necessariam: observandum occurrit *Isai. 1. 3.* *Epi- monen* quandam esse, qua peccatum *Israelis* huic potissimum causæ attribuit Propheta, quod non animadverterint. Sic *1 Reg. 8. 47.* notare est, afflictionem homines ad cogitationes serias impellere, ex his autem oriri resipiscentiam, rationem veniæ a Deo impetrandæ efficacissimam; experientia etiam edocti sumus, homines, cum per valetudinis infirmitatem ad res accurate trutinandas ducuntur, facile induci ut promittant & statuunt se pia & honesta facturos; postea vero, cum eorum Mentes huius Mundi voluptatibus ab illis ultra cogitandis avocantur, ipsos in priore viti- orum cœno volutari: imo, non raro videmus quosdam esse animi tam facili- lis & ingenui, ut amicorum castiga- tionibus morem gerant, nec non cul- pent se, & vias suas, quoties illarum admoniti fuerint; plane, quasi hoc solo indigerent, ut refricaretur sibi memoria de iis quæ in eordibus suis quasi mor- tua & sepulta jacent, & a somno exci- tetur ipsorum conscientia. Comperi- mus autem *Ezek. 18. 14.* *Considerationi* maxime deberi, quod ab impietate sua quam operatus est, impius se avertat.

Jam ante demonstravi, Diabolum esse impietatis illius quæ tantum non Mun- dum opprimit, causam remotiorem; verum,

verum, ad homines a Deo abducendos, ratione hac, ut efficacissima, plerumque utitur; sc. mentes eorum avocat ab illis cogitandis quæ affectus ipsorum & actus corrigerent, ut videre est in *Parabola seminantis*, Luc. 8. 12. *Homines verbum audiunt; deinde venit diabolus, & tollit sermonem e corde eorum, ne, postquam crediderint, serventur.* Primo, experientia edocti sumus, homines iis quæ audiunt serio affici, dum aperte & perspicue objiciuntur mentibus suis, & conscientiis serio inculcantur: deinde vero observamus, cogitationes eorum ab iisdem penitus avocari, ipsosque (sicut aquam calefactam) gradatim redire ad statum priorem. Cujus rei causam hic ipsum Christum explicantem videmus; Diabolus est qui hoc malum efficit: ubi pro concessio sumitur, illi esse hoc efficiendi vim & potentiam, quamvis efficiendi modum & rationem omnino non sentiamus, nisi forte nobis res alias objiciendo hoc efficiat. Hic etiam deprehendimus quem hujus efficiendi finem sibi proposuit, nimirum, ut hominum *fidei*, ac deinceps *saluti*, obstat & officiat; quem quidem perniciosum malitiæ suæ effectum, non sine nostro magno malo, experimur. Serio autem cogitare quanti momenti sint ista, remedium esset *Inconsiderantia* hujus præstantissimum. *Israelitis præscribit Mosès eandem hanc*

136 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

rationem corda sua applicandi ad ea quæ contra ipsos testificatus est, *Deut. 32. 47. Non est (inquit) res inanior quam ut suscipiatis illam; sed est vita vestra, & hac re dies vestros prolongabitis.* Est Prudentiæ regula, quæ ubique obtinet, ut quæ sunt maximi momenti, ea curemus quam possumus diligentissime, nec præcipua vitæ nostræ negotia negligamus. Agricola rerum multarum, quæ ponderis aut pretii nullius sunt, memoriam abjicit; nunquam vero terræ arandæ, aut frugum serendarum obliviscitur. Si quis adiret Forum aut Nundinas, emeretque liberis ineptias & crepundia, oblivisceretur autem panem ipsis emendum, næ, ille mentis minime compos merito haberetur. Perduellionis reus impetrandæ sibi veniæ non obliviscetur; nec ille vel Testium, cum chartis sive Instrumentis, producendorum, vel Responsi in Alterum ex quatuor Anni Temporibus in promptu habendi, cui necesse est de Possessionibus suis omnibus in ambiguum litem descendere. Hic res nostra agitur; jam damnamur capitis, *Joan. 3. 18.* in nos valet Lex, nec scimus quam mox dueamur ad mortem. Si quis sentiret periculum in quo versatur dum, non regenitus, vitam agit flagitiosam, quod in foveæ margine constitutus in eam incidendi discrimen perpetuum subeat, hoc certe, antequam impetrandæ veniæ spes aliqua affulserit, ne-

nequaquam sineret ipsum extra metum
esse, vel in aurium alterutram dormire :
Aut, si serio cogitaret infinitam illam,
quam semper secum affert vera *Pietas*,
utilitatem, id. efficeret ut animum su-
um nunquam non ad eam applicet.
Sanctitas ipsius divitis non permittit ei ut
dormiat, Eccl. 5. 12. quod fit propter
curam ejus, & mordacem de conservan-
dis opibus sollicitudinem : Nos autem
hoc in casu multo magis metuere de-
bemus, *ne quando derelicta promissione,*
& potentia, introcundi in eam requiem,
videatur aliquis ex nobis illa fuisse per
arditatem exclusus. Hebr. 4. 1.

Instituta Evangelica, verbi lectio-
nem, communionem Sanctorum, ut
alia mali hujus remedia. præscripsit
Deus. Exhortatio quotidiana & mu-
tua laudatur ac præcipitur, Hebr. 3. 13.
Iniquam ratio efficiendi *ne indurentur*
corda nostra per seductionem peccati, cui
quo magis indulgemus, eo magis ac-
rescit, & vim in nos majorem obtinet.
Conscientiam aut doctrinam hominum
Dei verbum ipsis minus utile non red-
ditur; quocirca stultum est ac vanum
eos illud ideo negligere, quod se re-
tam cognitione Doctores suos adæquare
profiteantur. Quamvis sancti illi ad
quos scripsit *Petrus*, instituerentur &
confirmarentur in veritate, 2 Pet. 1. 12.
stultum tamen duxit iis ista scribere, *ut*
et commonefaciat, & per submonitionem ex-
per-

138 *Lucrum Hominis Precipuum*

pergefariat sinceram ipſorum mentem, c. 3. cum verba ſapientum ſimilia ſint non tantum clavis ad inſigendum, ut ſtabiliani Chriſtiani, ſed etiam aculeis, ad ſtimulandum, Eccl. 12. 11. ne de rebus ſuorum parum ſoliciti in otio conſideant; Miniſtrorumque magis eſt conſcientiam expergefacerere, & excitare affectus, quam Judicium inſtituere & informare. pauci ſunt qui vivunt ubi auditur verbum Evangelii, quin id norint, quod, ſi non obſervetur, vitam eorum in partem longe meliorem mutaret: quin etiam in via Chriſtiana magno uſui fore arbitror, qui habent, aliquos ſumma ſibi neceſſitudine conjunctos (eoſque fidos & preſtantes) aut amicos ipſis non minus caros quam Animas ſuas, (ſi cum illis vivant & habitent, & utriſque ſit opportunitas qua cognoscunt alii aliorum vendi rationem) ſe ſibi invicem ſe obligarent, quoties alii in aliorum vita aut moribus quid profeſſioni ſuæ diſtanteum obſervaverint, ad arripiendam anſam primam ſe mutuo ejuſdem clauſula leniter, ut chriſtianos decet, admonerent, quod hoc inconſulte ac temere diſſeruerint, illud fecerint indecore, in alio modo tem modum exceſſerint. Non me deteret, hoc eſſe zeli & charitatis officium, quod ſibi mutuo debent omnes Chriſtiani; hujus autem præſtandi opportunitatem maxime idoneam habere qui cum aliis familiaritate quotidiana

& intima conjunguntur, atque ita possunt totum eorum vitæ progressum cumiose observare. Id autem de quo jam diximus communicationem illam christianam & piam, quam postulat Evangelium, multo magis necessariam reddit. Atque hac de causa Deus a *Judais* non solum illam exegit, verum etiam ipsis mandatis dedit ut *Phylæsteriis* uterentur, & *inscriberent Portis & Postibus*, quæ fuerunt maximi momenti, Legis Perpetuos, *Deu. 6. 9.* ut res iis tam utiles nunquam non sonum suum in eorum aures confunderent, & oculis objicerentur.

Possent etiam alias Impietatis & *Abusus*, quibus polluantur hominum Animi, causas, cum earundem remediis, proponere: quemadmodum humanæ Naturæ depravatio hominem ad malum magnam vim impellit, ita Regeneratio Naturam mutat & corrigit, nosque ad vitæ sanctimoniam inducit. Sunt autem Actus morales multi, ad præsentem humani generis utilitatem conducentes, (idque statim tum personali tum relativo) ad quos exercendos Regeneratio non est omnino-necessaria; de qua re cum supra dixerim *Seç. 7.* de illa hoc in loco plura non dicam.

De habituum malorum prævæque consuetudinis magna vi, atque inde generatis adversus Pietatem præjudiciis, nec non de commodis quibus revera Christianus (solatia spiritualia, & officiorum

140 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

ciorum, quæ Religio præcipit, dulcedinem expertus) fruitur præ eo qui est in propatulo tantum Christianus, nec, nisi ut onus grave sibi impositum, officium Religionis exequitur, quædam etiam supra dixi, nihil jam ultra dicturus. Fateor equidem, me mihi persuasum habere, quod Resipiscentiam deferre & procrastinare multos in satanæ laqueis detineat; sed Tractatus hujus pars prior istam hominum stultitiam impugnat, facitque ut ipsi nihil excusationis habeant, quia (præterquam quod extrema dementiæ sit id deferre, cujus præstandum an aliam unquam habituri simus opportunitatem, plane nescimus, & rem maximi momenti, qualis est Æterna salus nostra, incertam relinquere) commodum ista quibus etiam in hac vita fruuntur qui Præcepta Evangelica observant, ut quam possumus citissime ad ea observanda nos applicemus, serio postulant nec non extremæ stultitiæ damnant resipiscentiæ nostræ tarditatem: quin & omnes qui ad saniores mentem (in senectute præsertim) rediere, vix poterunt quin, cum *Augustino*, conquererentur, se sero nimis Deum nosse, gravissimis animi doloribus afflicti, quod peccati voluptates gaudio & pace qua nascuntur ex credendo, longe maturius non mutaverint.

SECT.

SECTIO XVI.

Adversariorum argumenta ducta
ex eo quod dissentiat de rebus
ad Religionem pertinentibus,
diluuntur. Si pro certo non ha-
beremus, Religionem Christia-
nam esse veram, Sapientia ta-
men nostra foret Regulas ejus
ac Præcepta observare. Rati-
ones quibus confirmatur ^{nobis} non-
nullis Religionis Christianæ ve-
ritas, sunt magis perspicuæ
quam illæ quas alii postulant,
imo, quam sunt ullæ quæ ad
probandam cujusvis alius Reli-
gionis veritatem afferri solent.
Refelluntur adversariorum ar-
gumenta ex eo ducta quod in
scripturis sacris multa occur-
rant quæ nequaquam probabilia,
verum sibi repugnantia viden-
tur. Quamvis de rebus qui-
busdam Christianorum alii ab
aliis

142 *Lucrum Hominis Pracipuum:*

*aliis dissentiant, de illis tamen
quæ faciunt ad vitam recte in
stituendam inter omnes bene
conuenit.*

SUNT adhuc alii qui (quemvis colo
rem tegendis peccatis suis adhibere
volentes) ex nobis quærent, qua ratione
cum de illa tantopere dissentiat, Religio
vera investigari possit. Cum, inquit, de
Religionis negotiis inter homines con
venire plane constiterit, de rei summa
deliberabimus. Istiusmodi autem ho
muncionibus sic respondeo, Si de Re
ligione Christiana quærat, an ex om
nibus quas profitetur humanum genus
illa sola vera sit, Primo, existimatione
bonam, quam in Mundo sibi con
paravit, & honorem quò dignata est
locis omnibus ad quæ pervenit con
nitio ejus, a quovis sapiente me
posse vindicare maxime seriam eorum
quæ ad illam probandam afferunt
considerationem: in quibus quidem
hic enumerandis non immorabor; de
eam autem (idque valde fidenter) quæ
quicunque serio & attente perlegit
quæ per tot secula scripta sunt ad pro
bandam ejus veritatem, is videbit
perspiciet tantam (saltem) de veritate
ejus probabilitatem, eamque in pro
ceptis æquitatem & justitiam, ut e
trem

tamen remæ dementiæ illos damnaverit qui
 Te in alint subire periculum amittendi,
 ben quod proposuit, præmii; aut susti-
 endi supplicii quod sui contemptori-
 us graviter minata est, quam ad nor-
 tam *Legis tam sanctæ, justæ ac bonæ* fe,
 tam & mores, confirmare. Fac posse
 am non esse veram; quid tamen damni
 omnes inde acciperent? exciderent
 eidem præmio futuro, sed præsentis
 etatis commodo fruerentur; nam (ut
 ete dicit *Chrysostomus*) *Δυσκολότερον*
μαχίας, sc. *τῆς ἀρετῆς*, i. e. *Difficilior est*
peccati, quam virtutis. Nec possum
 c non subnectere quæ in *Matth. 11.*
 dixit vir quidem doctus & erudi-
 us; "*Præcepta Christi talia sunt, ut si*
par ponatur consuetudo unius hominis ad
recte vivendum, alterius ad flagitia, non
dubie multo dulcior sit futura vita quæ
secundum virtutem est; gravissima enim
tributa pendunt qui ambitioni, qui aua-
ritie, qui libidini serviunt. Adeo ut
 nemadmodum ii qui Naturæ arcana
 rutantur ad inveniendam *Artem me-*
llum quodlibet in Aurum mutandi, quam-
 s excidant sine, in multa tamen nova
 inaudita incidunt, quæ voluptati &
 sui esse possunt; ita, qui in Evangelio
 salutem æternam quærunt, concedamus
 cet posse ipsos illa excidere, ex præ-
 ceptis tamen, quæ ibi dantur, obser-
 andis tam sinceram perciperent utili-
 tatem

144 *Lucrum Hominis Præcipuum*

tatem, ut non luderent operam, sed
 æquam ejus mercedem acciperent.
 Quod si vera sint quæ tradidit Eva-
 gelium, quam infelix erit & calam-
 rosus eorum status qui illud neglexit
 comperientur! quam horrendum, ipsi
incidere in manus Dei vivi!

Vos autem, qui ideo tardiores estis
 ad fidem Veritati Evangelicæ adhiben-
 dam, ut peccati voluptatibus sine cura
 & sollicitudine potiamini, conscien-
 tiæque mordacis & molestæ clamoribus
 effugiatis, *accingite lumbos vestros*, ut
 viros decet, & mihi, (obsecro) dicite
 an ea quæ vobis suppetunt in Religione
Christianæ veritatem argumenta proba-
 bilitate tantum superent illa quæ
 ipsam probandam afferuntur, quantum
 gloria, quam Pietatis mercedem pro-
 posuit, superat peccati voluptates (Quod
 licet peccatum non minus quam voracitas
 arbitramini jucundum) aut quantum
 superant cruciatus isti, quos ut peccati
 stipendium minata est, extremam, quam
 quis ob præstandam Evangelio obedi-
 tiam ferre potest, severitatem? Immo
 congruenter modo homines agant, &
 quod in aliis vitæ suæ negotiis, id etiam
 in rebus ad Religionem spectantibus
 concedant, & pro comperto habebimus
 quod, quemadmodum Christiani Ethni-
 cis olim objiciebant, eos multis quæ in
 Philosophia, aliisque literis humaniori-

bus

bus traduntur fidem habere, adductos
argumentis minus certis & evidentibus
quam quæ ad probandam Doctrinam
Christianam afferuntur; ita multi de
causis minus probabilibus pericula
longe majora subeant, quam quis cogi-
taret eos subituros si confirmassent se ad
normam Evangelii ob rationes ad illud
confirmandum propositas. Et, si in
rebus aliis homines æque caverent, me-
uerent, & suspicarentur, quam isti
ceptici in Religionis negotiis, edendum
illis non esset, ne, per quorundam in-
curiam aut malitiam, cibi veneno in-
cerentur, non in domos ingrediendum,
ne ingressos ædium ruina opprimeret;
ne obtemperandum Principum suorum
præceptis, nisi sibi datis ab illis præ-
sentibus, idque verbis apertissimis, quia
potest ut eorum diplomata Plani-
tudinem fingant ac simulent; imo, ma-
xime perspicuum est, a rebus tot & ta-
lis ipsis esse abstinendum, ut inepti
adderentur mortalium omnium con-
suetudini, & societatem humanam pe-
ritus everterent.

Sed aliquantulum progrediamur: se-
cundo & extra jocum ex hominibus scire
incipio, quibus potissimum testimoniis
ibi persuasum velint de Christianæ Re-
ligionis veritate; & fortassis illa quæ
ibi habent esse ad persuadendum effi-
caciora comperient. Si qui putent, vo-
cem

146 *Lucrum Hominis Præcipuum:*

cem de Coelo satis sibi facturam, respondēo, ipsos jam habere *firmissimum illum sermonem propheticum*, 2 Pet. 1. 19. Sed arbitrantur fortasse, si quis ex intimis suis a mundo illo altero veniret diceretque quid rerum ibi geritur, pronam ei fidem daturus: qui autem Scripturis non credit, *ne si quidem quæpiam ex mortuis resurgat, persuadebitur* Luc. 16. 31. Nec peto ut concedatur mihi id de quo disceptatio est, cum ista ex scripturis loca citem, non enim hoc facio nuda illarum autoritate fretus, sed ea fidenter affirmo ut *Theophrastus* nata, quæ Ratione demonstrari possunt quippe cum certo sciam, plura posse istiusmodi testimonium quam in quæ Scripturis afferuntur, obijci. Nam dicite mihi, (obsecro) si vox ejusmodi de Coelo descenderet, an magis iniquum esset suspicari ne illuderetur sensibus nostris, aut vox illa in aere ab aliquo malo genio formaretur, quam doli perfidiæ suspitione Prophetas perstringere? Prophetas, qui ad confirmandam suam a Deo missionem tot miracula ediderunt; Prophetas, qui tam disce prædixerunt res multas post multa cula eventuras, & ex causis suis quaquam prævidendas; Prophetas, qui viri sancti fuerunt, & quos decipi voluisse, non minus absurde quam inique quis judicaret, cum ea que didicerunt

diderunt ejusmodi fuerint, ut subjece-
rint ipsos periculis & calamitatibus,
commodi secularis nihil allatura. Aut
si *Moses*, aut ex Prophetis aut Apostolis
quispiam a mortuis resurgeret, diceret-
que nobis se quidem illo mundi seculo
in terris vixisse, Doctrinam illam præ-
dicasse, illa edidisse miracula; imo, &
post mortem comperisse ea quæ præ-
dixit & prædicavit esse vera; vidisse
etiam illos qui verbo ejus ausculta-
runt, in Cœlis triumphantes, eos autem qui
contempserunt illud, in Gehenna cru-
ciatibus affligi, annon æquè suspicarem-
ur, Spiritum quendam, nos illudere
volentem, sub illius specie apparere,
quam *Judeos*, Religionis *Christianæ* hostes
infestissimos, excogitasse, composuisse,
& per totum terrarum orbem divul-
gasse istiusmodi Scriptum quod, sicut
Testamentum Vetus, a *Judeis* ad hunc
usque diem agnitum & comprobatum,
Religionem Christianam confirmaret? Aut
veteres illos Scriptores, memoriæ tra-
dendo eadem ista quæ in Scripturis Sa-
cris legimus, ad fallendum Mundum
conspirasse? aut Scripturas ipsas tam
paulo post Apostolorum ætatem in tot
linguas conversas, & per totum terra-
rum orbem disseminatas fuisse, nec
fuisse ullos promulgatoribus tam in-
fidos, & tam fidos Mundo, ut hoc, si fig-
mentum fuisset, detegerent? au-
denique

148 *Lucrum Hominis Præcipuum :*

nique hæc esse in *Annalibus Populi Romani*, & *Decretis Senatus*, ad quæ appellere ausus est *Tertullianus*, si omnino nihil istiusmodi fuisset? Unum hoc scire aveo; si quis, ut e mortuis, ad nos veniret sub specie *Alexandri*, *Cæsaris*, *Gulielmi* cognomento *Victoris*, *Wickliffi*, *Lutheri*, *Calvini*, & valde serio, vultuque in severitatem composito, diceret, se cum sociis eos esse qui illo Mundi seculo vixerunt, qui gesserunt res illas, doctrinam illam prædicarunt, an tali potius Testimonio quam Historiis de ipsis una voce consentientibus, aut Libris, quos ab iis compositos fuisse, nemo non fatetur, fidem haberemus?

Si quis dicat, *Turcis* & *Ethnicis* tam firmiter persuasum esse de veritate Religionis in qua fuerunt instituti, quam sit nobis de Religionis nostræ veritate, respondeo, illis non esse parem, quæ sibi sic persuadeatur, rationem. Quod *Ethnicos* spectat, quid fiebat de *Diis* eorum & *Oraculis* cum nasceretur *Pater Hebraus*, & *Evangelium* in Mundo divulgari cœperit? Conferamus miracula quibus confirmatæ sunt Religiones aliæ, cum illis quibus confirmatum est *Evangelium*, & videamus an tot numero sint, tam ex confesso superantia Naturæ ac Artis vim & potentiam, aut tam palam in conspectu omnium edita, quam ea qui-

frve, De Religione Tractatus. 149

quibus confirmata est Religio Christiana. Quid in causa est quod de rebus ad Religionem spectantibus inquisitionem aut disceptationem non admittant Turcae, sedem autem exigant implicitam? Veritas non querit angulos, error lucem fugit. Excutiamus Leges Turcarum & Ethnicorum, an sint in illis ea Puritas, Equitas, Prudentia, & convenientia cum recta ratione & Naturæ lumine, quæ in Scripturis reperiuntur. Inquiramus etiam de modis & rationibus quibus illæ propagatæ sunt, an ulterius se extenderint quam iis per gladios via aperiebatur; an Arma militiæ suæ spiritualia sint, an carnalia: Cum per Spiritus vim & testimonium Judæorum simulatam auctoritatem, Græcorum sapientiam & doctrinam, Romanorum vim & potentiam superaverit Evangelium, & a Piscatoribus victi sint Doctores, Philosophi, Judices, Duces, Exercitus.

Si quis opponat, multa in scripturis tradita non esse probabilia; respondeo, quædam esse, quæ vel Experimentis, vel Demonstratione Mathematica nobis certa & explorata redduntur, quæ tamen aliis videntur tam non probabilia, quam novis quævis eorum quæ in scripturis tractantur; & non concedemus, Deum esse nobis tanto sapientiores, quanto nos illis sapientiores sumus? Fac etiam ipsum æque posse nobis distincte ac perspicue explicare rationem eorum quæ

150 *Lucrum Homini Precipuum*

nunc impossibilia videntur, quam possimus nos aliis ea expedire & enodare quibus inpraesens fidem habere nequeunt. Et, si quae in scripturis videntur sibi repugnare, ad illarum auctoritatem imminuendam afferantur, dico, ea esse potius sinceræ eorum integritatis a quibus scriptæ sunt, argumentum; & quod tam securi reliquerint res quasdam quod aspectu primo videntur cum scripturis aliis non convenire, omnino indicant ipsos fallendo mundo nequaquam adduxisse; quippe alias, ad reddendum testimonium suum magis accuratum de verborum concordia conspirassent. At vero, si rem penitus excutiamus, & cogitemus varias loci, temporis, personarum, scopi, causæ circumstantias, diversos ac dissimiles eodem vocabulo & phrasi eadem utendi modos, libertatem quam in scriptis suis assumunt sibi Authores omnes, locos & homines multos eodem nomine appellatos, & multa vicissim nomina eidem loco & homini imposita, nec non, post hæc omnia, concisam Historiæ sacræ brevitatē, huic loco addentes quod alteri deest, & in scripturis citandis ad sensum potius, & summam rerum, quam Phrases & vocabula respicientes, pro comperto habebimus, locis istis, qui sibi maxime repugnare videntur, inter se bene convenire: & quamvis locos om-

nes

sive, De Religione Tractatus. 151

nes ad concordiam revocare nequeamus, si tamen cogitemus, nos, præcepta ista observando, tot verborum pugnæ, ut videbantur, & discordias sedasse, hinc colligere poterimus, inscitie nostræ deberi quod reliquas sedare nequeamus, nec non esse quid aliud quod nescimus, cujus notitiam si fuerimus assecuti, loca cætera, quæ jam putamus non posse ad concordiam revocari, nullo fere negotio ad concordiam revocaremus. Et nemo non observare potest, in omni scientia; ejusdem rudibus & imperitis, multa videri difficilia, & sibi repugnantia, quæ statim evanescunt, cum primum scientiam illam quis calleat, & plane intelligat. Quod si hæc adversariorum argumentatio instituat in diversas sententias sive opiniones Christianorum Evangelium una profitentium, hoc obiter notabo, scilicet, opinionibus diversis ibi maxime abundare, ubi homines (quanti momenti sint res fidei, serio cogitantes) summa cura & industria adnituntur ut ipsi possint mysteria Evangelica intelligere, & videre propriis oculis; quippe cum metuant ne in rebus tanti ponderis deciperentur, si aliarum de illis testimonio considerent; & nolint etiam, propter evitandum veritatis investigandæ laborem. Animarum suarum & Cœli jacturam facere: & in Gentibus illis in quibus aliquando ver-

satus

152 *Lucrum Hominis Precipuum:*

satus sum, dissensiones maximas semper observavi inter Religionis studiosissimos, eosque qui animis suis maxime metuebant; maximam autem opinionum concordiam inter eos qui in inhærendis per *fidem implicitam* aliorum vestigiis acquiescebant, de veritate investiganda nequam solliciti; qui etiam res ad Religionem spectantes ita susque deque habuerunt, ut ipsis inter se facile convenerit, quemadmodum a Philosophis notatum est, frigus *Heterogenea* congregare, & facere ut una & quiete consistent, cum calor segreget & sejungat. Adeo non vix me contineam quin cum *Luthero* dicam, *Me minus credere ibi auditum fuisse Evangelium, ubi errores ac dissidia non video.*

Est etiam notatu dignum, & demonstrat Christianos omnes una mente & voce consentire de vitæ piæ necessitate & præstantia, quod extra paucos quosdam, qui (pravorum affectuum mancipia) principia quædam solutiora tradiderunt, quibus parcant & faveant vitiis suis, sibi que similes post se trahant, omnes omnium factionum homines alios ad bene & accurate vivendum hortari instituerint, & præ se tulerint saltem speciem quandam sanctitatis ut rationem maxime idoneam illiciendi alios ad fidem doctrinæ suæ adhibendam.

Sed ut ad rem propius accedamus; ut homines ad tempus, si velint, tardiores ad fidem iis adhibendam quæ in controversiam venire solent, & de quibus argumentis utrinque probabilibus disputatur; adversariorum tamen argumentatio non valebit in ea de quibus inter omnes convenit, cujusmodi sunt præcepta Evangelii pleraque omnia. Haec regula de qua supra memini, & quam præscripsit Salvator noster, *Matth.* 12. non solum a *Christianis* sed ab *Ethnicis* comprobatur. *Alexander* verus illam tanti putavit, ut Palatii parietibus inscriptam voluerit. Ita multis aliis quæ vera & magni momenti sunt, atque adeo idoneum cui substruatur vitæ Sanctitas accuratissima, fundamentum, nulli non consentiunt; cujusmodi sunt *Scientia Dei infinita*, & *divinum judicium*, in quo de omnibus factis suis sententia feretur: adeo Latrones, iique qui scelerum & flagitiorum foedere sociantur, nec non scelum probris afficiunt, a se condemnantur, & pro Deo contra se ipsos testimonium dicant; quippe cum se multo obstringant ad fidem & silentium sanctissimis juramentorum vinculis, iurantes per nomen illius Dei cujus præcepta palam & perverse violant, atque fateantur ipsum factorum subrum autem & spectatorem, eumque qui aucto-

tho-

154 *Lucrum Hominis Principium*

thoricitatem suam per iuramenta ista violata contemnentibus poenas gravissimas infligetur sit. Inter multos quidem non conveniunt de ratione ordinandi notiones suas, & in istiusmodi *Systema* disponendi, ut partibus omnibus interconveniat, & sit in toto concordia.

Inter quosdam non constat de *Decretorum Divinorum Natura & Ordine*: Omnes tamen credunt, quod decretum nullum peccantem excuset, nec possint ulli ex electione sua quid commodi sperare, quorum sanctificatio illam sibi non demonstrat. Dissentitur etiam de *causa peccati*; omnes tamen sentiunt, quod quemadmodum *Fructus Species* suas partemque nec *stirpi* nec *radici* debet, nec *virgulto* de quo proxime nascitur, actionum (ut ita dicam) *Specificatio* procedat non ex causis remotioribus, quae in illas vim aliquam habere possint, sed ex voluntate ejus qui causa est illarum proxima; & quod nihil sit in *Decretis Dei*, aut *Satanæ* temptationibus, quod peccatorem culpa liberet, aut improbitatis absolvat. De hoc quoque discutitur, scilicet, *quam late se extendat, quam efficax sit Mors Christi*; consentiunt autem, praeter fideles, ex illa nullos sperare commodum percepturos. De *Natura vi ac potentia, & Libero Arbitrio* vix disceptatur, verum omnes concedunt nobis esse id potentiae quo reddemus

inexcusabiles, & in quo conatus nostri
fundari possint; nec non id gratiæ &
Divini Auxilii nobis esse necessarium,
quo ad Preces Deo flexis Genibus offe-
rendas impellamur. De Perseverantia
diverse sentitur & statuitur, consen-
titur autem, eum qui in Sanctitate non
perseverat, salutem nunquam consecu-
turum. Non constat inter omnes, quid
quantum faciant opera ad justifica-
tionem nostram, sed constat, ea in justi-
ficatis esse necessaria. De Legis Obli-
gatione, Natura Fœderis Gratia, Liber-
tate Christiana, &c. multum inter se
dissentiunt Authores, omnes autem
sententur, necessum esse ut iis quæ Lex
præcipit obedientiam præstemus, licet
non perfectam, sinceram tamen: Fœ-
dus Gratia non esse ita absolutum,
ut sine fide & vitæ sanctimonia ho-
mines salvi fiant; nec debere Christi-
anos sub libertatis prætextu carni fræna
laxare. Beatus autem qui non condemnat
seipsum in iis quæ approbat. Rom. 14. 22.

In summa, precemur Deum, quasi ex
sola ipsius gratia, sine conatibus nostris,
omnia penderent. Bona opera præstemus,
tandem ex illis justificandi; Fidamus
Dei in Christo gratiæ & misericordiæ,
ac si opera omnino nulla præstitissemus.
Vivamus, ut si nullum esset Evangelium,
speremus, perinde quasi Lex nulla esset.
(Non loquor de Principiorum nostro-
rum

156 *Lucrum Hominis Præcipuum*

rum servilitate humili, sed de conatu nostrorum sedulitate & industria.) Ambulemus caute & vigilanter, quasi, prolabamur, metueremus; Deum tam diligamus, & speremus in ipso, qui pro certo haberemus, nos esse perveraturos. Summa illa sit, (si istiusmodi appellationibus uti liceat) ut Calvinista oremus, omnia conemur pro viris ut Arminiant; ut Legalista agamus, speremus autem ut Antinomiani; simus opera Ecclesiæ Romanæ Filii, ad Fidem Filii Reformatæ. Ad errorem & scandalum evitandum, liceat mihi etiam hoc addere, nempe, loqui me non de Actionum humanarum principiis, sed de earum materia & substantia; nec de illis quæ fiunt in Hypothesi, & appellationibus supra dictis distinguuntur, verum de illis ad quæ istorum hominum principii ipsos aut revera ducunt, aut ducenda videntur. Denique, in eo ad quod ista pervenimus, eadem incedamus regula, eadem sapiamus.

5 MA 36

37/109

FINIS.